

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

111. LETO / JULIJ 2006 / 750 SIT / 3,13 EUR

Revija
Planinske zveze
Slovenije

7

**Plazovi v
letošnji zimi**

**Intervju:
Marjan Manfreda,
Tone Tomše**

**Sto let
Nemške smeri**

PRIVOŠČITE NOGAM UDOBNO POLETJE!

GREMO

Na nogah smo vsak dan. Včasih tudi cel dan.

TERRA FI 2

Sandali za vsakdanjo rabo, obogateni s številnimi značilnimi Tevinimi inovativnimi tehnološkimi rešitvami, ki so primerni tudi za vodne športe. Ženski in moški model.

TERRA LUX

Vsestranski sandali, dovolj elegantni za mestne ulice in dovolj žilavi za izlet v naravo. Usnjeni Terra Fi. Ženski in moški model.

W PRETTY RUGGED*2

Ženskemu stopalu prilagojeni univerzalni sandali s pisanimi paščki iz najlona.

IZVIRNI ŠPORTNI SANDALI.
PRIHODNOST OBUITVE ZA PROSTI ČAS.

20. TRIATLON JEKLENIH BO LETOS V SOBOTO, 26. 8. 2006

START bo ob 9.30 pri mostu ob cerkvi sv. Janeza v Ribčevem Lazu.

Udeleženci bodo morali preveslati Bohinjsko jezero od Sv. Janeza do Ukanca in nazaj, prikolosariti pod planino Konjščico (16 km) in od tam preteči 8 kilometrov do oddaljene Vodnikove kočice na Velem polju.

ORGANIZATOR: Triathlon klub Bohinj

GLAVNI POKROVITELJ: Logos Trend, d.o.o., zastopnik in distributer blagovnih znamk Teva, Bridgedale, Asolo, Meindl.

VEČ INFORMACIJA: www.alpinskiport.si/Triathlon/triatlon06.htm

teva
triathlon
jeklenih
Bohinj

KO GRE ZARES

V klanec, čez drn in strn, po reki navzdol ...

X1

Z 278 gr najlažji tekaški copati za zahtevne terene za vse vremenske pogoje.

TRAIL WRAPTOR

Tretja generacija revolucionarnih tekaških sandal.

GAMMA PRO

Vrhunski copati z odličnim oprijemom tudi na mokri gladki površini. Udobno športno obuvalo za vsakdanjo uporabo. Moški in ženski model.

ADJOVŠČINA: INTERSPORT • BLEED: KOALA SPORT, TOMAS SPORT, PROMONTANA • BOVEC: AKTIVNI PLANET • CELJE: MAXI ROSSI [center TUŠ], INTERSPORT [Opekarniška 9], HERVIS [Mariborska 100], IGLU [JUL Mesta Grewenbroich], TOMAS SPORT [Mariborska 100] • DOMŽALE: ELEGANCE • GROSUPLJE: INTERSPORT • IDRIJA: TRULA, INTERSPORT • JESENICE: HERVIS, INTERSPORT • KAMNIK: 3S SPORT • KOBARID: SPORTLAND, INTERSPORT • KOČEVJE: INTERSPORT • KOPER: HERVIS, SPORT 2000 • KRANJ: INTERSPORT [Kranj I., Kranj II.], HERVIS, TOMAS SPORT, PROMONTANA, SPORT 2000 • KRANJSKA GORA: KEJŽAR, INTERSPORT • KRŠKO: HERVIS • LESCE: IGLU • LJUBLJANA: ANNAPURNA [Krakovski nasip 10], ANNAPURNA WAY [Krakovski nasip 4], HERVIS [City Park, Vič], IGLU [Tržaška, BTC, Petkovškovo nabrežje], UNIVET POHODNIK [BTC], PROMONTANA [Kapitelj], TOMAS SPORT [City Park, Čopova, Mestni trg], DAREDA [Vodnikova 187, Gosposvetska 10], PETER PAN [C. v Mestni log 55], PRELI [BTC], INTERSPORT [Šiška, Šubičeva], SPORT 2000 [Rudnik, BTC] • MARIBOR: HERVIS [Pobreška 18], INTERSPORT [Tržaška 14], IGLU [Ujadranska 27], TOMAS SPORT [Jurčičeva 4] • MEDVODE: KARA, INTERSPORT • MURSKA SOBOTA: HERVIS, INTERSPORT, TOMAS SPORT • NOVA GORICA: SUVEL SPORT, INTERSPORT, TOMAS SPORT • NOVO MESTO: HERVIS, INTERSPORT, TOMAS SPORT, SPORT 2000 • PORTOROŽ: INTERSPORT • POSTOJNA: TOMAS SPORT • PTUJ: TOMAS SPORT, INTERSPORT • RAVNE: KO-MO • SEVNICA: INTERSPORT • SEŽANA: TOMAS SPORT • SLOVENJ GRADEC: INTERSPORT, TOMAS SPORT • SRPENICA: CANYON 4 • ŠKOFJA LOKA: BOKAL, IGLU • TOLMIN: INTERSPORT, INTERSPORT • TRBOVLJE: TOMAS SPORT • VELENJE: HERVIS, TOMAS SPORT • VRHNIKA: KARA, INTERSPORT • ZALEC: INTERSPORT

Ekskluzivni zastopnik in distributer blagovne znamke TEVA v Sloveniji je LOGOS TREND, d. o. o. / tel.: 01 / 83 11 665 / www.logos-trend.si

PRODAJA:

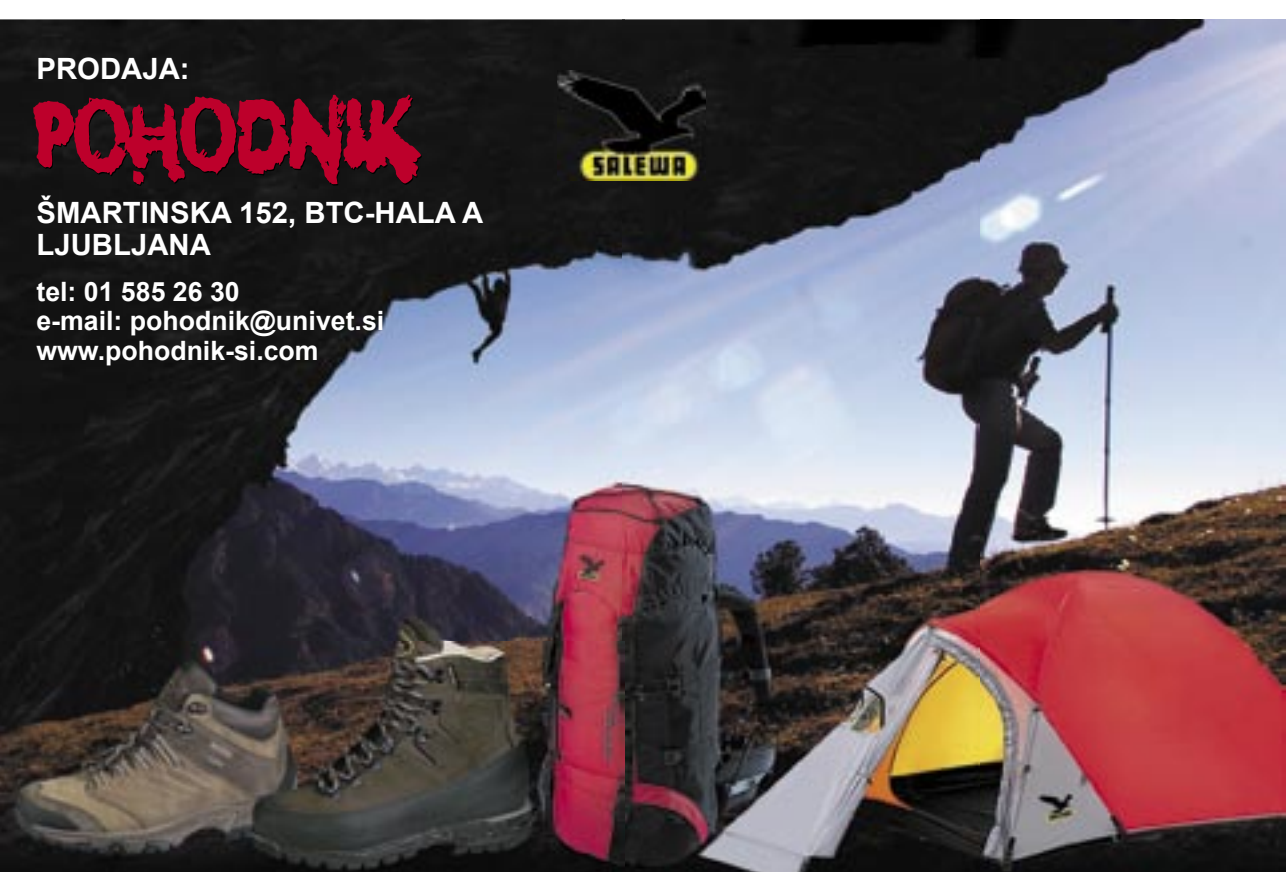
POHODNIK

ŠMARTINSKA 152, BTC-HALA A
LJUBLJANA

tel: 01 585 26 30

e-mail: pohodnik@univet.si

www.pohodnik-si.com

MidGTX

Himalaya

Capehorn 50+10

XPD Altitude

Izdajatelj in založnik:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja enkrat mesečno.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

106. letnik

Naslov uredništva:

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

Uredništvo Planinskega vestnika

Dvoržakova ulica 9, p.p. 214

SI-1001 Ljubljana

telefon: 01 434 56 87, faks: 01 434 56 91

e-pošta: pv@pzs.si

http://www.planinskivestnik.com

Odgovorni urednik: Vladimir Habjan

Uredniški odbor:

Marjan Bradeško, Marjeta Keršič-Svetel,

Andrej Mašera, Mateja Pate,

Emil Pevec (tehnični urednik),

Andrej Stritar (namestnik odgovornega

urednika), Tone Škarja, Slavica Tovšak

Lektoriranje: Mojca Volkar

Oblikovanje: Zvone Kosovelj, Aljoša

Markač

Grafična priprava:

Repro studio SCHWARZ, d.o.o.

Tisk: SCHWARZ, d.o.o.

Naklada: 5040 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d.d., Ljubljana. Naročnina 7.500 SIT (31,3 EUR), 55 EUR za tujino, posamezna številka 750 SIT (3,13 EUR). Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Fotografija na naslovnici: Plezalca

Stane Klemenc

Plezalne poti niso samo zelo zahtevne poti

Pred kakimi tremi tedni sem v dnevnem časopisu bral poročilo o huđi nesreči na Hanzovi poti na Malo Mojstrovko. Novinarju se je med drugim zapisala tudi ta trditev: »Hanzova pot na Malo Mojstrovko je nekoliko lažja od istoimenske Hanzove poti na Prisank, ki velja za najtežjo zavarovano alpinistično smer v Evropi.« Ni jasno, ali je ta docela napačna in zgrešena trditev zrasla na avtorjevem zelniku ali pa je, kar se mi zdi bolj verjetno, poročevalec dobil informacijo od kakega »strokovnjaka«. Hanzova pot na Prisojnik je res zelo zahtevna, dolga, naporna in v nekaterih okoliščinah tudi nevarna zavarovana plezalna pot (ferata), je pa v Alpah na desetine in desetine tehnično veliko bolj zahtevnih poti take vrste. Torej informacija ni samo napačna, ampak je tudi nekoliko prevzeta!

Izviri »greh« te neukosti izvira iz tistega časa, ko je PZS klasificirala gorniške poti v tri skupine (lahke, zahtevne in zelo zahtevne) in bila prepričana, da je rešila problematiko ocenjevanja težavnosti poti v naših gorah. Vse prej kot to!

Ko sem leta 1996 izdal prvi izbirni vodnik po slovenskih feratah in jih razvrstil v pet težavnostnih stopenj, se je takoj oglasilo nekaj kritikov in mi oponeslo, češ kaj kompliciraš z ocenami teh ferat, saj jih je PZS lepo razvrstila med zelo zahtevne poti in pika.

Istega leta je prvič izšel tudi znameniti Klettersteigatlas Alpen Eugena E. Hüslerja, v katerem je opisal 481 ferat, lani pa že njegova šesta izdaja z 881 feratami. V prvi izdaji je Hüsler uporabil štiristopenjsko težavnostno lestvico, sedaj uporablja že sodobno šeststopenjsko. Glede na to, da je Hüsler izjemno plodovit pisec, saj je poleg omenjenega atlasa izdal še celo vrsto vodnikov po feratah v raznih območjih Alp in veliko člankov, predvsem v reviji Bergsteiger, ga danes upravičeno imenujejo »Klettersteig Papst« (papež plezalnih poti). Večina njegovih knjig je na voljo tudi v Knjigarni Konzorcij v Ljubljani. Tudi drugi evropski strokovnjaki za ferate, na primer Paul Werner, Horst Höfler, Csaba Szepfalusi, Axel Jentsch, jih dosledno klasificirajo, in sicer najpogosteje na dva načina.

Nemška lestvica ima šest stopenj (K1–K6), avstrijski avtorji pa raje uporabljajo velike črke od A do E, kar ponuja pet stopenj in jih dostikrat sili, da uporabljajo vmesne ocene, najpogosteje C/D. Zato menim, da je šeststopenjska lestvica z arabskimi številkami, v našem primeru PP1–PP6 (PP = plezalna pot), bolj primerna in uporabna. Torej je PP1 najlažja, PP6 pa ekstremno težavna ferata.

Po tej lestvici najdemo na naših domačih feratah le posamezne odseke, ki morda segajo v PP4, više pa nikakor ne. Zato je trditev o Hanzovi poti v Prisojniku, ki sem jo citiral na začetku, res za lase privlečena. Pri tem je treba poudariti, da s šeststopenjsko lestvico ocenjujemo predvsem tehnične težave ferat, na oceno pa gotovo vplivajo tudi drugi dejavniki, ki še kako prispevajo k njihovi težavnosti, kot so napor, potrebna moč, psihična obremenitev zaradi izpostavljenosti in drugi. Je pa dobro, da druge dejavnike ocenimo posebej, ker šele taka kompleksna ocena da pravo sliko o gorniškem podvigu.

Naša znana avtorja Andrej in Urška Stritar sta v najnovejšem izbirnem vodniku Karniška potepanja uporabila zelo zanimivo petstopenjsko ocenjevanje težavnosti tur (seveda v vodniku še zdaleč ne gre samo za ferate!), pri katerem sta upoštevala tehnično zahtevnost, napornost in težave pri orientaciji (v knjigi so opisana tudi nemarkirana brezpotja).

Zato menim, da je treba čimprej ponovno klasificirati plezalne poti v naših gorah, seveda primerjalno s feratami drugod v Alpah. Te poti rastejo kot gobe po dežju (gre za pravi neobrzdani boom, o katerem sem tu že kritično pisal) in samoumevno je, da so čedalje težje. Sedaj grejo že čez strehe ...

Andrej Mašera

TEMA MESECA

Strela v gorah

Iztok Tomazin

NA TURO

Po Visoki rezijanski poti

Matija Turk

Visoki Kanin, 2587 m

Andrej Stritar

Creta di Collina in Creta della Cjanevate

Andrej in Urška Stritar

PLANINSTVO

Letošnjo zimsko sezono so opozorili

nase številni snežni plazovi

Miha Pavšek

Anekdote o Jožu Čopu

Elizabeta Gradnik

Gorniške lekcije mojega očeta

Mateja Pate

Manj znane ptice gorskega sveta

Tanja Šumrada

Natura 2000 v našem gorskem svetu

Andrej Grmovšek

Visoka pot (Haute Route)

Mihael Rogač

Menihi gyuto na Koroškem

Marta Krejan

Obujeni spomini

Fanika Wiegele

INTERVJU

Ledeno sonce

Intervju z Marjanom Manfredo - Marjonom

Katja Podergajs

PLANINSKI PORTRET

Markirane planinske poti dobivajo vse večji pomen

Planinski portret Toneta Tomšeta

Slavica Tovšak

ALPINIZEM

SZ steber Janak Čulija

Andrej Štremfelj

Vtisi z mednarodnega srečanja plezalcev v

Walesu

Tomaž Jakofčič

Predstavljamo

Plezalni klub 6b, Ptuj

Maja Trafela

NAŠA SMER

Čez najvišji steber Stene

Sto let Nemške smeri

Boris Strmšek

Ob stoletnici Dolge nemške

Tone Škarja

NOVICE IZ VERTIKALE

PISMA BRALCEV

LITERATURA

NOVICE IN OBVESTILA

Kako poznamo naše gore?

Andrej Stritar

Strela v gorah

Preprečevanje in oskrba poškodb¹

✉ Iztok Tomazin

Pomembna nevarnost v gorah

Strela predstavlja nevarnost med aktivnostmi v naravi, še posebej za gornike in pohodnike v večini območij z zmernim in tropskim podnebjem. V divjini je gornikom in pohodnikom pogosto težko najti zavetje pred udarom strele, vendar je večino nesreč in poškodb zaradi udara možno preprečiti z določenimi preventivnimi ukrepi in preudarnim ravnanjem. Zaradi posledic udara strele na svetu po ocenah umre okrog 1000 ljudi na leto, vendar pa se kar okrog 70 odstotkov udarov v človeka ne konča s smrtjo. Večina smrtnih primerov je posledica takojšnje odpovedi delovanja srca in ožilja ter dihal – kardio-respiratorne odpovedi.

V nasprotju z visokonapetostnimi električnimi vodi ob udaru strele pride do zelo kratkotrajnega impulza zelo močnega električnega toka. Mehanizmi poškodb so zato lahko različni:

1. Direktni udar strele v človeka, do katerega običajno pride na prostem, je pogosto smrten.
2. Pogosteje se tokovi razširijo in udarijo v žrtev z drevesa ali kakega drugega objekta ali celo z druge osebe, ki stoji v bližini – stranski udar.
3. Do kontaktnih poškodb pride, kadar se oseba dotika objekta ali predmeta, v katerega je udarila strela direktno ali v obliki stranskih tokov. Primer so jeklenice ali lestve na planinskih poteh (feratah).
4. Zemeljski tokovi: ko strela udari v tla, se tok razprši. Če se dotikamo tal na dveh od izvora toka različno oddaljenih točkah,

pride do razlike v napetosti in med točkama lahko steče tok skozi telo.

5. Tope poškodbe lahko nastanejo zaradi udarnega vala ob strelji ali zaradi mišičnih krčev, povzročenih z električnim tokom. Gorniki lahko po udaru strele tudi izgubijo ravnotežje in padejo med hojo ali plezanjem ter se posledično poškodujejo zaradi padca.

Preprečevanje

Pri strelji še posebej velja, da je preprečevati mnogo bolje kot zdraviti, saj so posledice lahko usodne. Večino poškodb lahko preprečimo s previdnostnimi ukrepi. Predvsem moramo pred vsako turo poznati in seveda upoštevati aktualno vremensko napoved. Nevihte s strelo se v gorah pojavljajo zlasti v poletnih mesecih, pozno popoldne in zvečer. Pojav strele je praviloma povezan z oblaki vrste kumulonimbus (veliki gobasti oblaki, pogosto v obliki nakovala), vendar lahko strela potuje tudi precej kilometrov pred nevihto. V takih primerih se pojavi celo na mestih, nad katerimi je jasno nebo, udar groma pa je predaleč, da bi ga slišali. Izraz »strela z jasnega« zato ni izmišljen. Najnevarnejši obdobji sta začetek in konec nevihte. Pomembno je upoštevati **pravilo »30-30«**, ki opozarja, da obstaja možnost udara strele, kadar je presledek med bliskom, ki ga vidimo, in gromom, ki ga slišimo, manj kot 30 sekund (čas od bliska do groma). S turo pa ne smemo nadaljevati, dokler ne mine 30 minut, odkar smo videli zadnji blisk in slišali zadnji grom.

Najboljše zavetje med nevihto s strelo v gorah je v koči ali bivaku, proč od odprtih vrat ali oken. Iskanje zavetja v majhnih, odprtih kočah ali bivakih celo poveča tveganje zaradi stranskih tokov. Še posebej je nevarno opazovanje nevihte, sloneč na odprtem oknu ali stoječ

¹ Opomba: članek je napisan v skladu z uradnimi priporočili Mednarodne komisije za gorsko urgentno medicino in Medicinske komisije mednarodne alpinistične in plezalne zveze (ICAR in UIAA MEDCOM).

pri odprtih vratih. Šotori ne nudijo zaščite pred udarom strele, kovinske palice lahko delujejo celo kot strelovodi. Velike votline in globoke doline nudijo zaščito, majhne votline, previsi in struge potokov pa so celo nevarnejši od odprtih območij.

Če nas nevihta zajame v gorah, se izogibajmo grebenom in vrhovom, posamičnim drevesom, daljnovodom in žičnicam. Blizu stene je relativno varen trikotnik, katerega stranici sta enaki višini stene. V izogib tveganju zaradi zemeljskih tokov je priporočljiva oddaljenost vsaj en meter od stene.

Območje gozda z majhnimi drevesi je varnejše kot na čistini. Na odprtem je najbolje počepniti s koleni in stopali skupaj ter imeti stik s tlemi s čim manjšo površino, da zmanjšamo možnost poškodb zaradi zemeljskih tokov. Sedenje na suhem nahrbtniku ali vrvi lahko tudi zmanjša možnost vpliva zemeljskih tokov. Ne smemo pa ležati na tleh!

Kovina ne privlači električnega toka, je pa dober prevodnik. Vsak prevodnik, ki ga nosimo nad višino ramen, pomembno poveča možnost direktnega udara strele. Smuči, smučarske ali kakšne druge kovinske palice, cepini ali antena na nahrbtniku lahko delujejo kot strelovodi.

Prenosne telefone, radijske postaje in drugo elektronsko opremo moramo hraniti v središču nahrbtnika, da jih čim bolj zaščitimo pred razelektritvijo. Vse kovinske predmete (vponke, dereze, cepine, kline, smučarske palice itn.) moramo odstraniti in shraniti v varni razdalji. Stik s kovino poveča tveganje vključno z možnostjo nastanka opeklin. Tokovi po udaru strele lahko sledijo vrvem, še posebej, če so mokre. Zaradi preprečitve poškodb ne smemo snemati čelad, gorniki naj bodo ves čas varovani oziroma pripeti na varnostno vrv, še posebej med spuščanjem po vrvi. Na feratah se je treba gibati kar najhitreje, po možnosti čim dlje od jeklenic in lestev. Kdor na koži začuti mravljince ali ima občutek, da mu lasje ali dlake stojijo pokonci, mora takoj počepniti s stopali skupaj. Tudi prasketanje ali vidno žarenje («Elijev ogenj») kažeta na možnost skorajšnjega udara strele.

Če nevihta zajame skupino ljudi, morajo ostati vsaksebi, da zmanjšajo število potenci-

alnih poškodovancev zaradi zemeljskih tokov in stranskih tokov med posamezniki. Organizatorji prireditev v gorskem svetu morajo imeti varnostni načrt za primer nevihte, prireditev morajo odložiti ali odpovedati v skladu s pravilom »30-30«. Uporaba detektorjev strele lahko omogoči vnaprejšnje opozarjanje.

Poškodbe zaradi strele

Poškodbe zaradi direktnega udara strele nastanejo zaradi delovanja visoke napetosti, vročine in eksplozivne sile. Najpomembnejši vzrok smrti je kardio-respiratorna (srčno-dihalna) odpoved zaradi fibrilacije (trepetanja) srčnih prekatov ali asistolije (popolne ustavitve srca). Odpoved dihal je lahko podaljšana zaradi ohromitve dihalnega centra v podaljšani hrbtenjači in vodi v posledično srčno odpoved zaradi hipoksije (pomanjkanja kisika). Udar strele lahko v trenutku ustavi delovanje srca zaradi depolarizacije srčnomišičnih celic, kar pov-

zroči asistolijo. V takih primerih se praviloma srčna aktivnost spontano obnovi, če le vzdržujemo ponesrečenčevo dihanje in ne nastopi huda hipoksija. Smrt ali hude poškodbe lahko nastanejo zaradi poškodbe glave, opeklin, zlomov, nevroloških težav, udarjenin, raztrganin bobniča in bolezenskih sprememb krvi, na primer strjevanja znotraj ožilja.

S streljo povzročene nevrološke motnje so navadno prehodne, na primer zmedenost, izguba spomina, nezavest, epileptični napadi, gluhost, slepota in ohromitve. Ohromitev okončin zaradi strele praviloma ni nevrološka poškodba, pač pa nastane zaradi skrčenja žil, ki mine v nekaj urah.

Opeklina lahko nastanejo zaradi direktnega učinka strele ali zaradi vročine in so pikčaste ali črtaste. Sledi na koži v obliki perja (»feathering«) nastanejo zaradi toka elektronov in ne sodijo med opeklina, so pa zelo značilna posledica udara v človeka. Zaradi ekstremno kratkega trajanja udara strele so opeklina več-

Nevihtni oblaki v Karavankah

 Iztok Tomazin

Reševanje ponesrečenih Slovkov
v Prisojniku leta 2005

📷 Klemen Gričar

inoma bolj površinske, prve in druge stopnje, za razliko od drugih z elektriko povzročenih opeklin, ki so praviloma globlje. Tudi po udaru strele pa so opekline lahko globoke, zlasti na mestih vstopa in izstopa toka.

Postavljanje diagnoze posledic udara strele ni težko, kadar vemo, da je šlo za nevihto in imamo priče dogodkov. Če so žrtve najdene kasneje, posebno v lepem vremenu brez neviht, pa je včasih težko ugotoviti vzrok smrti ali poškodb. Osebe s črtastimi, pikčastimi opeklinami ali kožnimi spremembami v obliki perja moramo obravnavati kot žrtve udara strele.

Tveganja in dileme pri reševanju

Gorsko reševanje med nevihto je izredno nevarno za vse, ki pri tem sodelujejo. Smernice IKAR (mednarodne zveze gorskoreševalnih organizacij) priporočajo, naj bi evakuacijo odložili, če se poškodovanec ali bolnik nahaja na nevarnem območju nevihte s strelo. Reševalci morajo presoditi, ali nujnost evakuacije pretehta tveganje zaradi nevihte. Lahko se zgodi, da med nevihto zaradi poskusa takojšnjega reševanja lahkega poškodovanca, ki ga poškodba ne ogroža, umre ali pa se hudo poškoduje več reševalcev. Seveda ni enostavnih pravil, ki bi narekovala, kako ravnati v konkretnih situacijah, zato se gorski reševalci med reševanju v nevihtnem vremenu

soočamo s hudimi dilemami in praviloma zelo velikim tveganjem. Izjemno redko se odločimo, da zaradi hude nevarnosti udara strele reševanje odložimo, dokler ne mine največja nevarnost. Eden redkih takih primerov v slovenskih gorah v zadnjih letih je bil lani med reševanjem slovaških gornikov v Prisojniku, ko smo reševanje prekinili šele, ko je pozno zvečer strela udarila v neposredno bližino zdravnika in reševalca, ki sva plezala po izpostavljenem vršnem grebenu. Kadar se kljub nevarnosti odločimo za nadaljevanje reševanja, moramo opraviti vse postopke z največjo možno hitrostjo, da kar najbolj zmanjšamo izpostavljenost streli. V nasprotju s splošnim prepričanjem so lahko zelo ogroženi tudi reševalci letalci. Strela lahko udari v helikopter med poletom in povzroči katastrofo. Prav tako lahko udari v ljudi, ki se gibljejo okoli helikopterja.

Oskrba poškodovanca na mestu nesreče

Če je potrebno oživljanje, ga začnemo izvajati čim prej, na samem mestu nesreče. Seveda je velika dilema tudi za gornike, če na primer med divjanjem nevihte strela zadane sopotnika na gorskem vrhu ali grebenu – ali reševati svoje življenje in pobegniti na varnejši kraj ali pa ostati, pomagati ponesrečencu in pri tem tvegati, da strela zadane še koga. V takih primerih ni enostavnih odgovorov in pravil.

Urgentno oskrbo ponesrečenca zaradi udara strele začnemo po principu ABC – Airway (sprostitvev dihalne poti), Breathing (umetno dihanje) in Circulation (krvni obtok). Če je potrebno, začnemo s temeljnimi in dodatnimi postopki oživljanja v skladu z mednarodnimi smernicami. Treba je poudariti, da so se konec leta 2005 smernice za oživljanje tako laikov kot strokovnomedicinskega osebja nekoliko spremenile, vendar to ni predmet tega prispevka. Za oskrbo ponesrečencev po udaru strele morajo tudi laiki čim prej uporabiti avtomatske zunanje defibrilatorje, če je treba. Teh naprav v slovenskih gorah zaenkrat še ni, njihova namestitvev pa bi bila smiselna vsaj v najbolj obiskanih planinskih domovih, npr. na Kredarici. Seveda smo z njimi opremljeni gorski reševalci.

Pomembno je tudi vedeti, da je žrtve udara strele smiselno oživljati dolgo časa, vsekakor vsaj do prihoda reševalcev in zdravnika, saj so znani primeri uspešne oživitve brez težjih posledic tudi po dolgotrajnih oživljanjih.

Poškodovanca je treba zavarovati in nadzirati ves čas do prihoda reševalcev, potem to nalogo prevzamejo oni. Če je poškodovanec pri zavesti, lahko zaradi nemira in zmedenosti pade v globino. Če je nezavesten, moramo ves čas paziti na osnovne življenjske funkcije, predvsem na dihanje in delovanje srca, da lahko po potrebi takoj začnemo z oživljanjem. Ker so pogoste poškodbe okončin in hrbtenice, je smiselna dobra imobilizacija tako med oskrbo kot med evakuacijo. Pri žrtvah udara strele širokih in/ali nereaktivnih zenic nikoli ne smemo jemati kot slab prognostični znak ali celo kot kriterij možganske smrti.

Iz na zunaj vidnih poškodb ne moremo sklepati na notranje poškodbe. Resne posledice, kot na primer epileptični napadi, lahko nastopijo z zamikom več ur. Vsi pacienti po udaru strele morajo biti zato prepeljeni na opazovanje v bolnišnico, tudi če se dobro počutijo in nimajo vidnih posledic.

Nevihla lahko ogroža tudi helikopter in reševalce

Posebnosti triaže

Posamezni udar strele lahko poškoduje več ljudi naenkrat. Pravila triaže oziroma prednostne oskrbe pri običajnih nesrečah z več poškodovanci dajejo prednost tistim, ki imajo ohranjene življenjske znake, oskrba poškodovancev s srčno-dihalnim zastojem pa je odložena. Pri triaži poškodovancev po udaru strele je ravno obratno! Po udaru strele najprej oskrbimo in po potrebi oživljamo tiste, ki ne kažejo znakov življenja. Torej običajna pravila triaže poškodovancev ne veljajo za poškodovance po udaru strele, ki ne dihamo. Takojšnje umetno dihanje je namreč pogosto edino, kar žrtve udara strele potrebujejo. Če ga niso deležne, dokler same spet spontano ne zadihajo, praviloma umrejo zaradi pomanjkanja kisika in posledičnih srčnih aritmij. ●

Miti in neresnice o strelji

Ni res, da:

- se je nevarno dotikati žrtve udara strele,
- strela nikoli ne udari na isto mesto dvakrat,
- strela vedno udari v najvišji objekt.

✎ Mirko Kunšič

Dva dneva v gorah Rezije

Po Visoki rezijanski poti

✍ in 📷 Matija Turk

V sivi hlad objeta leži pred nama Rezija. Sončni žarki se prebijajo izza Skutnika in se le počasi razlivajo po pobočjih nad dolino. V spokojnem jutru ostajajo za nama vasi Na Bili, Ravanca in Solbica, ko avto premaguje še zadnje kilometre proti vasi Korito. V Korito se vrača življenje, v zraku se čutita toplota in vonj starih ognjišč. Cesto od vasi naprej na debelo pokriva suho listje, ki ga z dreves otresa veter. Počasi koračiva po šumeči preprogi. Jesen! Videti jesen v Reziji, ples barv in svetlobe, ostaja še naprej le želja. Prepozna sva, listje se je posulo, sence so vse daljše in barve so postale trpke in resnobne.

Proti planini Gorenje Brdo hodiva po starodavnih poteh mimo zapuščenih in že na pol podrtih hiš. V mislih vstajajo podobe daljnih

dni, goli zidovi pričajo o nekih drugih, minulih časih. Mimo razpadajočih hlevov na planini naju steza vodi k bivaku Manzano. V zavetju pod stolpom Velike Babe prvi počitek. Komaj naju za silo ogreje sonce, že vstopava v žleb za bivakom, ki vodi na sedlo Med Baban. Tu naju pozdravi sonce v vsem svojem blešččem sijaju. Prijazno vabijo rumene planinske trate k počitku. Ležeč v travi vzvišeni cilji za trenutek izginejo, vse dokler ti žarki, gomazeč po obrazu, znova ne vzbudijo želje, da se podaš med bele, tople skale.

Čez Vrh Laške planje in Kanin

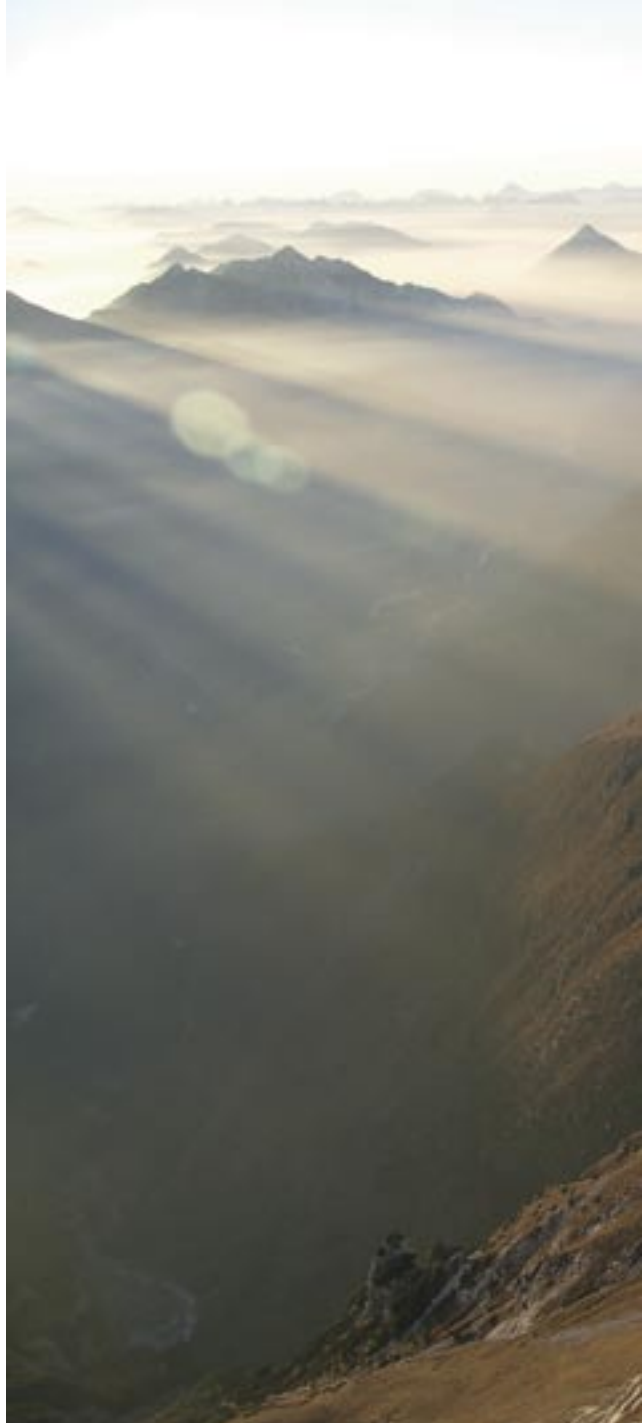
Na sedlu Med Baban začenjava grebensko prečenje vrhov na desni strani Rezije,

Radost na sončnih grebenih (greben s Črnega Vogla proti Kaninu)

ki jih med sabo povezuje Visoka rezijanska pot. Slediva obledelim rdečim trikotnikom, ki vodijo čez Vrh Žlebi in Kamen proti Vrh Luške planje. Soška dolina in Furlanija ostajata za nama pogreznjeni v megleno morje, pred nama pa se dvigujejo vrhovi Julijcev, Karnijskih Alp in Dolomitov, ponosno razkazujoč svoja marmorna obličja pod širnim nebom. Na Vrh Luške planje kratek postanek, pogovor, beseda ali dve in potem znova na pot. Pred nama je najlepši del, grebenko prečenje proti vrhu Kanina. Pot postaja zahtevnejša, potrebna sta zanesljiv stop in prijem. Med spuščanjem in vzpenjanjem me preveva zadovoljstvo, v rokah in nogah čutim moč. Pogosto se ustavljam in si ogledujem bližnje gore, vse znane in domače. Če pogledam navzdol, med nogami vidim v Rezijo. Kako izpostavljena je na nekaterih mestih Visoka rezijanska pot in kako razgledna! Je crescendo lepot, ki se stopnjuje vse proti vrhu Kanina. Bližje kot sva vrhu, nižje je sonce na zahodu. Dlje in dlje steguje svoje žarke skozi meglice, ki se čez greben Muzcev spuščajo v Rezijo. Pred nama se odigrava igra svetlobe in oblakov, priča sva prizorom, ki mejijo na pravljico. Vedno znova se ustavljam in segam po fotoaparatu, ne vedoč, da največjih lepot ne more zabeležiti noben filmski trak.

Na vrhu Kanina postojiva ob lesenem križu. Montaž onstran Reklanice se je že odel v barve zatona. Molče sestopava proti Vrh Krnice. Trop kozorogov nad nama sproži kamenje, ki preko najinih glav s truščem zgrmi navzdol. Sonce tone za obzorjem, ko z večernim vetrom priletita čez greben kavki, zaokrožita in že naslednji trenutek izgineta za robom Kanina. Do Vrha Krnice je le še nekaj metrov, na nebu se prižgejo prve zvezde. Veter pridobiva moč, pritiska mraz. Toplo se oblečeva in si pripraviva samovarovanje za spust po zavarovani plezalni poti, ki vodi na sedlo Peravo. Andrej si na glavo povezne čelno svetilko. Svojo spravim v žep. Po jeklenicah se spuščava v trdi temi. Skoraj navpično varovala izginjajo v črno globino. Tlesk vponke, vpete v jeklenico, pomeni varen spust za naslednjih nekaj metrov, do naslednje jeklenice, vse dokler ne doseževa melišča ob vznožju stene. Sva blizu sedla Peravo, kjer stoji bivač Marussich. Sestopiva po melišču in v soju zvezd začneva iskati

zavetišče. Naposled ga le najdeva in se v njem udobno namestiva. Prižgeva sveče in pripraviva skromno večerjo. Steče pogovor, prekinjen z dolgimi premori in premišljevanji. Pogovor o gorah, o ljudeh, tudi o Walterju Bonattiju, ki je prav tu na Kaninu začel s prečenjem celotnih Alp na smučeh. Pred spanjem si želim ogledati še zvezdno nebo. Edino znamenje življenja

Zaton dneva na Kaninu (Žrd in Vrh Krnice desno)

je lučka v jamarskem bivaku, onkraj težko prehodnih kraških podov.

Žrd

Ob prvem svitu se čez kamnite planjave napotim pod vznožje vrha Cuel Selaf. Po travnatem žlebu se povzpnem na ta samotni vrh,

potem pa se vrnem na Visoko rezijansko pot. Na grebenu Žrdi se pase trop tolstih kozorogov. Moja prisotnost jih prav nič ne vznemirja. Andrej že čaka na vrhu. Po travnatih strmih slediva označbam, dokler ne doseževa uhojene poti. Od tod naju pot vodi le še proti dolini. Nikamor se nama ne mudi. Privoščim si počitek. Ležeč v suhi travi opazujem med

Srečanje

bilkami pasove meglic, ki plavajo nad grebeni na zahodu.

Po dolgi vodoravni poti, ki preči strmo pobočje Žrdi, prideva do zavetišča Igor Crasso.

Na vrhu Kanina; zadaj skupini Montaža in Viša

Z vzpetine nad kočo lahko z enim pogledom zaobjameva vrhove in grebene, čez katere naju je vodila pot. Čez borove gozdčičke, mimo opuščenih planin in obnovljenih hišic, mimo neštetihih znamenj ljudske pobožnosti, križev in kipcev hodiva s trudnimi koraki proti dolini. V Solbici naju pozdravijo zvoki citir in bunkul, ki se iz neke hiše razlegajo na cesto. Peš se odpravim po avto, Andrej pa z nahrbtnikom počaka v vasi. Sence se z zahoda stegujejo nad dolino in prinašajo hlad. Kanin dobiva blede rožnato barvo. Rezijani se z avtomobili vračajo iz vikendov v vasi Korito nazaj na domove. Nihče se ne pelje v mojo smer. Hodim in razmišljam. V dveh dneh sem videl in doživel veliko lepega kot verjetno marsikdo nikoli v življenju. Če bi bilo to vse, kar sem doživel, sem doživel veliko. Vesel sem, da se zavedam lepot, ki nam jih lahko dajo gore, še bolj sem vesel, da jih znam poiskati. S kakšno lahkoto bi lahko v tistih poznooktobrskih dneh ostal doma in študiral, opral avto, pospravil sobo, sedel pred računalnikom in zvečer gledal film. Nisem, odšel sem in zaživel. ◉

Visoki Kanin, 2587 m

✎ Andrej Stritar

Kanin je mogočno pogorje, ki kraljuje visoko nad dolino Rezije na zahodu, bovsko kotlino na vzhodu ter Reklanico in Rabeljsko dolino na severu. Zaradi svoje prostranosti in višine je seveda priljubljen cilj planincev. Njegova najvišja točka je vrh Visokega Kanina. Če ne bi bilo žičnic na obeh straneh meje, bi vzpon nanj pomenil vsaj dvodnevno turo, saj so višinske razlike med globokimi dolinami in vrhom izredno velike – iz Žage pri Bovcu celo več kot 2200 metrov, največ pri nas. Žičnici pa omogočata, da tega mogočnega obiščemo v enem samem dnevu.

Zavetišča:

Planinski dom Petra Skalarja, 2260 m, stoji slabo uro daleč od postaje D. Odprt je v poletni sezoni med konci tednov.

Rifugio Gilberti, 1850 m, stoji blizu vrha žičnice z Nevejskega sedla na italijanski strani.

Bivak Franco Costantini (do nedavnega **Manzano**) je pod prelazom Čez Baban, do katerega pridevno v dveh urah s planine Kot v Reziji.

Bivak Marussich, 2041 m, stoji na prevalu Peravo (Sella Grubia), do katerega je od zgornje postaje italijanske žičnice 2 h, iz Rezije pa 5–6.

Dostopi:

Od postaje D žičnice iz Bovca

Sledimo markacijam na levo čez zgornji del smučišča, nad Veliki graben, potem pa čez krajšo skalnato strmino na sleme pod Hudim vršičem. Od tam steza sprva preči prodnata pobočja, potem pa se dvigne na mejni greben in se ga drži do vrha. Zaradi izpostavljenosti na grebenu zahtevno, 1 h 30–2 h.

Z gozdne ceste pod planino Gozdec

Iz Kaninske vasi se pripeljemo po gozdni cesti malo naprej od postaje B, do višine približno 1000 metrov. Od tam sledimo markacijam, najprej do planine Gozdec, 1298 m, nato pa pod strminami Skednjev do kraja na višini 1809 m, na katerem je nekoč stala kočica. Od tam gremo postopoma bolj na levo, v svet Kaninskih podov, in sledimo oznakam mimo razcepa proti domu Petra Skalarja do naslednjega križišča. Na levo gre pot na Vrh Laške planje, mi pa gremo naravnost skozi Zadnji dol proti vršni gmoti in na vrh. Markirano, dolgo, naporno, a nezahtevno. 5–6 h.

Od kočice Gilberti po zavarovani poti

Od kočice ali žičnice sledimo markirani mulatjeri na bližnje sedelce (Sella Bila Pec, 2005 m), potem pa nadaljujemo pot do razcepa pod vršno gmoto Kanina. Nato gremo na levo navzgor (naporno) mimo ostankov ledenika do vstopa v steno; velika markacija kaže začetek zavarovane plezalne poti Divisione Julia. Po njej se ob varovalih vzpnemo na greben, od tam pa je še nekaj minut na desno do vrha. Zelo zahtevna zavarovana pot, do vstopa 2 h, na vrh še 1. (Kdor zeli z italijanske strani na vrh po nezahtev-

ni poti, lahko v slabih dveh urah brez težav pride čez Prevalo do zgornje postaje naše žičnice in nadaljuje po zgoraj opisani poti. Ta varianta je primerna tudi za sestop!)

Od bivaka Marussich čez vrh Krnice

Do bivaka gremo po udobni mulatjeri od kočice Gilberti kot pri prejšnjem dostopu. Malo pred bivakom zavijemo na levo navzgor in smo v slabe pol ure pod vstopom plezalne poti. Do Vrha Krnice se vzpenjamo ob varovalih (zahtevno in naporno), nato sledi malo sestopanja in potem gre laže do vrha Visokega Kanina. Zelo zahtevna zavarovana pot, do bivaka 2 uri, od bivaka do Vrha Krnice 1 ura, do Visokega Kanina še 1.

Po Visoki Rosojanski od bivaka Costantini

To je osrednji del Rosojanske poti, ki je zelo zahteven in naporen. Od bivaka pridemo na sedlo Med Baban brez večjih težav, potem pa zavijemo na levo in po grebenu še vedno brez večjih težav dospemo čez Vrh Žlebi na Vrh Laške planje. Od tam vodi zelo zahtevna (mesta II. stopnje) in nezavarovana pot navzdol do škrbine Čez dol, potem pa navzgor čez Mali Kanin na Visokega. Zelo zahtevna označena pot. Do Vrha Laške planje 2 h 30, do Visokega Kanina še enkrat toliko.

Iz Rezije čez planino Kanin

Iz planine Kot v Reziji gremo po markirani poti čez planino Zgornje Brdo do planine Kanin. Tam zapustimo markacije in se usmerimo na desno po travnatem pobočju. Skromna nemarkirana steza nas brez usmiljenja vodi strmo navzgor do kote 2429 metrov v glavnem grebenu južno pod Malim Kaninom. Tam gremo na levo in po Rosojanski na glavni vrh. Zelo zahtevna in naporna nemarkirana pot. Skoraj 2000 višinskih metrov; za to potrebujemo vsaj 6–7 h.

Zemljevidi

Bovec, 1 : 40.000, LTO Bovec, Canin – Valli di Resia e Raccolana, 1 : 25.000, Tabacco 027.

Creta di Collina in Creta della Cjanevate

Vojaška stezica po grebenu Karnijskih Alp

✍ Andrej in Urška Stritar 📷 Andrej Stritar

Najvišja gora Karnijskih Alp je Coglians ali Hohe Warte (2780 m), najbolj visokogorsko podobo pa jim brez dvoma daje skalnata pregrada vzhodno od njega. Ta divji skalnati greben doseže najvišjo točko na vrhu Keller-spitzen ali Creta della Cjanevate in je od bližnjega višinskega prvaka Karnijcev nižji le za 11 metrov. Najmogočnejši je videti s severne strani nad dolino Valentin (Valentintal). Razpo-
tegnjen je v smeri vzhod–zahod. Na sever pada v strmih, nedostopnih stenah, ki pa ne dose-
gajo višin in strmin najvišjih sten v Julijcih. Tu
naletimo še na ostanek ledenika Eiskar, ki pa

je danes od daleč videti kot veliko poznopo-
letno snežišče.

Ime najvišje točke tega grebena sva si
zapomnila šele potem, ko sva bila na njem. Prej
nama nikakor ni »sedlo« v uho in sva vedno
govorila o »tistih gorah levo od Cogliansa«. Ker
na glavni vrh na zemljevidih sploh ni vrisana
pot, sva ga imela za težko dostopnega in si nanj
nisva upala pomisliti. Prvič naju je pritegnil,
ko sva v knjigi *Dai sentieri attrezzati alle vie
ferrate, 50 itinerari nelle Alpi Carniche, Alpi
Giulie Occidentali e Dolomiti d'Oltre Piave*
prebrala o stari vojaški ferati iz doline Valen-

Cjanevate nad Valentintal

tin do zanimivega bivaka pod mini ledenikom Eiskarom in naprej na vrh po smeri, ocenjeni z II–III. Kmalu za tem sva izvedela, da je po vršnem delu speljana stara vojaška pot. Poleti 2004 sva ugotovila, da je bil ta visokogorski podvig za naju ena najlepših visokogorskih tur v Karniji. V njej je bilo združeno vse tisto, kar imava najraje: slikovit dostop, lahko plezanje, razgledna, zahtevna steza brez varoval in na koncu še spust po drzno speljanih varovalih.

Izhodišče: Začnemo na prelazu Plöckenpass oz. Passo di Monte Croce, kamor se lahko pripeljemo ali iz Ziljske doline s severa ali pa skozi Tolmezzo z juga.

Opis: Na italijanski strani prelaza se odpravimo po markirani poti št. 146 proti koči Marinelli. Po dobre pol ure hoje po udobni mulatjeri se znajdemo na odprtem svetu v dolini pod pobočji Crete di Collinetta na desni in pod Creto di Collina nad nami. Oba vrhova povezuje travnato sleme Cresta Verde, ki je naš prvi cilj. Pot proti koči Marinelli se nadaljuje po dolini, mi pa na razcepu zavijemo desno navzgor po poti št. 147. Steza nas vztrajno vodi do slemena,

kjer prvič pogledamo na severno plat pogorja. Tik pod slemenom je spet razpotje; desno jo lahko uberemo na bližnjo Creto di Collinetta, mi pa nadaljujemo levo za oznakami.

Čez kratek, ozek grebenček stopimo v strma in dolga pobočja Crete di Collina (Kollinspitzen). Po nekaj ključih postane steza bolj zahtevna. Markacije nas vodijo čez izpostavljene prehode, kjer sta potrebni previdnost in izkušnost (ponekod I. do II. stopnja – zavrtanik je nekaj svedrovcev!). Više se strmina spet nekoliko ublaži; pripelje nas na vrh Crete di Collina.

Od vrha Kellerspitzen (Crete della Cjanevate) nas loči še razmeroma dolg skalnati greben. Na zemljevidih do tja sploh ni vrisana označena pot, v resnici pa je vzorno markirana. Še več, kljub temu da je greben od daleč na videz zahteven, so prehodi razmeroma preprosti, vendar precej izpostavljeni. Z vrha Crete di Collina se nekoliko spustimo do grebenske rame z ostanki stavb iz prve svetovne vojne. Tam zavijemo okoli roba na zahodno stran, potem pa hodimo po ostankih solidno ohranjene vojaške poti iz prve svetovne vojne. Večkrat moramo

Vojaška steza na grebenu Cjanevate

Coglians z vrha Cjanevate

dol in gor, vmes nas presenetijo vzorno urejene stopnice in slikovit mostiček. Najbolj se spustimo v zadnjem delu, kjer pridemo v grdo grapo in se potem po njej vzpnejo na vrh. Tu je pot ponekod uničena, tako da je pri napredovanju treba nekaj previdnosti.

Sestop: Po stari vojaški grebenski poti se vrnemo do rame pod vrhom Crete di Collina. Tam se obrnemo desno proti dolini po poti št. 147. Sprva se spuščamo po širokem slemenu, niže pa pot zavije desno v strma skalnata pobočja, kjer nam pomagajo varovala. Iztečejo se v položnejši svet pod vršno gmoto, kjer potem sestopimo do poti št. 146, ki pride z desne od kočice Marinelli. Po njej udobno nadaljujemo levo navzdol v dolino, iz katere smo zjutraj zavili proti slemenu Cresta Verde.

Tehnične podrobnosti: Nadmorska višina: 2769 m, višina izhodišča: 1360 m, višinska razlika: 1400 m.

Nevarnosti: To je zahtevna visokogorska tura. Vzpon do slemena Cresta Verde je naporen, nadaljevanje do Crete di Collina pa je naporno in

izpostavljeno plezanje I. do II. stopnje. Stara vojaška pot po grebenu do Kellerspitzen je zahtevna in na nekaterih mestih tako poškodovana, da je potrebno lažje plezanje. Pri sestopu nam na najtežjih mestih pomagajo varovala. Obvezna je čelada, priporočljiva sta tudi samovarovanje in ponekod varovanje z vrvo.

Najprimernejši čas: Primerno v visokogorski sezoni od junija do oktobra.

Časi: Plöckenpass–odcep proti Cresti Verde 0.30 ure, Odcep–Cresta Verde 1.30 ure, Cresta Verde–Creta di Collina 2 uri, Creta di Collina–Creta della Cjanevate 1 ura, Kellerspitzen–Creta

di Collina 1 ura, sestop do poti št. 146 1.30 ure, do izhodišča 1–1.30 ure, skupaj: 9–10 ur.

Zemljevid: Tabacco 09 Alpi Carniche, Carnia Centrale, 1 : 25.000

Vodnik: Andrej in Urška Stritar: Karnijska potepanja, Kibuba, junij 2006 ◉

Pod vrhom Colline, zadaj Polinik in Collineta

Prebujeni beli zmaji

Letošnjo zimsko sezono so opozorili nase številni snežni plazovi

in Miha Pavšek

Med turnimi smučarji že dolgo ni bilo toliko veselja kot to pomlad. Še več, smučanje se marsikje nadaljuje tudi v začetku poletja. Nekatera osojna in z velikim zaledjem obilno »hranjena« snežišča bodo vztrajala vse do konca poletja ali celo še dlje. Razlog več za nadaljevanje turno-smučarskega živžava na priljubljenih smučarskih terenih, po drugi strani pa tudi za skrb tistih, ki na kakršen koli način skrbijo za varnost v gorah. Kdor se bo to poletje odpravil prek strmih snežišč ter plazovine brez tovrstnih izkušenj, poleg tega pa tudi brez ustrezne opreme – in takih se vsako leto najde kar nekaj – bo v nahrbtniku poleg vsega drugega nosil tudi svojo glavo. Skratka, tudi te dni nikar v visokogorje brez cepina in njegove spremljevalke – čelade! Za vse to pa je »kriva« letošnja zima, ki je po številnih zelenih predhodnicah, ki smo jim bili priča zadnjih petnajst let, spet pokazala zobe.

Na to kažejo uradni in drugi meteorološki podatki, ki jih uporabljamo za predstavitev vremenskih značilnosti »najtemnejšega« letnega časa. V gorah lahko k zimi poleg novembra pri-

štejemo vsaj še marec in pogosto tudi april, ko tam po večini sneži. V meteorološki statistiki Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje je zapisano, da je gorsko vreme v zadnjem lanskem mesecu poleg občutno prehladnega vremena (to je bil tretji najhladnejši december na Kredarici po letu 1955) zaznamovalo še pogosto in obilno sneženje, ki se je začelo že konec novembra 2005. Že takrat so ponekod zabeležili rekordno novembrsko višino snežne odeje (Ljubljana: 37 cm, Rateče-Planica: 110 cm, Slovenj Gradec: 48 cm, Vogel: 152 cm). Januarja se je prehladno vreme v gorah nadaljevalo, padavin pa je bilo nekoliko manj od dolgoletnega povprečja. Toplotno »podhranjen« je bil tudi zadnji meteorološki zimski mesec, vendar v mejah običajne spremenljivosti. Tudi prvi dve dekadi marca sta bili občutno prehladni in »namočeni«, natančneje zasneženi in ponekod, na primer na Voglu, je bilo snega celo preveč. Tudi aprila je zima še opletala z repom, v začetku meseca je snežilo tudi po nižinah. Zadnji dan aprila so na Kredarici izmerili največjo višino snežne odeje v tej

Plaz pod Rombonom

Tesne, Bavšica

V Koncu nad Kamniško Bistrico

zimski sezoni (480 centimetrov), skoraj meter nad povprečno največjo vsakoletno višino snežne odeje. Na Notranjskem smo imeli močnejšo ohladitev s sneženjem celo konec maja.

Vrnimo se k sušcu; letošnji bi si bolj zaslužil ime mokrec, saj je bila povprečna mesečna količina padavin v gorskem svetu severozahodne Slovenije in v Kamniško-Savinjskih Alpah presežena za več kot 150 %. Ker je bila snežna odeja že od prej debela, so se med obilnimi padavinami v prvi dekadi marca in po njih (preglednica) sprožili številni snežni plazovi. Nekateri med njimi so se zelo približali svojim dotlej največjim znanim obsegom, drugi so skrenili z ustaljenih poti ali pa so se sprožili prvič. Poleg tega je krajša odjuga poskrbela tudi za to, da je bila že tako težka snežna odeja še težja. Pod težo snega se je sesedel marsikateri del ostrejša, slabo vzdrževan senik, staja ali kako drugo gospodarsko poslopje. Snežni plazovi so povzročili škodo na raznovrstnih prometnicah in daljnovodih, daleč največjo pa v gozdovih. Žal sta v lavinskih nesrečah pod Viševnikom v začetku marca in pod Storžičem ob koncu prvomajskih praznikov preminila dva gornika, številni primeri pa so se z nekaj sreče, redkeje tudi znanja in pameti, iztekli brez hujših posledic. Da ni bilo še več lavinskih žrtev, gre pripisati temu, da je bilo v najbolj kritičnih dneh vreme za obisk gora slabo. V obeh tragičnih primerih se je potrdilo staro pravilo, da je treba nekaj dni po obilnem sneženju pustiti gore in z njimi novi sneg, da »opravijo« svoje. Pozimi

Lovska opazovalnica je »preživela«

in zgodaj spomladi moramo počakati najmanj nekaj dni (ali vsaj do prve odjuge), pozneje pa sta dovolj že dan ali dva. Takrat je pač treba preusmeriti gorniško energijo v doline, pa naj bodo vršaci še tako vabljivi. Letos je sneg tudi marsikje po dolinah ležal več kot 100 dni. Za ilustracijo: v Ljubljani so s 105 dnevi trajanja snežne odeje izmerili tretjo največjo vrednost po letu 1951, odkar je ta podatek na voljo.

Višina snežne odeje (cm) na izbranih opazovalnih postajah v začetku marca 2006 (vir: ARSO, Urad za meteorologijo).

Skupna višina snežne odeje	3. 3. (cm)	6. 3. (cm)
Kredarica (2514 m)	285	400
Vogel (1535 m)	260	350
Krvavec (1740 m)	188	248
Predel (1156 m)	140	195
Vernerica/Uršlja gora (1105 m)	86	148
Vojsko (1070 m)	85	100
Rateče-Planica (864 m)	60	96

Regionalni pregled marčnih snežnih plazov izjemnih razsežnosti

Logarsko dolino je doseglo več plazov izpod Planjave, Brane in Mrzle gore. Strugo pod slapom Rinka je prekrila približno 15 metrov debela plazovina in uničila brv. V začetku junija so marljivi člani PD Celje-Matica nekoliko nižje postavili novo. Domačini ne pomnijo, kdaj je

Plaz pod Kokrskim sedlom

bila narava nazadnje tako radodarna s snegom. Na Okrešlju je podrla zgradbo čistilne naprave, kot v večini primerov pa so »odnesli najkrajšo« gozdovi. Nekaj plazov je bilo talnih; del plazovine je bil umazan, ker so bile v njem številne primesi.

Nič bolje ni bilo na sosednji, kamniški strani. Na širšem območju Kamniškega sedla so se vzdolž letne poti sprožili številni plazovi in na debelo zasuli položnejši svet Pastircev. Več plazov je prišlo tudi iz Bosove grape; plazovina se je zaustavila v hudourniški grapi tik nad Klinom. Manjkali niso niti Lazarjev in Kaptanski (oba sta prišla v strugo Sedelščka) ter Bobnarjev plaz. Zadnji se je zaril globoko v gozd in se ustavil nedaleč od Lepega kamna. V Repov kot so pridrveli plazovi s Planjavskih zelenic in izpod Zeleniških špic. Pri teh in nekaterih drugih je bilo moč na bližnjem drevju opaziti sledove udarnega vala, značilnega spremljevalca pršnih plazov, ki so znani po tem, da so po razsežnostih med največjimi.

Morda so bili najzanimivejši, predvsem zaradi dostopnosti, ostanki plazov v Koncu. Že pred spodnjo postajo tovarne žičnice na Kokrsko

sedlo nas je zaustavila plazovina Čmaževskega plazu. V zatrepu je bil opazen več kot 20-metrski nanos plazov v izteku Kotliškega grabna (združeni so bili s plazovi z območja Žmavčarjev). Nič manj ni po debelini in obsegu zaostajala plazovina izpod Kogla in Gamsovega skreta, ki je začuda prizanesla lovski opazovalnici pod Malim grebenom. Jeziki vseh teh plazov so se v dnu doline združili. Plazove je bilo moč videti tudi v obeh Hudih grabnih in sosednjih grapah, večje pa na območju Kokrske doline. Del plazu iz Mihove grape je prečesal zgornji del gozda in pristal v Kokrski grapi. Del ga je nekaj niže preskočil v levo grapo in »pobril« gozd. Eden izmed krakov tega plazu je »okamnel« le nekaj deset metrov nad spodnjo postajo žičnice. Tudi Kurja dolina po razsežnosti plazov ni zaostajala: prišli so iz večine grap, med drugim tudi z Udiranja in Jermencev. Takih plazov oziroma posledic snežne zime ni bilo vse od zime 1950/51, ko jih je dokumentiral Pavel Kunaver (PV, št. 2/1952); to nam omogoča, da jih primerjamo z letošnjimi.

Na območju Dleskovške planote so opazili tudi večje plazove z Dleskovca (tik nad planino Ravne) in bližnjega Lastovca. Tudi tam bodo imeli največ dela gozdarji. Prav v dno doline so prihrumeli tudi nekateri plazovi v Ravenski Kočni. Spodnja postaja tovarne žičnice na Ledine jo je odnesla le za las (naslednji plazovi bodo imeli prosto pot!), saj so se podrte bukve nanjo le naslonile. Sila plazov je vrgla nosilno jeklenico za drevesa. Plazovi na bližnjih meliščih (Na prodih) so prišli precej niže kot po navadi. Po navedbah jezerskih lovcev je bilo spomladi v plazovini veliko poginulih gamsov.

Nič manj siloviti niso bili v začetku marca plazovi v Karavankah, natančneje, na njihovih južnih pobočjih. Nekateri med njimi, na primer Zatreški plaz s Stola in plaz s Srednjega vrha na Begunjščici v Drago (dolga več kot kilometer, njegovo čelo je seglo do nadmorske višine približno 800 metrov) so prav tako dosegli doslej največje znane razsežnosti ali pa se jim približali. Povzročili so predvsem škodo v gozdovih ter razrili nekaj vlak in gozdnih cest. Cesto od Drage proti Poljski planini so »prebili« (na dveh mestih) šele v drugi polovici maja. Zaradi ogolele podlage bo imela tam v primeru obilnih padavin v prihodnje večjo erozijsko moč tudi voda.

Posebno poglavje so plazovi na območju Julijskih Alp; tam so najpogostejši, a po navadi še zdaleč ne tako obsežni kot letošnji. Po mnogih letih je bil izjemen plaz izpod Vratc nad Erjavčevo kočo, ki je v celoti zasul parkirišče, del plazovine pa se je povzpel še nekaj metrov navkreber proti koči. Tudi na vršiški cesti, med prelazom in Šupco na trentarski strani, sta bila dva večja plazova, drugi tik ob spodnjem vhodu v stari predor. S seboj sta odnesla veliko drevja in se ustavila šele daleč pod cesto.

Zaradi nekajdnevne zapore regionalne ceste čez Predel je bil najodmevnejši mangartski plaz (V mlinču), saj je šel čez obe cesti – mangartsko in predelsko – ter se ustavil šele v tesneh Mangartskega potoka oziroma na sotočju s Predelico. Plazovi so bili tudi v zgornjem delu Loške Koritnice; eden izmed njih je dosegel cesto. Z Rombona, natančneje, po žlebovih in grapah izpod Roba in Velike Kanje, je šlo več plazov, ki so več kot 10 visoko in več kot 100 metrov na široko zasuli reko Koritnico med Pustino in Kluzami. V Možnici so se sprožili večji plazovi iz ostenij Rombona (Konj) in Jerebice v okolici počitniškega doma. Večji plaz je prihrumel po Votlem plazu, drugi po žlebu pod naravnim mostom in tretji po žlebu pri Votli skali. Pod težo snežne odeje se je vdala streha ene izmed tamkajšnjih počitniških hišic.

Plazovito je bilo tudi v Bavšici, in to na obeh straneh doline; večjo škodo so naredili plazovi na gozdnatih severnih pobočjih grebena Svinjak–Bavški Grintavec. Več jih je prišlo po

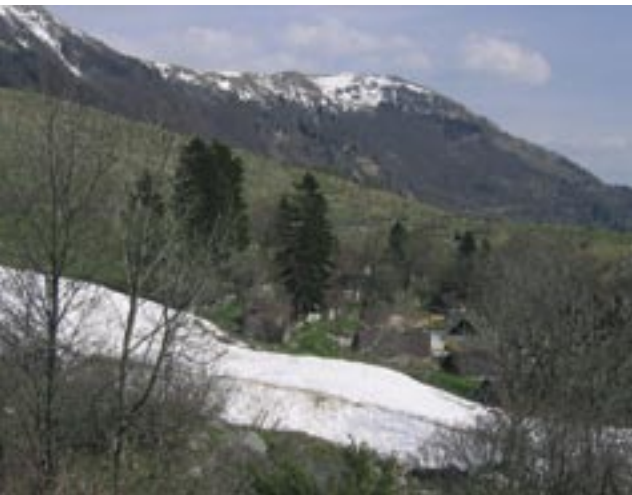
Mirniku (plazovina je segala do hudourniškega nasipa nasproti planinskega učnega središča MK PZS), prav tako po vseh grapah med Glavo nad Bavšico in planino Bukovec. Planinska pot skozi Tesne bo zaradi obilice lesnih in kamninskih ostankov plazov še nekaj časa težko prehodna. Domačini ne pomnijo tako velikega obsega plazov vse od leta 1982.

Večji plaz iz Komarja je prišel tudi v zatrep Zadnjice. Polomil je veliko drevja in v celoti zasul planinsko pot na Luknjo oziroma Dolič. Plaz za plazom se je vrstil tudi v spodnjem delu Zadnjiškega dola, kjer prav tako ni bilo videti planinske poti. Veliko plazov je bilo na območju Skutnika v Kaninskem pogorju. Večji, iznad planine Globoka, je zdrsnil v strugo Globoškega potoka in pri tem podrl več sto kubičnih metrov drevja.

Zanimivo je, da ni nobeden izmed že znanih »veleplazov« na območju Lepene in Soče dosegel ceste Bovec–Trenta. Pač pa je plaz s Plaskega Kuka (Pod rušo) nekoliko pred mostom čez korita Suhega potoka večkrat zasul krajevno cesto Soča–Vas Na Skali. Tudi v sosednji dolini Lepene je nekaj plazov doseglo rob travnikov na dnu.

Planina Kuhinja na južnem pobočju Krna nad istoimensko vasjo, predvsem njeni najzahtodnejši stanovi, se je le z veliko sreče izognila najhujšemu. Tudi lokacija nove sirarne, ki jo prav zdaj dograjujejo, z vidika letošnjih plazov ni povsem varna. Nasprotno pa je z bližnjim planinskim zavetiščem. Tokrat smo imeli

Plaz s pobočij Krna je segel prav do planine Kuhinja

Ostanki plazu pod Erjavčevo kočo

Plaz v Repovem kotu

 Vladimir Habjan

opravka s tekočimi plazovi mokrega snega, le manjši del jih je bil mešanih zaradi suhega (pršnega) snega više zgoraj. Vprašanje je, ali bi bila planina varna tudi, če bi prevladovali pršni plazovi suhega snega od območja proženja do čela.

Tudi na širšem območju Bohinja je bilo nekaj nadpovprečno velikih plazov. Zanimiv je bil plaz na zahodnem pobočju Lisca, ki je šel mimo stanov na planini Osredki. Utrl si je pot skozi gozd in prečkal gozdno cesto ter se ustavil pod njo na nadmorski višini približno 1100 metrov. Večji plazovi so se sprožili tudi v dolu, ki vodi s planine Suha na sedlo Čez Suho. Eden izmed njih se je ustavil prav blizu stanu jugovzhodno nad planino. Plaz izjemnih razsežnosti je prišel tudi s pobočij Vrha Planje, zahodno od prevala Globoko. Pridrvel je prek planine Kal in se ustavil šele v zgornjem delu Žagarjevega grabna. Plazovi so bili krivi tudi za stalno zaporo istoimenske smučarske proge na Voglu, saj so prinesli s seboj velikanske količine primesi.

Posebno poglavje pa je bila minula rekordno snežna zima na Snežniku. Tudi tam so se prožili nenavadno veliki snežni plazovi, ki si vsekakor zaslužijo omembo.

Plazovi so bili še marsikje drugod, tu smo nanizali le tiste, o katerih imamo različne navedbe in vire, zato so vsa dopolnila in pripombe še kako dobrodošli. Večino letošnjih snežnih plazov si lahko podrobneje ogledamo tudi na spletni strani Gore ... ljudje (http://www.gore-ljudje.net/objave_view.php?pid=6272). Minula zima vsekakor zahteva celovitejši opis razsežnosti, vzrokov in posledic snežnih plazov tudi zaradi prihodnjih podobnih lavinskih dogodkov in ne nazadnje premišljenega prostorskega načrtovanja. Ker so zdaj grape in plaznice očiščene drevja, ki je tam raslo več desetletij, je v prihodnje pričakovati še več takih plazov, tudi ob manjših količinah snega. Prava škoda pa se je pokazala šele, ko je plazovina počasi skopnela, čeprav bo marsikje dočakala sneg prihodnje zime. Zima 2005/2006 je pokazala, da tudi na sončni strani Alp potrebujemo resno in dobro organizirano lavinsko službo. Letošnja poročila in opozorila so bila vse prevečkrat pomanjkljiva in podcenjena; to je posledica odnosa pristojnih do te problematike. Pri snežnih plazovih je najpomembnejša preventiva in upati je, da se bodo odgovorni končno predramili in prižgali zeleno luč za ustanovitev službe, ki ima v večini sosednjih držav že večdesetletno tradicijo.

Anekdote o Jožu Čopu

Vesela stran Joževega gorništv

Prispevek je bil že objavljen v Jeseniškem zborniku leta 2004. Ker je članek zanimiv in zabaven tudi za druge slovenske bralce, ga bomo v več nadaljevanjih objavili tudi v naši reviji.

✉ Elizabeta Gradnik

Namen mojega sestavka o legendi slovenskega gorništv je osvetliti humorno plat njegove osebnosti. Kar nekaj črnih in besed je že steklo na rovaš Joža Čopa in nihče se ne more izogniti temu, da ne bi vsaj na kratko omenil njegove šegavosti in neizčrpnega humorja, saj sta pomenila velik, celo pretežen del njegovega značaja. Zato bom na tem mestu poskušala zbrati čim več anekdot, ki so se ohranile v zapisih ali spominu njegovih svojcev, prijateljev in znancev.

Jožetov praded Štefan Čop je bil premožen kmet v Plavškem rovtu pod Golico. Njegov deveti sin Jernej se je preselil v Bohinj, ko je dobil službo strojnega mojstra pri Zoisu v bohinjskih fužinah. Za njim je tam delal tudi njegov sin Anton. Leta 1890 se je zaradi opustitve bohinjske železarske dejavnosti preselil in se zaposlil v železarni na Jesenicah. S hčerjo tovarniškega mojstra Markizetija, Marijo, sta imela dvanajst otrok. Sedmi, rojen 27. marca 1893, je bil Joža Čop. Sam je pozneje vedno rad poudarjal, da sta s Slovenskim planinskim društvom (ustanovljeno je bilo 27. februarja 1893) iste starosti. Prav tako je zaradi bohinjskega izvora večkrat povedal, da je »bohinjskega plotu kol«.

Tako je odraščal v številni družini z brati in eno sestro. Živel je skromno, a sta jih družila medsebojno prijateljstvo in spoštovanje; k temu je veliko prispevala mama, marljiva in dobrodušna ženska, s katero se je Joža odlično razumel. Nekoč se je po veseljačenju s prijatelji sredi noči bosonog previdno pritihotapil v spalnico, toda mati mu je zvečer pred posteljo postavila stol. Joža se je seveda zaletel vanj in povzročil precejšen ropot. Hitro se je usedel na tla in nad seboj razpel dežnik. Ko je prihitela mati s petrolejko, ga je vprašala, kaj vendar počne, on pa je odgovoril:

»Ja, mati, na ploho čakam!«

Ko mu je nekoč zaradi podobnega »prekrška« spet prišla brat levite, je vstal iz postelje in se postavil v pozor. Na vprašanje, zakaj tako strumno stoji, je odvrnil:

»Pri pridigi še nihče ni ležal!«

Večina Čopov je delala v jeseniški železarni takratne Kranjske industrijske družbe in tudi Joža se je s štirinajstimi leti zaposlil v njej, potem ko je »štiri leta hodil v prvi razred

ljudske šole«. Delal je v žični valjarni; več kot petdeset let je tudi po šestnajst ur na dan s kleščami lovil švigajočo razbeljeno žico. Nevarno in naporno delo, ki je zahtevalo izredno gibčnost in natančne reflekse – toda Joža jih je imel in je s svojimi sposobnostmi marsikaterega sodelavca rešil pred poškodbo ali invalidnostjo. Tudi njemu je razžarjena žica ožgala kožo na trebuhu, prebodla nogo, prevrtala hlače. Ko mu je preluknjala žep, je dejal:

»Nič ne de! Je imel že luknjo. Praznega žepa ni škoda.«

Ko pa mu je ožgala trebuh, je menil:

»Žica namesto klobase in grenkega v črevih je presneto nerodna stvar.«

* * *

Nič čudnega ni, da je že v mladih letih po tako napornem delu, zadušljivem zraku in ropotu odkril v gorah popolnoma drugačen svet. Pri sedemnajstih je začel nositi hrano na planino Belščico; tedaj je prvič začutil lepoto in moč gora. Sprva je hodil po Karavankah, na Golico in Stol. Plezati je začel leta 1921, ko sta se z Janezom Kvedrom v Vratih po naključju srečala s Klementom Jugom in Lojzetom Volkarjem. Jug je s svojo sugestivno osebnostjo na Čopa naredil močan vtis, vendar pa mu njegova filozofija ni bila preveč blizu. V intervjuju leta 1973 je njune različne poglede takole opisal:

»Jug je bil filozof. Je prišel k meni, je rekel: ‚Joža, zdaj sem pa jaz eno drugo smer pogruntal!‘

Sem rekel: ‚Kje?‘

Pravi: ‚Tukaj, bolj proti koncu Luknje pride dol ravno na Bambergovo pot. Tja gor bova šla!‘

Sem rekel: ‚Ti, meni še niso repetnice zrasle. Kam tja gor, porkafiks, saj vidiš, da ne moreš nikamor zabit. To je gladka stena.‘

Je rekel: ‚Pa moraš prit. Ti moraš voljo prepričat, da moraš čez steno!‘

Ja, hudiča, jaz ga gledam nekaj časa: ‚Ti si pa malo čez les!‘

Je rekel: ‚Če se ti nekam zagrižeš, pa nekaj misliš, pa svojo voljo postaviš pred sabo, pred skalo – prav tule gori bova šla – pa moraš prit!‘

Sem rekel: ‚Klemen, kolikor sva prijatelja, lahko greš, jaz bom pa doma ostal!‘

Jug je bil res človek, ampak je imel fiksno idejo ... Saj je bil fejest mož, vsa čast in slava mu, ampak tiste njegove filozofije nisem mogel

sprejeti ... Da moraš naravnost gor ... Saj nisem muha!«

* * *

Ko smo ravno pri "drobni golazni", lahko omenimo tudi Joževo prepričanje, da pajek prinaša srečo: kadar koli je zagledal pajka, je bila zanj še tako težavna in zapletena zadeva že vnaprej rešena. Miha Potočnik opisuje njuno skrajno nevarno in naporno plezanje v Triglavski steni (prvenstvena Gorenjska smer): v najbolj kritičnem trenutku je Joža počakal, da je pajek, ki se je po naključju znašel na njegovem klinu, splezal stran, šele nato je nadaljeval zabijanje klina. To prigodo je poznal tudi Julius Kugy in je Jožu zato v svoji slabi slovenščini večkrat vzklikal: "Pauk, pauk!"

* * *

Joža Čop se je v nekaj letih razvil v odličnega in pogumnega plezalca. Bil je prvi, ki je po I. svetovni vojni začel pozimi hoditi v naše gore. V slovenskih stenah je preplezal kakih trideset prvenstvenih smeri, ves čas pa je imel v mislih osrednji steber v Steni. Med II. svetovno vojno so ga kot zavednega Slovenca aretirali gestapovci. Bil je zaprt v Celovcu, Begunjah in Šentvidu. Uspelo mu je pobegniti v Ljubljano in tam je preživel vojna leta. Brž ko je vihra minila, pa je s Pavlo Jesih hitel osvajat osrednji steber v strahu, da mu ga kdo ne bi "pobral"; še danes se imenuje po njem in je za poznejše vrhunske plezalce postal merilo njihovega znanja in poguma.

* * *

Njegova najljubša gora je bil Triglav. Steno je preplezal več kot tristokrat. Rad je podražil naveze, ki so plezale v Kamniških Alpah:

"Kaj tiste vaše krtine, reveži, nimate Triglava in ne Škrlatice, še približnega Jalovca in Špika ne!"

* * *

Veliko je plezal tudi v tujih gorah in tale zgodbica se je zgodila v Grenoblu po vzponu na nekatere vrhove Zahodnih Alp. Francoščine ni znal nihče, Joža pa je dejal:

"Imam tri jezike, enega v gobcu, dva v čevljih, meni ni težko."

"Pa pojdi po vžigalice!"

Joža jih je seveda prinesel.

"Kako pa si jim dopovedal?"

"Malenkost! Ustavil sem prvega, pokazal sem mu s prstom na cigareto in ga prosil: "Francelj, mau pržgi!" ○

Kar se Matejka nauči ...

Gorniške lekcije mojega očeta

✎ Mateja Pate

Kakih osem let mi je bilo, ko me je oče prvič vzel s seboj v »ta zaresne hribe«. Ne vem več natanko, ampak mislim, da sva kolovratila nekje po Komni. Veselja do pohajkovanja po gorah mi ni manjkalo, lepega gorniškega vedenja pa me je oče učil kar sproti. Spominjam se, kako me je, ko sem po vzoru mimoidočih planincev tudi jaz poskušala vriskati in jodlati, opomnil: »V hribih se ne kriči!« Dobila sem prvo hribovsko lekcijo. Tako je zalegla, da sem še danes bolj tiho. Drugo, iz varstva narave, sem dobila na cvetočih travnikih pod Spodnjimi bohinjskimi gorami. »Planinskih rož se ne trga!« A je kljub temu utrgal encijan, ga previdno položil med dva lističa toaletnega papirja in spravil v denarnico. »Za ata, ki ne more več v hribe,« je opravičil pregreho. Na tisti poti z Vogla na Komno sem, naj mi varuhi gorske narave in bralci Planinskega vestnika odpustijo, skrivaj nabrala vse znamenitejše predstavnice gorske flore in jih še danes hranim v herbariju, ki sem si ga omislila ob tej priložnosti. (Toliko o zgledih, ki vlečejo ...) V poznejših letih pa se mi je ob hribovskih dogodivščinah nabralo še kar nekaj pomembnih gorniških in življenjskih lekcij, ki jih želim s tem zapisom iztrgati pozabi.

Hotel Modro nebo

Območje Vogla, Komne in Triglavskih jezer je bilo tudi sicer najino »lovišče«; v njem se je zgodil tudi eden najzanimivejših dogodkov. V dveh dneh sva se v družbi dveh sorodnikov na-

meravala povzpeti z Vogla prek Planine Razor na Krn in se nato čez Komno vrniti v Bohinj. Odhod se je zavlekel zaradi okvare avtomobila, a si s tem nismo preveč belili las. Tako ali tako si bomo prihranili nekaj poti z žičnico do Šije, od tam pa je do Planine Razor le še streljaj. »Dve urici, pa bomo tam.« To so bile očeto-ve limanice, na katere s(m)o se naivneži vedno ujeli – kamor koli smo šli, vedno sta bili do cilja »dve urici«. No, ti urici sta se kot po navadi nekoliko raztegnili in tik pod vrhom Vogla nas je ujela tema. V globeli pod nami so se svetile luči koč na Planini Razor, mi pa smo, neopremljeni za nočni pohod, morali usmeriti korak nazaj na ravnico med rušjem in si na njej postlati. Po kakšnem srečnem naključju smo imeli v nahrbtniku dve spalni vreči, mi še danes ni jasno. Oče je namreč na svoje pohode vedno jemal le najnujnejše stvari. Tako smo zlezli v tanki spalni vreči in nekako predrgotali hladno poletno noč. Ko je jutranje sonce obliznilo vrh Triglava, nisem več zdržala v tesnem zavetju, v katerem sva se z očetom vso noč obračala »na horuk«. Kot začarana sem strmela v igro barv na očaku in če me ne bi tako prekleto zeblo, bi se mi zdelo celo idilično, tako pa sem le nestrpnost čakala prve sončne žarke. Po tako neudobno preživeti noči smo opustili misel na Krn

in jo ucvrli naravnost proti Domu na Komni. Dosegli smo ga tik pred poletno nevihto. Na račun »dveh uric« in prenočevanja pod milim nebom smo se, ko je slaba volja najinih spremljevalcev izpuhtela, še dostikrat nasmejali. Od tistega bivaka naprej pa sva z očetom, če se je le dalo, na sicer redkih hribovskih potepanjih, ki sva jih še opravila skupaj, vedno prenočevala na prostem. Še danes si najraje posteljem pod kakšno smreko, le spalna vreča ni več tista za na morje ...

Prva triglavsko zgodba

Dolgo sem navijala za pohod na Triglav, preden je bila moja želja končno uslišana. Prej je bilo treba na Malo Mojstrovko, pa na »preizkus motoričnih sposobnosti«, kot je vzpon po poti skozi Prisojnikovo okno strokovno imenoval moj oče, pa še tja in tja ... A nestrpni mladostniški duh ni maral predolgo čakati. Takoj po končani vojni za Slovenijo sva jo mahnila v Vrata, prespala – kakopak – pod milim nebom (naj mi na tem mestu odpušijo varuhi TNP) in se zjutraj odpravila po poti čez Prag. Bilo je zgodnje poletje in na nekaterih mestih so pot prekrivala debela snežišča. Ker sva bila popolnoma neopremljena za varno prečenje takih neprijetnih mest, so očeta obhajali dvomi o nadaljevanju poti, a moja trma je bila prevelika. Tako je od nekod privlekel majhna lesena kolca in uporabila sva ju za »ledni kladivi«. To je bila tretja velika gorni-

ška lekcija: zaustavljanje na snežiščih. K sreči na novo pridobljenega teoretičnega znanja ni bilo treba preizkusiti v praksi. Vreme nama tistega dne ni bilo preveč naklonjeno; malo čez poldne sva pribežala v zavetje Doma na Kredarici, nekaj hipov zatem pa so se dokončno odprle nebeške zapornice in strela je uničila anteno oddajnika na domu. Medtem ko je oče popravljaj anteno, sem se ubadala s sušenjem cunj – kot po navadi je pater familias v nahrbtnik zbasal premalo stvari, jaz pa sem – spet – sledila njegovemu zgledu ... Tudi denarja ni nikoli nosil preveč s seboj in če ne bi popravil antene, bi bila v rahli kaši, tako pa so nama pogledali skozi prste ... Ker je bilo naslednji dan vreme še vedno obupno, sva jo mahnila kar v Krmo. Kako bova od tam prišla v Vrata, naju ni pretirano skrbelo. Treskalo je kot za stavo in med drncem sva na tleh našla pravo bogastvo, kakih 200 tolarjev. V Krmi sva, kot da bi bila zmenjena, našla prijaznega gospoda, ki naju je zapeljal v Vrata k avtomobilu. Lekcija številka štiri, tokrat življenjska: ne delaj si prevelikih skrbi glede prihodnosti, v življenju se vse uredi tako, da je prav!

Druga triglavsko zgodba

Ker mi še vedno ni bilo dano stati ob Aljaževem stolpu, je bilo treba pohod ponoviti. Tokrat v družbi daljnega sorodnika Sveta, osemdesetletnika. On je bil tisti, ki si je zamislil zanimivi pristop iz Zadnjice prek opuščene Planine Zajavor na Luknjo in potem po poti čez Plemenice. Da se ne bi preveč dolgočasila, naju je s svojo zgovornostjo ves čas zabaval. »Veste, ko sem si kupil prejšnji avto, sem rekel, da bo moj zadnji. Ampak potem kar nisem hotel umreti, pa sem zdaj moral kupiti novega,« je klepetal sredi noči, ko je

»motal volan« po ovinkih vršiške ceste. »Zjutraj je treba jesti. Zajtrk sem imel že ob treh zjutraj, tako da sem imel zadosti časa, da se je hrana lepo uležala. S polnim želodcem nikar v gore, s praznim pa tudi ne!« je bila peta hribovska lekcija, tokrat o prehrani. Nekako se nam je uspelo prebiti na zaraščeno planino in do Luknje, tam pa so se očeta polotili prvi dvomi. »Pa bi res šla naprej? Se ne bi raje vrnila?« Malo sem ga imela na sumu, da se mu ne da preveč sopihati v breg – in res sva bila na repu naše četice. Osemdesetletnik je krepko prekašal skoraj abrahamovca in najstnico v najlepših letih! Pozno popoldne pa smo se le zbrali ob Aljaževem stolpu; kot se menda spodobi, sem jih dobila po riti, potem pa se je Sveto zleknil med skalovje, si pokrnil obraz z robcem in oznanil, da bo za kako urico zadremal. Lekcija številka šest: po napornem vzponu si privoščim malo počitka. Skoraj natanko čez uro je skočil pokonci. Čakal nas je še zoprn sestop do Kredarice. Noge sem imela že prav telečje, pa ni bilo časa misliti na to, kajti Sveto je bil spet v elementu. Oprtan s prastarim, vojaško zelenim hruškastim nahrbtnikom je s tresočimi se rokami (imel je nekakšno tresavico), s katerih so mu bingljale smučarske palice prav tako častiljive starosti, preprijemal jeklenice in spotoma živahno razlagal svojo življenjsko filozofijo (in lekcijo št. 7): »Znanje človek mora imeti, mora se izobraževati, ampak pomembno je tudi, da je spreten z rokami!« Moj oče si ni mogel kaj, da mu ne bi pritrjeval. »Tako je, saj ji vsemer pravim – če ji v šoli ne bo šlo, bo pa mojškra!« Da pa ne bi bilo vse skupaj že skoraj kičasto, smo naslednji dan v dolino sestopali v neurju.

Triglavška cvetka

Še en dogodek, povezan s Triglavom, mi je ostal v spominu. Kako leto po prvem vzponu nanj sem v družbi prijateljice, nemara zato, da bi očetu »dokazala«, da znam že »sama« hoditi po gorah, spet rinila na očaka, po naključju (?) ravno takrat, ko je oče peljal na Triglav mamine sodelavce. Na Kredarici smo se srečali in takrat mi je v roke stisnil nekaj denarja in šepnil, naj ga nesem za vbogajme v kapelico. Malo čudno sem ga pogledala, pa mi je razložil, za kakšen greh bi si rad kupil odpustek: pri sestopu s Triglava je srečal dve gospe, ki sta

se počasi vzpenjali po klinih. No, in moj oče ne bi bil moj oče, če ne bi kdaj spustil kake močne, pa je eno izmed njiju špiknil: »Gospa, kar dobro primite, tako trdega najbrž že dolgo niste imeli v rokah!« Menda se je gospa le blede nasmehnila, njena spremljevalka pa je nekoliko pozneje šepnila mojemu očetu: »Gospod, veste, saj najbrž ni nič zamerila, ampak ona je nuna ...« Lekcija št. 8: včasih je bolje držati jezik za zobmi.

Potem je bilo najinih skupnih pohodov v gore tako rekoč konec. Pa ne zato, ker bi se sramovala hoditi naokoli z očetom, ki brije norce iz nun, temveč zato, ker me je popolnoma obnorelo plezanje. Ni bilo več časa za »šodranje« po hribih in postopno osvajanje vrhov, mudilo se mi je plezati, hlastno sem požirala steno za steno, ob očetovih nasvetih sem le še zamahnila z roko in si mislila: »Kaj pa ti veš ...« Toda če natanko pomislim, je kljub lepi beri le malo plezalskih doživljajev, ki se bi mi tako globoko vtisnili v spomin kot prvi gorniški izleti v družbi mojega očeta, ki ga danes ni več med nami. Zadnja lekcija, do katere sem se dokopala sama, je, da bi bilo veliko bolje preplezati smer manj, pa narediti izlet več z očetom. Ampak zdaj je žal prepozno ... ●

Tvoj molk

Tvoj molk od sten zlovešče se odbija
in skale hladne so in neprijazne,
v stanovih opustelih izbe prazne,
tesnoba stiska me, srce razbija.

Tvoj molk se po soteskah tiho plazi,
tišina mrzka ohromi drevesa,
da krošenj šum ne boža več ušesa,
in vame nemo zdaj strmijo razi.

Nekdaj pa si se z mano pogovarjal,
zaupal mi skrivnosti, me povabil
v planine kdaj. Odkar si me pozabil,

se zdi mi, kakor v prazno bi udarjal
na gori zvon želja. Ko sva molčala
nekoč še skupaj – sem te sploh poznala?

Metka

Manj znane ptice gorskega sveta

So bolj ogrožene?

✍ Tanja Šumrada 📷 Tomaž Mihelič

Ob vsakem obisku gora nas poleg vseh drugih lepot narave in gorskega sveta vedno znova s svojo pojavnostjo in petjem presenetijo tudi ptice.

Gotovo ste že videli znamenite gorske »žicarje«, kakor imenujemo planinske kavke, ki nas obkrožajo vsakič, ko med počitkom odpremo nahrbtnik. Mnogi ste tudi že videli veličastnega planinskega orla, ki se je, ne da bi trenil s perutmi, dvigal proti nebu. Seveda pa nas na naši poti proti vrhu razveseljujejo tudi majhne ptice pevke, kot so sinice in ščinkavci, ki spomladi prepevajo svoje živahne napeve. Vse te ptice gorniki dobro poznamo, saj jih videvamo in poslušamo vsakič, ko zapustimo dolino. V tem članku sem se odločila opisati nekatere morda malo manj znane vrste ptic naših goratih predelov, čeprav sem prepričana, da ste jih mnogi že videli in občudovali.

Belka (*Lagopus mutus*)

Belka spada med nekoliko manj znane prebivalke visokogorskega sveta. Odgovor

Belka - samec

na vprašanje, zakaj, bomo verjetno našli v njenem samotarskem življenju in v večini primerov izogibanju človeku. Pogosta je povsod v Alpah nad gozdno mejo. Prebiva na pobočjih, kjer so pusti gorski travniki in melišča. Za gnezdo si samec in samica izkopljeta plitvo kotanjo, ki je obkrožena s skalami. Pozimi sta oba spola snežno bela, razen črnih repnih peres in temne proge ali »vajeti« čez oči pri samcih. Poleti sta samček in samička rdečkasto rjave barve. Razlika med njima je v tem, da ima samček rdečo nadočesno gubo in črno progo, ki poteka od kljuna čez oči (»vajeti«).

Planinski vrabec (*Montifringilla nivalis*)

Planinski vrabec prebiva na južnih visokogorskih travnikih visoko nad gozdno mejo. Gnezdi v globokih špranjah v skalnatih stenah in strmih skalnih pobočjih. Je zelo družabna celoletna vrsta in prezimi v jatah približno od deset do trideset ptic. Tudi v hudih zimah redko pride do nižin. Pri obeh spolih je v letu zelo dobro vidna belina na spodnji notranji

Belka - samica

strani peruti in repa. Samec in samica se ne razlikujeta zelo izrazito. V svatovskem perju ima samica svetlejši kljun, samčev pa je črne barve. Pozimi sta kljuna obeh rumena.

Planinska pevka (*Prunella collaris*)

Planinska pevka je še redka vrsta ptic, ki prebiva v gorskem svetu. Prebiva nad gozdno mejo, na višini okoli 1600 m. Najraje živi na visokogorskih skalnatih travnikih. Ni izrazito plašna in se pogosto zadržuje v bližini planinskih koč in bivakov. Prehranjuje se večinoma s pajki in žuželkami, pozimi pa tudi s semeni. Veliko gnezdo iz travnatih bilk in mahu, ki je osnovni gradbeni material, splete samica. Prav tako sama vali jajca. Samec se ji pridruži šele pri hranjenju in vzgoji mladičev. Planinska pevka je precej večja od svoje bližnje sorodnice sive pevke, ki je pogostejša in živi v gorskem svetu v pasu ruševja. Od nje se planinska pevka razlikuje tudi po grahasto črno-belem grlu.

Ruševca (*Tetrao tetrix*)

Ruševca pri nas in v Alpah naseljuje pas tik nad gozdno mejo (pas ruševja in nizkih dreves), šotna barja ter visoke iglaste in mešane gozdove. V aprilu in maju se samci zbirajo na rastiščih, kjer se borijo za samice in se šopirijo. Samec je kovinsko modro obarvan, rep pa mu krasno okrasno perje. Tako kot samce belke in drugih koconogih kur, katerih predstavnika v Sloveniji sta še divjii petelin in gozdni jereb, tudi samce ruševca krasijo rdeče

Belka

nadočasne gube. Te so še posebno poudarjene in izrazite v času parjenja. Samica je manjša od samca in je grahasto rjave barve. Ruševca se prehranjuje s popki, jagodami in mladimi rastlinskimi poganjki.

Varstvo ptic in gorskega sveta

Z vsakim letom je obisk ljudi v gorah večji. Vse več planincev in alpinistov vdira v neokrnjeni gorski svet in s tem ga uničujejo. Kljub opozorilom opazamo čedalje več odpadkov. Visokogorsko tišino moti tudi hrup motornih vozil z avtocest in cestnih prelazov ter ne nazadnje nas, planincev. Mnoge gorske in nižinske reke so ukleščene v tesne betonske struge, kar preprečuje razvijanje obrežnih rokavov in mokrišč z bogato naravno pestrostjo obvodnih rastlin in živali. Vedno več ljudi se oddaljuje od urejenih planinskih poti in hodi po brezpotjih, kar zelo slabo vpliva na nekatere samotarske živali. Med take prebivalce visokogorske narave sodi tudi vse bolj ogrožena belka, ki se ji je do sedaj še nekako uspelo umakniti v samotne gorske kotičke. Žalostno in skrb vzbujajoče pa je, da je tudi takih neokrnjenih kotičkov čedalje manj. Zmanjšuje se tudi število nedotaknjenih sten, kjer bi lahko gnezdile nekatere ujede in druge vrste ptic, npr. planinski vrabec in skalni plezalček. S spoznavanjem teh vrst in razumevanjem njihovega življenja nam jih bo morda uspelo ohraniti ter zavarovati gorski svet in ga rešiti pred grozečim uničenjem. Zgodbe, kot je ponovna naselitev brkatega sera, ene največjih evro-

Planinski vrabec

 Peter Buchner

skih ujed in mrhovinarjev, v Alpah kažejo, da morda še ni vse zamujeno in izgubljeno.

Evropska unija je s svojim projektom Natura 2000, s katerim želi ohraniti vse hitreje izginjajoča področja ohranjene narave, podprla tudi zavarovanje gorskega sveta in narave. V Sloveniji sodita med zavarovana visokogorska območja Triglavski narodni park ter vzhodni del Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank. Poleg te obširne evropske mreže zavarovanih območij je Slovenija skupaj z drugimi alpskimi državami podpisnica t. i. Alpske konvencije ali Konvencije o varstvu Alp. Konvencija je mednarodna pogodba, s katero se države podpisnice zavezujejo, da bodo varovale in ohranjale alpski svet ter skrbele za trajnostni razvoj v njem. Slovenija se je državam podpisnicam pridružila leta 1993.

Da bi se naučili ceniti in ohranjati gorski svet, ga moramo predvsem spoznati. Za to se trudijo različne organizacije in društva, temu pa je namenjen tudi ta članek. Mnoge rastlinske in živalske vrste so ogrožene tudi zato, ker jih širša javnost ne pozna zaradi njihove redkosti in samotarskega življenja. Z boljšim poznavanjem njihovega načina življenja bi veliko pripomogli tudi k njihovem ohranjanju.

Končam naj z mislijo, da lahko s trajnostno rabo in previdnim ravnanjem s tem krhkim

Planinska pevka

ekosistemom ohranimo ta redki in prelepi dragulj narave ter ga zapustimo svojim potomcem. ●

Mogočna si gora, oj, Mrzlica, ti

Mogočna si gora, oj, Mrzlica, ti,
kot večno bi klicala, se mi zazdi,
v zelenju se kažeš prijazna očem,
daš v vročih dneh senco ljudem.

Te gledam v jutru, ko v soncu bleščiš,
kot lepa kraljica med hribi se zdiš.
Ko Češka dolina pod tabo še spi,
budilka k življenju si ji.

Veš, k tebi namenil sem mnoge poti
in dala si vselej užitek mi ti,
si znala odvreči vse dnevne skrbi
in mi povrniti moči.

Veš, najin čas zdaj zagotovo je preč,
saj v letih postale so stare kosti,
v pesmi bi rad ti zahvale dal več,
poslēj boš z menoj takó ti.

Vinko Hrovatič

Ruševec

Natura 2000 v našem gorskem svetu

✉ Andrej Grmovšek

V zadnjem času je v naših medijih vse več govora o Naturi 2000. Po večini ob velikih posegih v prostor, ki imajo mnogokrat škodljive posledice tudi za naravo. Vendar pa je poznavanje namena in posledic uvedbe Nature 2000 še vedno dokaj pomanjkljivo.

Ohranjanje biotske raznovrstnosti

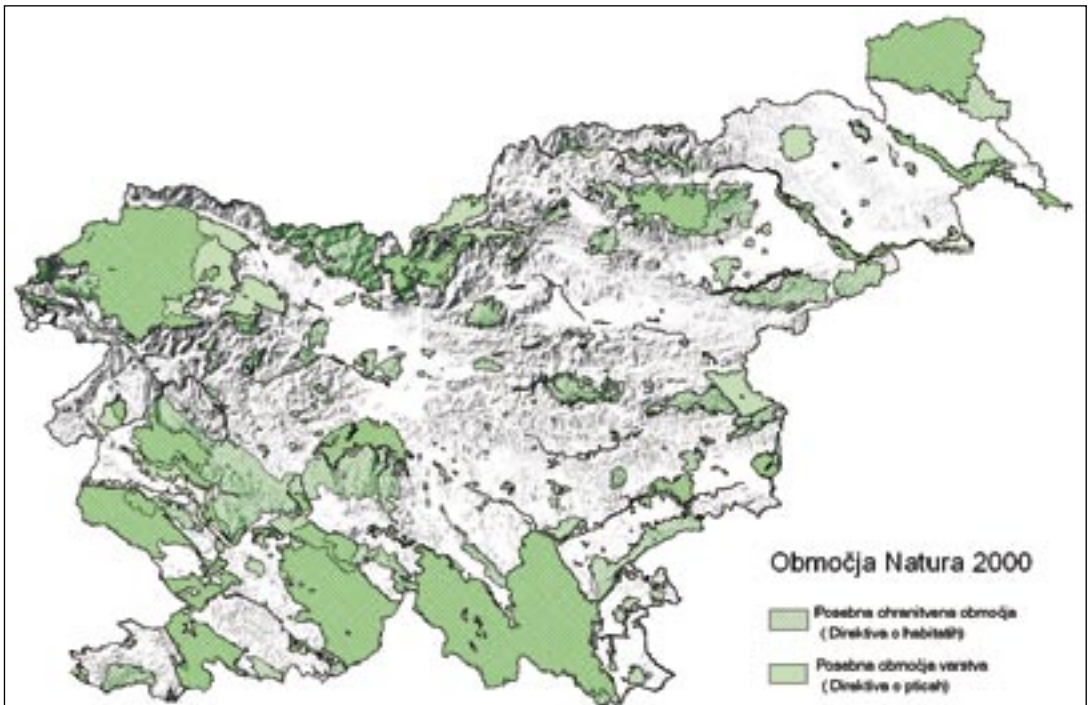
V milijonih let so se na Zemlji številne vrste živih bitij in ekosistemov razvile do pestrosti, ki jo poznamo danes. Oziroma smo jo poznali včeraj. Čeprav je biotska raznovrstnost, torej raznovrstnost živih bitij in ekosistemov, velikega pomena za ohranjanje življenja in nadaljnji razvoj človeštva, jo je prav človek s številnimi posegi in dejavnostmi občutno zmanjšal.

Poglavitni vzrok izumiranja vrst je izginjanje njihovih življenjskih okolij. Evropska unija je prav z namenom, da bi preprečila izumiranje vrst ter izginjanje njihovih življenjskih okolij, oblikovala omrežje območij Natura 2000, ki so danes eden izmed stebrov varstva narave in ohranjanja biotske raznovrstnosti v Evropi.

Kaj so območja Natura 2000?

Natura 2000 je torej evropsko omrežje območij, pomembnih za ohranitev ali doseganje ugodnih razmer za rastlinske in živalske vrste, ki so v Evropi redke ali ogrožene. Vse države EU so dolžne trajno zagotavljati ugodno ohranjanje ogroženih in redkih vrst in njihovih življenjskih okolij ter tako omogočiti njihovo

Zemljevid NATURA 2000 v Sloveniji

Cvetlična preproga na Korošici

Andrej Grmovšek

trajno preživetje. Za poslabšanje države odgovarjajo pred Evropsko komisijo.

Izbiranje in določanje območij Natura 2000 je potekalo v vseh državah EU po enotnih merilih. Evropska Direktiva o pticah opredeljuje vrste ogroženih evropskih ptic in merila za določitev območij, na katerih se varujejo, Direktiva o habitatih pa vrste preostalih ogroženih evropskih živali in rastlin ter habitatnih tipov – tipov življenjskih okolij – in merila za določitev območij za ohranjanje. Starejše članice EU so določile oziroma predlagale svoja območja do leta 2000, za nove, tudi za Slovenijo, pa je ta obveznost veljala do dneva vstopa.

Območij Natura 2000 ne smemo zamenjevati z zavarovanimi območji in tudi niso sistem strogih naravnih rezervatov, ki bi izključeval vse človekove dejavnosti. Na njih so načelno dovoljeni vsi posegi in dejavnosti razen tistih, ki bi lahko povzročili hudo poslabšanje ugodnega stanja vrst in njihovih življenjskih okolij, ki so na določenem območju varovane. S stro-

kovno presojo načrtov in posegov se preverijo alternative, ocenijo možni negativni vplivi ter določijo morebitni omilitveni ukrepi. Za ohranjanje ugodnega stanja območij Natura morajo države sprejeti tudi potrebne ukrepe, po potrebi načrte upravljanja, spremljati stanje in o ohranjenosti poročati Evropski komisiji.

Natura 2000 v Sloveniji

Slovenija je zaradi razgibanosti površja, klimate pestrosti in lege na stičišču Alp, Dinaridov, Sredozemlja in Panonske nižine izredno raznovrstna. Z vidika biotske raznovrstnosti je »vroča točka« Evrope. Tako je v Sloveniji kar 25 % ozemlja v okviru 26 območij, določenih z Direktivo o pticah, 32 % ozemlja pa v okviru 260 območij, določenih z Direktivo o habitatih. Oba tipa območij se delno prekrivata in skupaj obsegajo kar dobrih 35 % slovenskega ozemlja. Velik delež teh območij nam je lahko vsekakor v ponos, nikakor pa ne smemo pre-

zreti odgovornosti, ki jo imamo glede ohranjanja ugodnega stanja teh območij.

Zaradi ohranjenosti in biotske raznovrstnosti je v območjih Natura kar dobrih 75 % slovenskega površja nad 1000 metri, nad 1500 metri celo dobrih 93 %, nad 2000 metri pa več kot 97 %. Od goratega in hribovitega dela Slovenije zavzemajo območja Natura večji del Julijskih Alp, Kamniško-Savinjskih Alp, Karavank, Pohorja, Boča in Donačke gore, dele Posavskega hribovja ter obsežna območja dinarskega hribovja in visokih planot Gorjancev, Kočevskega, Javornikov in Sneznika, Čičarije, Krimskega hribovja in Menišije, Trnovskega gozda, Nanosa, Hrušice in Banjšic. Natura obsega še številna manjša in večja območja gričevnatega, dolinskega, nižinskega in kraškega sveta Slovenije, na primer Goričko, Kozjansko, svet ob Muri, Dravi, Sotli, Krki, Kolpi, Soči, Idrijci, Branici, Vipavi in Reki, Matarsko podolje, Kras, Brkine, pa tudi Krakovski gozd ter Ljubljansko barje.

Kaj Natura 2000 pomeni za slovenski gorski svet in prostočasne dejavnosti, ki potekajo v njem?

V gorskem svetu Julijskih Alp, Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank so v območjih Natura varovane številne ogrožene vrste ptic, kot so belka, divji petelin, ruševac, sokol selec, planinski orol, mali skovik, gozdni jereb, črna žolna, triprsti detel in druge. V alpskem svetu se v območjih Natura ohranjajo nekatere ogrožene živalske in rastlinske vrste, med katerimi so verjetno najbolj znane zoisova zvončnica, lepi čveljce, alpska možina in bertolonijeva orlica. Ohranjajo se tudi številni habitatni tipi, na primer nekateri tipi ekstenzivno gojenih travnikov, travišč, resav, barij in močvirij, goličav (skalovij, melišč) in jam ter nekateri gozdni in vodni habitatni tipi. Biotsko pomembno je tudi slovensko hribovje s kraškimi planotami, na katerem se v številnih območjih Natura varujejo tudi vrste ogroženih hroščev (npr. alpski kozliček in bukav kozliček), metuljev (npr. Lorkovičev rjavček, gozdni postavnež in travniški postavnež), rib (npr. soška postrv, sulec), rakov (npr. navadni koščak), sesalcev (npr. navadni ris, volk, rjavi medved), nekatere vrste rastlin in različni habi-

tatni tipi. Poudariti je treba, da se v vsakem posameznem območju prednostno ohranjajo le »kvalifikacijske vrste«. To so tiste ogrožene vrste, ki so v območju navzoče z dovolj močno populacijo ter zaradi katerih je le-to določeno.

Za ohranitev številnih vrst ptic, ki žive v gorskem svetu, je med drugim pomembno zagotavljanje miru okoli rastišč in gnezdišč, pa tudi ohranitev obstoječih ekoloških značilnosti gozdov, travišč in skalovij. Za ohranitev večine vrst ogroženih alpskih cvetnic je treba preprečevati uničevanje njihovih rastišč in »divje« nabiranje, za ohranjanje mnogih drugih vrst in habitatnih tipov pa je potrebno aktivno varstvo. Tako je za ohranjanje ekstenzivnih travnikov (ter vrst, katerih življenjsko okolje so) potrebna ustrežna paša oziroma

Zoisova zvončnica

J. Gulič

pozna košnja in preprečevanje zaraščanja, za ohranjanje določenih habitatnih tipov gozdov (ter vrst, katerih življenjsko okolje so) sta potrebni primerna sečnja in gozdnogospodarska raba, za ohranjanje habitatnih tipov voda (ter vrst, katerih življenjsko okolje so) pa ustrezno gospodarjenje z vodami.

Večina območij Natura je dobro ohranjenih; to je plod tradicionalne rabe z razumevajočim odnosom do narave v preteklosti. Ugodno stanje, še posebno v gorskem svetu, se torej najpogosteje lahko vzdržuje zgolj z nadaljevanjem tradicionalnih dejavnosti, delno pa so potrebni tudi različni dodatni ukrepi. Nekatere neprimerne dejavnosti je treba opuščati ali pa izvajanje in uvajanje omejiti, usmerjati na naravovarstveno manj pomembna območja ali preprečiti.

Med posege, ki lahko ogrožajo ohranjanje gorskih in hribovskih območij in jih je treba usmerjati oziroma presojeti, sodijo na primer graditve cest, smučišč, hidroelektrarn ter stanovanjskih in nestanovanjskih objektov, pa tudi ureditev prostorov za taborjenje, plezališč in planinskih poti. Še enkrat naj poudarim, da omenjeni posegi v območjih Natura niso prepovedani, vendar pa je treba presoditi, ali vplivajo na ohranjanje ugodnega stanja varovanih vrst in habitatnih tipov, in jih ustrezno umeriti v prostor.

Tako Natura prinaša v gorski in hribovski svet predvsem orodje, ki pomaga skrbeti za ohranjanje in trajnostno rabo narave. Večina prostočasnih dejavnosti v območjih Natura bo lahko potekala še v naprej, nekatere pa bodo skušali krajevno ali količinsko usmerjati. Planinci, alpinisti in plezalci moramo pri svojih aktivnostih upoštevati predvsem potrebe varovanih ptic po miru v okolici gnezdišč in preprečevati nabiranje in uničevanje varovanih rastlinskih vrst.

Načrtovano upravljanje območij in ohranjanje ob finančnih vzpodbudah ter sredstvih evropskih skladov

Natančen namen in cilj ohranjanja posameznih območij Natura bo opredeljen v načrtih upravljanja, ki bodo zajemali tudi potrebne ukrepe, čas in način izvajanja le-teh ter odgovorne za upravljanje območij. Pri pripravi

načrtov upravljanja bodo imeli pomembno vlogo lastniki oziroma uporabniki zemljišč, pa tudi drugi zainteresirani udeleženci; med temi se moramo – predvsem v območjih v gorskem svetu – pojaviti tudi gorniki. Ob poznavanju gorskih območij in njihove problematike ter s svojo lastno naravovarstveno iniciativo bomo lahko aktivno pripomogli k usklajevanju naših »gorsko rekreacijskih« aktivnosti z načeli ohranjanja narave in gospodarjenja z gorskim prostorom.

Zaželeno raba prostora v območjih Natura se spodbuja tudi z možnostmi pridobivanja državnih sredstev (SKOP) in sredstev različnih evropskih skladov. Ti niso namenjeni izključno ohranjanju narave, ampak tudi razvoju podeželja (strukturni skladi, program LIFE, Interreg, Phare, Leader+ idr.). Tako so območja Natura pomembna tudi za razvoj.

Natura 2000 je torej priložnost, da izkažemo skrb za naravo in zdravo okolje. Ohranjanje narave z Naturo 2000 ne pomeni zgolj omejevanja. Prej nasprotno! Pomeni tudi priložnost za razvoj in pridobivanje finančnih sredstev iz mnogih evropskih programov.

Več informacij o Naturi 2000: www.zrsvn.si, www.natura2000.gov.si

Stenarju

Iz megle Vrat se vzpnem pod tvoje stene.
Ko sonce se nad Triglavom zasmeje,
da zlatordeče zažarijo veje
jesenskih bukev, izpuhte koprene.

Kako sledi utrip sreča koraku!
Pod vrhom z mehko trato je pobočje
postlano; tamkaj vzameš me v naročje
in skupaj se zazreva čez k očaku.

Ko sončiva v kraljevem se sijaju,
si ti moj princ in kralj me nič ne mika –
naj zviška pogleduje dol na naju.

Razglede v dalj uživava široke
na Trento, Pode – res prelepa slika –
in Triglav nama, princ moj, je iz roke.

Mojca Luštrek

Visoka pot (Haute Route)

Poleti med
Chamonixom
in Zermattom

✍ in 📍 Mihael Rogáč

Visoka pot (Haute Route) je pot, ki vodi iz Chamonixa v Zermatt oz. od vznožja Mont Blanca do vznožja Matterhorna preko severozahodnega dela Peninskih Alp. Prvi so jo prehodili vodniki že davnega leta 1860, po letu 1911 pa je postala aktualna tudi kot turnosmučarska tura preko številnih ledenikov in visokih prelazov, ki povezujejo ta kraja. Obstaja pa tudi alternativna Visoka pot, pohodniška varianta, ki se izogne ledenikom in vrhovom štiritisočakov, vendar še vedno ostaja privlačna in kondicijsko zahtevna pot po najlepšem delu Alp. Prečka 11 visokih prelazov do višine 3000 metrov, dolga je 184 kilometrov in zahteva 14.000 metrov vzpona in 11.400 metrov spusta. Po vodniku zanjo potrebujete 14 dni hoje.

Na naše knjižne police je prišel vodnik *Walking in Alps* s kar nekaj privlačnimi turami. Imel sem dilemo med turo okoli Mont Blanca in Visoko potjo, a na koncu je prevladala slednja. Sveta med Chamonixom in Zermattom nisem poznal in 14 dni potepanja po hribih je bil zelo privlačen cilj za počitnice leta 2005. Ideja je takoj pritegnila tudi Matjaža. Izbrala sva zadnja dva tedna julija, ko sva pričakovala lepo in stabilno vreme. Tura za slabo vreme res ni primerna, saj si ves čas nad gozdno mejo in tudi orientacija v slabih vremenskih pogojih bi bila težka. Francozi ne markirajo svojih poti tako, kot je to v navadi pri nas, le na kakšnem križišču te pričaka smerokaz. Švicarji pa markirajo z rumenimi označbami, ki so večinoma zelo redko posejane. Opis v vodniku pa je natančen in ves čas v pomoč, tako da nisva imela težav z iskanjem.

Do Chamonixa sva prišla z vlakom. V centru mesta sva še nakupila potrebne zemljevide za pot, prebrala vremensko napoved in se odpravila do cilja prvega dne Lac Blanc. Že na začetku sva rekla, da v pošteve pridejo le najine noge, nič žičnic in avtobusov, ki bi nama skrajšali pot. Tako ni prišla v pošteve žičnica na Flégère, ampak vroča pot v opoldanskem soncu preko gozdnatih pobočij. Z borovnicami sva si sladkala usta, pogled pa je uhajal na Mont Blanc in Chamoniške špice, ki so štrlele nad dolino. Ko sva stala pri jezuru Lac Blanc in sem v daljavi gledal na Col de Balme, ki naj bi ga prečkala naslednji dan, mi je prvič postalo jasno, da tale pot ne bo mačji kašelj. Ko sem bral vodnik, nisem bil najbolj pozoren na rela-

tivne višine, med hojo pa sva spoznala, da greš 1500 metrov gor in potem isto višino dol in ta ritem gor-dol se konstantno izmenjuje. Drugo presenečenje je bilo, da v koči na Lac Blanc nisva dobila prenočišča. Tudi v jedilnici nama niso dovolili prespati. Tako sva naredila še tretjino poti naslednjega dne in se spustila v dolino. Nad Grand Charmozom in Grandes Jorasses so se naredili oblaki in že sva bila z mislimi pri dežju. Za popestritev naju je čakalo še nekaj jeklenih lestev. Za naslednje noči sva si vedno en dan poprej po telefonu rezervirala prenočišče. Ko sva zapustila skupino Mont Blanca, ni bilo v hribih nobene gneče več. Srečala sva le redke, ki so hodili po isti poti kot midva.

Zaradi ledenikov in večnega snega so doline prepletene s številnimi potoki s pitno vodo, tako da žeje nisva trpela. Ves čas sva bila v tekmi z vremenom. Za tretji dan so že napovedovali nevihte. Enodnevne etape so po vodniku razdeljene na 5- do 7-urne ture. Če si zgoden, lahko etapo končaš do ene ali druge ure popoldan in nato uživaš ob zasluženem pivu. Midva pa sva nemalokrat kar združila dva dneva po vodniku v en dan hoje. Tako sva drugi dan prišla v Le Peuty, in ko sva zagledala cilj naslednjega dne, prelaz Fenêtre d' Arpette (2665 m), nekje zgoraj v golih višavah, nama napovedane nevihte niso bile pogodu. Tako sva vzela pot pod noge in še isti dan prisopihala na prelaz ter se nato spustila v Champex. 2200 metrov vzpona v enem dnevu s težkimi nahrbtniki ni bilo od muh, toda bila sva vesela, da so naju nevihte naslednji dan prale v najbolj nižinski etapi celotne ture.

Pot je izredno slikovita in raznolika. Ko sva zapustila skupino Mont Blanca, je sledil dan po ruralnih področjih mimo gorskih vasic do večjega kraja Le Châble. Naslednji trije dnevi, ko sva prečkala gore od Le Châbla do Arolle, so bili pravljlični. Ves čas sva hodila med 2500 in 3000 metri po strmih travnatih pobočjih in kamnitih, puščavskih platojih, srečevala gamse in obkrožila Lac des Dix, ki je največje švicarsko akumulacijsko jezero. Od gora sta v ospredju pogleda na Grand Combin in Mont Blanc de Cheilon, iz Col de Riedmatten pa sva prvič

Slika na prejšnji strani:

Mont Blanc de Cheilon iznad jezera Lac des Dix

Desno: Lepotec nad Zermattom

 Iskra Jovanović

Grand Combin

v daljavi zagledala špico Matterhorna. V tem delu sva srečala nekaj skupin, ki so se prav tako odpravile na Visoko pot, večinoma Angleže in Američane. Dan od Arolle do Le Sagea, ki je namenjen počivanju, sva spet združila s prejšnjim in se naslednji dan namesto počitka že vzpenjala na Col du Tsaté (2868 m). Dan se konča pri koči Cabane de Moiry, ki štrli na skalnem podstavku nad ogromnim ledenikom.

Tukaj pa se je vreme že pričelo slabšati. Sončne dneve z občasnimi popoldanskimi nevihtami je zamenjalo oblačno in nestanovitno vreme. Vse je kazalo na resno deževje. Spustila sva se v Zinal in sklenila, da napraviva še eno etapo do vasice Gruben. Vendar so se med vzpenjanjem na prelaz Forcletta (2874 m) že od vsepovsod kadile megle. Nebo je postalo sivo in vrhovi so bili v oblakih. Hitela sva, kolikor je bilo mogoče. Pri tem seveda spoznaš, da imaš kljub desetdnevni hoji še vedno nekaj rezerve. Ko sva se spuščala proti Grubnu, je že deževalo. Zdaj sva bila le še en prelaz oddaljena od St. Niklause in doline, ki se konča s Zer-

mattom. Toda naslednje jutro sva se zbudila v dežju in mrazu. Vremenska napoved za tri dni je bila deževna. Odločila sva se, da turo prekinemo in se vrneva v Ljubljano.

Pot se iz Grubna nadaljuje preko prelaza Augstbordpass v St. Niklaus in se nato pridruži poti Europaweg in konča v Zermattu. Iz Grubna do Zermatta je še tri dni hoda. Kakor koli, Visoka pot je bila enkratna in sijajna. Ves čas si ogleduješ štiritisočake in njihove kilometrske ledenike. Dimenzije so velike, pravo gorsko doživetje. Seveda priporoča, da si zanjo vzamete več kot 14 dni časa in imate nekaj dni v rezervi v primeru slabega vremena.

Literatura in zemljevidi:

Fairbairn, H., et al. *Walking in Alps*. Lonely Planet, 2004;

Zemljevid Mont Blanc, Grand Combin. 1 : 50.000, št. 5003;

Zemljevid Arolla. 1 : 50.000, št. 283;

Zemljevid Matterhorn, Mischabel. 1 : 50.000, št. 5006. ●

Mandala sočutja

Menihi gyuto na Koroškem

in Marta Krejan

Trije tibetanski menihi gyuto, Thupten Sherab, Jigme Tsering in Nyima Tsering, so od 13. do 23. maja gostovali v Slovenj Gradcu in v tem času predstavili obredno grleno petje oz. molitve, sodelovali na raznih prireditvah, se na ekumenškem srečanju pogovarjali s predstavniki drugih religij ..., medtem pa izdelali še mandalo sočutja, ki jo je na koncu odnesla Suhodolnica – potok, ki teče skozi Slovenj Gradec. O pomenu mandale, ki je s tem, ko so jo vsuli v potok, vso pozitivno energijo razširila v naš življenjski prostor, je predaval Zmago Šmitek, ki med drugim raziskuje religije in mitologije Azije. Jigme Tsering je bil z organizatorji Tedna tibetanske kulture tudi v Hüttenbergu na avstrijskem Koroškem, v katerem nastaja središče tibetanske kulture. Člani in simpatizerji Društva za podporo Tibetu so 14. maja imeli čast, da so se srečali s Tenzingom Gyatsom, 14. dalajlamo; ob tej priložnosti je blagoslovil pesek, iz katerega so menihi v slovenjgraški galeriji likovnih umetnosti izdelali mandalo. Za ustanovitev centra tibetanske kulture na omenjenem območju ima verjetno največ zaslug legendarni alpinist in prijatelj dalajlame Heinrich Harrer, ki je ljudem dokazal, da budisti niso »čudaški«, ampak se trudijo za sožitje med ljudmi, sočutje in mir, in to ne glede na vero, ki ji posameznik pripada.

Ob diapozitivih in filmih smo imeli priložnost spoznati Tibet, kot ga je na svojem popotovanju videl predsednik Društva za podporo Tibetu Matjaž Trontelj in kot so ga spoznali alpinisti Raf Vodišek, Tomaž Humar in Viki Grošelj; videli smo streho sveta, ki jo je na filmski trak shranil Lojze Kos, možen pa je bil tudi ogled filma Kundun, ki govori o življenju današnjega dalajlame. Skoraj ves čas smo se lahko kopali v zvokih gonga, na katerega je

Tibetanski menihi ob svoji čudoviti stvaritvi

igral Dušan Osojnik, s prostovoljnimi prispevki ter nakupom knjig in drugih izdelkov, ki so jih s sabo prinesli menihi, pa smo pomagali mnogim tibetanskim otrokom in menihom, ki imajo v Indiji status beguncev. Morda se mi zdi še najpomembnejše, da je množica ljudi, ki je spremljala to dogajanje na Koroškem, zgotovno ohranila v sebi vsaj delček sočutja in pozitivne energije, ki so jo delili naši gostje, tako z nasmehi in s stiski rok kot s peskom, iz katerega je bila narejena mandala.

Pobudnici Tedna tibetanske kulture, katerega geslo je bilo »Moja vera je pomagati drugim« – Jelki Halilović – je ob pomoči Društva za podporo Tibetu in podpornikov uspel zares velik projekt, ki je bil očitno všeč tudi menihom; navdušeni so namreč nad slovenskimi hribi, zelenjem, drevjem, cveticami, rekami in ljudmi.

Na najvišje ležeči planoti na svetu se že pol stoletja trudijo znova pridobiti in ohraniti svojo kulturo, vero, skratka – svoj način življenja. Tibetancem grozi celo, da jih bodo Kitajci dobesedno iztrebili, in ob vsem tem se le čudim, kako so lahko ti ljudje, menihi, tako mirni, dobri, pristrčni, prijetni in prijazni. In tako lepi! ◉

Obujeni spomini

✍ Fanika Wiegele

Desetletja nazaj, ko sem bila še otrok, sem z mamo obiskala sorodnike na Šmohorju. Pod vrhom, na katerem že 54 let stoji planinski dom, je bila njihova domačija. Že leta so vidne samo še ruševine, saj novi lastniki niso več skrbeli za objekte. Ena od hčera me je povabila, da grem z njo v planinski dom, kamor je nesla oskrbnikom mleko in jajčka. Velika bela zgradba z okni, ki so jih krasile zelene »polkne« me je začarala, nato pa še prijazni ljudje za mizo v kuhinji. Dobila sem »krahrl«, pijačo v steklenički. Po nekaj letih sem prišla na Šmohor s planinci osnovne šole Laško. Učitelj Engelbert Rataj je organiziral pionirski odsek Planinskega društva in nas

koncu tedna in za praznike smo tudi dežurali v domu, pred desetletjem pa smo dom prvič dali v najem. Dom je proti koncu 80. let prejšnjega stoletja postal »za sindikalne in izobraževalne čase« premajhen, zato smo ga povečali in obnovili. Po nekaj letih je kuhinja s pripadajočimi prostori postala neustrezna zaradi gostinskih in sanitarnih predpisov. Tako od planinskega doma izpred več kot pet desetletij ni veliko ostalo, preobleka in obnova notranjosti sta kot pri človeku dala nov videz. Ta bi moral biti obogaten s prijaznostjo ljudi, ki skrbijo zanj in obiskovalci bi morali začutiti dobrodošlico. Meni in mnogim obiskovalcem Šmohorja pa največ pomeni toplina in prijetno okolje doma,

v katerem začutiš nekaj izjemnega in te pritegne ter zvabi znova in znova v to čudovito okolje. Na prijetno toplino v kuhinji, v kateri je bil zidan štedilnik, veliko dvojno pomivalno korito, police in seveda velika miza v kotu s klopema vse do zadnje obnove, ostaja globoko v moji zavesti nepozaben spomin na prijetno srečanje z ljudmi, ki so nam pripravljali hrano ali pa smo igrali karte, peli itd. Sedaj pa v kuhinji

stojijo le svetleči kuhinjski elementi, vanjo ne sme stopiti nihče drug kot zaposleni in še to po določenem delovnem postopku. Ali je res toliko nevarnosti vsepovsod po planinskih domovih in kočah, da se bodo gostje zastrupili s hrano, ki ni pripravljena v predpisano urejeni kuhinji? Nazaj v planinski raj – kako dolgo še, ali nam ne bo sodobnost odvzela večji del planinske idile v naših objektih, ki pa jih žal vse prehitro preurejamo v sodobne objekte brez duše, še okolje se vse preveč spreminja zaradi posegov človeka – kaj bomo pustili zanamcem? ○

popeljal na izlet. Sledili so še izleti na 1. maj, saj je Šmohor znan po zbiranju delavstva in planincev na ta dan. Pred 40. leti smo se prijateljice odpravile na Šmohor, tam pa so člani mladinskega odseka barvali lesene dele na planinskem domu. Beseda je dala besedo, priključile smo se jim in jim pomagale pri delu. Tako se je začelo sodelovanje v mladinskem odseku, nato pa sem že sodelovala v vodstvu Planinskega društva. Pritegnili so me izleti v naše gore, prijaznost ljudi, prizadevnost članov in dobra volja. V teh letih mi je bil planinski dom na Šmohorju nekakšen »drugi dom«. Ob

Ko sonce postane ledeno

Intervju z Marjanom Manfredo – Marjonom

Pogovarjala se je Katja Podergajs

Ko v jutranjem mraku otrpli prsti tipajo za mrzlimi oprimki, je prvi sončni žarek, ki pokuka izza vrhov, pravi blagoslov. Telo željno srka njegovo toploto in še tako grozljiva stena postane prijaznejša.

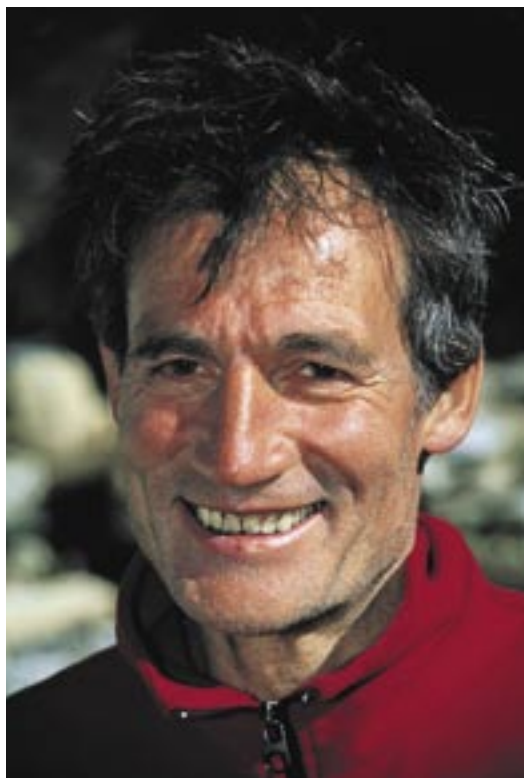
A tudi sonce ni vedno toplo. Na višini 8000 metrov, v snegu in nečloveško mrzlem vetru, ostane le še bleščeča kroglja, ki slepi pogled. Ledeno sonce, mu pravi Marjon. Marijan Manfreda, znan pod tem vzdevkom, je eden izmed veljakov slovenskega alpinizma, zapisal pa se je tudi v zgodovino svetovnega. S svojim vzponom na osemtisočak Makalu leta 1975 je bil namreč prvi človek, ki se je povzpel na tako visok vrh brez uporabe dodatnega kisika. V njegovi alpinistični karieri pa se je nabrala še kopica drugih dosežkov, največ v Alpah, Himalaji in Andih. Iz vseh so ga varno pripeljali vztrajnost, zaupanje vase in zdrava mera poguma.

Začniva kar z najaktualnejšo temo. Minulo jesen si se vžpel na Ama Dablam v okviru jubilejne odprave Makalu – 30 let. Na kaj si pomislil, ko se je prvič začelo govoriti o odpravi? Si bil kaj v dvomih ali si bil takoj pripravljen sodelovati?

Ne, nič nisem bil v dvomih, ker sem takrat ravno končal z Daulagirijem. Leta 2004 je bilo to. Kmalu po Daulagiriju so me povabili na Ama Dablam in nisem videl nobenih ovir za udeležbo. Službe nisem več imel, ker sem se ravno upokojil, Himalajo sem pa tudi že na novo spoznal, ker sem prišel z Daulagirija. In sem bil takoj za.

Kako pa so po toliko letih potekale priprave? Je bilo kaj drugače?

Res je, ampak spet je tu Daulagiri. Začelo se je pravzaprav z njim in ne z Ama Dablamom, kar je bil splet okoliščin. V hribih sem tako stalno plezal, vendar sem odprave pustil že pred 25 leti. Potem sem pa s Štremfljema leta 2004 plezal v Matterhornu in je nekdo pred-

☞ Tone Škarja

lagal, malo za šalo malo zares, da gremo še v Himalajo. Kmalu zatem je šel Andrej v Nepal na proslavo za Everest, in ko je prišel nazaj, me je poklical, naj dam podatke, ker nas je prijavil za Daulagiri. Bil sem kar malo šokiran, ampak sem mu dal podatke, potem sem si pa rekel, če misliš resno, se začni pripravljati. In sem se res pripravljaval tako kot do takrat za nobeno odpravo. Dosledno in strokovno. Tekal sem, plezal, pazil na prehrano, vse, kar se je dalo. Vedel sem, da sem bistveno starejši in bistveno manj sposoben, mraz in višina sta pa še zmeraj in lahko bi še bolj nastradal, kakor sem že pred leti, pa že takrat sem veliko. Potem se je pokazalo, da so razmere res še zmeraj enake, vendar je velika prednost

v materialih. Ti so se medtem zelo spremenili in so nekako izravnali razliko v letih. Na Daulagiriju sem imel tako res dober občutek in je šlo povsem brez težav. In ko je po vrnitvi prišlo povabilo za Ama Dablam, sem takoj spet začel s treningom oziroma ga sploh nisem kaj dosti prekinil. Me je pa skrbela tista šestica – ocena za najlažji pristop. Zdelo se mi je nemogoče, ker tolikšne težavnosti nikoli nismo plezali! Kakšno štirico smo že zlezli v Makaluju, pa v Lotseju, v Everestu, ampak šestice nikoli. No, potem sem ugotovil, da smo približno takšne in tudi težje detajle tudi mi že plezali, najtežja mesta pa so bila tako že opremljena s fiksnimi vrvmi. Pripravljali sem se pa vseeno intenzivno, fizično in psihično. Veliko sem bil v hribih, nekaj sem vodil, nekaj sam plezal in na koncu res nisem imel težav.

Ko sem v Katmanduju opazoval zdajšnjo generacijo plezalcev, mi je spomin odtaval daleč nazaj in v njih sem spet videl tisti del sebe, ki ga zdaj ni več v meni. Vem, sedaj so oni tisti, ki postavljajo meje prihodnjim generacijam.

Kako pa si po vseh teh letih spet doživljal Himalajo?

Ko sem poslušal o Himalaji, videl, kaj vse dosega in kako, sem se vseskozi spraševal, kako bi sam spet deloval tam v teh razmerah, ali je kaj drugače. Pa moram reči, da nisem občutil bistvene razlike. Vse gre z enakim ritmom, enaki občutki so, tudi med ljudmi se dogajajo iste stvari. So pa precejšnje spremembe pri dostopu. Tam je razvoj prišel zelo daleč, sploh pri treking poteh. Kjer je veliko trekingašev, je tudi več »lodgev« (zavetišč), elektrika in voda sta, trgovine in šole itn. Včasih tega ni bilo. Zdaj pa lahko greš na treking z enim nahrbtnikom, vetrovko in denarnico in ne potrebuješ čisto ničesar drugega, niti spalne vreče ne.

Po vzponih na Daulagiri in Ama Dablam se je izkazalo, da si še vedno v odlični formi. Te je morda zamikalo, da bi se še kdaj vrnil v Himalajo ali celo spet poskusil odpisati svoj stari dolg – Everest?

(smeh) Ja, seveda, ta Everest mi dostikrat hodi po glavi, ampak ... No, če bi se pokazala

kakšna dobra priložnost, potem bi mogoče res šel, prav intenzivno se pa ne ukvarjam s tem. Mislim, da sem svoje že dal skozi. Čeprav je res, da je Everest v zadnjem času zaradi množice komercialnih odprav postal eden od najlažje osvojljivih osemtisočakov. Vse je napeljšano in tudi s kisikom se hodi. Včasih je bila Himalaja tako ekstremna zato, ker je bila odprava tam mesec ali dva praktično odrezana od sveta. Čisto prvi osvajači so že do tja hodili mesece in iskali poti, popolnoma odrezani. In kar koli se je zgodilo, navadno vnetje morda, je že lahko pomenilo konec. Danes pa imajo komercialne odprave bolnišnice s kirurgi in vsem, kar potrebuješ, že do baznega tabora. Če imaš težave pri vzponu, te potegnejo najmanj iz Zahodne globeli in tistega psihičnega bremena odrezanosti ni več. Res je, da na vrhu ne moreš pomagati drug drugemu, ampak ta občutek samote kljub vsemu odpade. Zakaj je težko biti solist? Ker si sam! Ker veš, samo malo narobe bom stopil in si zvil gleženj, pa ...

Vrniva se še malo k tvojim nedavnim uspehom. S kolegi ste bili najbrž med najstarejšimi, ki so osvojili te vrhove. Kaj zate pomeni, biti prvi v nečem, glede na to, da si bil tudi na Makaluju prvi, ki je prišel na tako visok vrh brez dodatnega kisika?

Vsi smo malo nečimrni. Z Daulagirijem sem postal menda najstarejši Slovenec z osemtisočakom, ampak ni preverjeno. Seveda je fino. Fino je preplezati prvenstveno smer, fino je splezati prvi na kakšen vrh. Enostavno fino se ti zdi. To je ta naša človeška nečimrnost, ki jo nosimo s sabo več ali manj vsi.

Si se takrat na vrhu Makaluja sploh zavedal, kaj si dosegel?

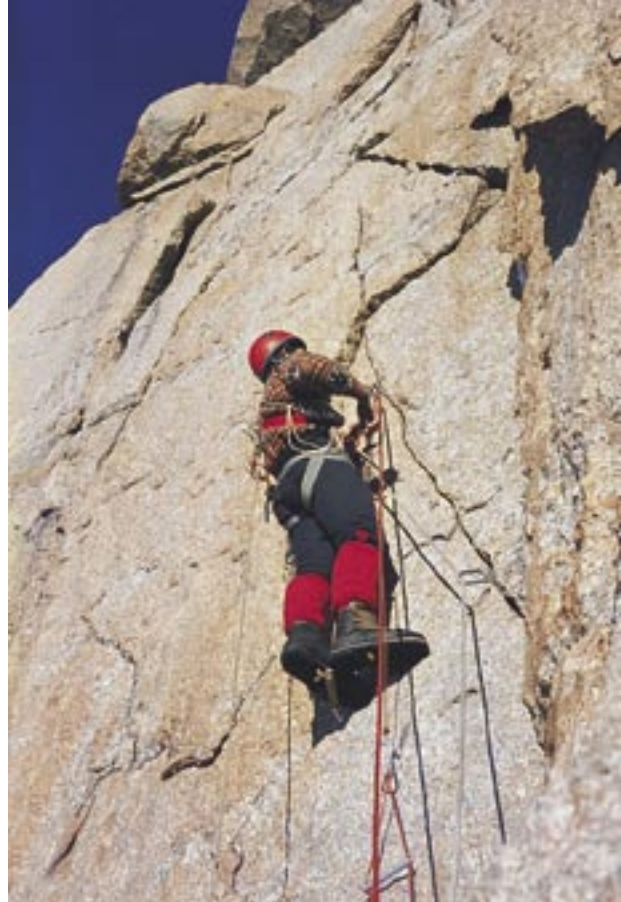
Ne, na vrhu nič. Takrat je bilo vse pretežko. Nisem se niti zares zavedal, da sem prišel gor. Kaj šele, da sem prišel gor brez kisika in da je bila to res težka prvenstvena smer. Le vesel sem bil, da ni treba več gor, da bo šlo samo še dol.

V hribih si se kar nekajkrat znašel na robu med življenjem in smrtjo. Si kdaj razmišljal, kako so ti te izkušnje spremenile pogled na življenje in alpinizem?

Uh, velikokrat! Zamislil sem se vedno tisti trenutek, ko se je to zgodilo. In to zelo. Ampak nikoli nisem šel zavestno v to. Nikoli

si nisem rekel, zdaj grem pa toliko do meje, da bom tvegäl. Kar sem počel, sem vedno poskusil početi kar se da varno in vedno je bil splet okoliščin, ki me je pripeljal na rob. Poudarjam, nikoli zavestno. Saj tako je več ali manj pri vseh. Nihče, ki se ukvarja s tem, ne gre zato, da se bo dvigal čez razumno mejo. Ampak ta stvar je že sama po sebi toliko na meji, da ni treba veliko, da se zalomi in si čez.

Čedalje bolj prihajam do spoznanja, da so vse meje oziroma vse nevarnosti v meni. Zame ni več objektivnih in subjektivnih nevarnosti. Nevarnost je samo v meni. Ko grem proti vrhu, moram sam oceniti zadnjo strmino, ali je nevarna za plaz, nevarna za kložo, nenevarna. In če je nevarna, se spet sam odločim, ali bom tvegäl oziroma kakšne možnosti imam. Torej me plaz tam zgoraj ne more presenetiti. Če grem pod serakom, ga vidim in vem, da je možnost, da bo padel. In spet je samo od mene odvisno, ali bom tvegäl ali pa si rečem, to se mi zdi prenevarno in se obrnem. Nihče ne more reči, da ga je serak presenetil. On sam je sebe presenetil, ker ni dobro ocenil položaja oziroma je sprejel preveliko mero tveganja. Saj se je tudi name že podiral serak. Na Kangbačenu smo šli Dovžanov Janez, Cedilnik in jaz po ledeniku. Gledali smo gor, ker se je krasno videlo, kako so plezali od dvojke naprej. In naenkrat sem zagledal, kako se je odlomila ogromna hiša. In še fino se mi je zdelo (smeh), kako se to brez zvoka odvija, ker zvok še ni prišel do nas. Nato pa me preblisne, da je to serak, ki leti naravnost nad nas. Zavpil sem, laufajmo! Poskušali smo, ampak na takšni višini ne moreš teči in še udiralo se je. Tekli smo kakšnih petdeset metrov, potem pa ostali brez sape in nismo zmogli niti koraka več. Puh je že prihajal do nas, zato smo počepnili in rokavico v usta. Potem pa samo čakaš, čakaš, kdaj te bo povozilo. In ko je le že malo dolgo trajalo, smo počasi dvignili glave. Vse se je že posedalo in dvajset metrov od nas so ležali ogromni ledeni balvani. Če bi tekli še petdeset metrov, bi popolnoma ušli. Tudi čas smo še imeli, če bi le lahko tekli. Ampak je bilo na šest tisoč in pol in ni šlo. Kakor koli, ne moremo reči, da je bila objektivna nevarnost. Ne. Serak je tam in serak se odlomi. Opolnoči, popoldne, dopoldne, kadar koli, ko pride tisti njegov čas. Ti, ki greš spodaj, imaš srečo ali pa ne, nič drugega. Ni te pa presenetil.

Centralni Frenay

Mitja Košir

V zadnjem času se v gorah dogaja precej nesreč. Ljudje ne poznajo tako dobro nevarnosti, ne znajo se ustrezno pripraviti, ne upoštevajo naravnih razmer ... Se ti zdi, da bi se dalo na tem področju kaj narediti? Kako bi ljudi še lahko ozavestili, da se morajo pravilno pripraviti, če hočejo v hribe?

Tu vidim veliko šibkost sedanje generacije. V moji generaciji in še kakšni za njo smo imeli res ogromno stika z naravo. Zdaj pa je tega veliko manj. Kot otrok sem šel zjutraj ven, opoldne prišel samo na kosilo in potem spet ven do večera. Takrat smo bili stalno v stiku z naravo. Z gozdom in drevjem, s skalami, vodo. Gibanje v naravi nam je bilo nekaj normalnega, vsakdanjega. Zdaj je precej drugače. Pred nekaj leti je imela Matica zaključek plezalne šole in sem dobil enega od tečajnikov, da sva skupaj plezala. Mislim, da sva šla v Severni raz Male Mojstrovke. In me je presenetilo, ker je poba sicer plezal res odlično, ampak kaj je bilo potem, ko sva prišla na vrh! Tam je malo skrotja, po katerem se spustiš dol na Vršič, in tam je imel težave! Ne gor, ko je bilo res treba plezati, ampak tam, kjer je bila samo hoja! Malo

po grušču sicer, ampak od njega nič! Minus ena! (smeh) In ravno to je to. Nimajo več tega naravnega gibanja v sebi. Mi smo se podili po gmajni in je bilo to v nas. Zdaj mladi sicer res plezajo kot pajki, ampak dostopi, ki so enke, dvojke, trojke, jim povzročajo težave. Pa saj razumem. Začel je plezati v telovadnici. Pripelje se tja, da plezalko gor in stopi na blazino pod steno. Nič na kamen, da bi se mu kaj noga zvila. Potem brez težav prepleza steno in se spusti po vrvi nazaj dol. Ampak ko pride do drugega dela, v naravo, je pa problem. Ta prestop iz prostega plezanja, iz telovadnice v velike stene zna biti težaven.

Verjetno bi morali že v šolah dajati več poudarka gibanju v naravi?

Delno je to tudi naloga šole, ampak mislim, da še bolj staršev. Oni bi pravzaprav morali otroka vpeljati v to. Na smučarski šoli, kjer učim, takoj vidim, kateri otrok je gibalno izobražen. Pomeni, da zna teči, hoditi, skočiti, se prepogniti, loviti ravnotežje ipd. Takšne gibalne izobraženosti ni več dovolj. Malo zaradi sedenja

Tri Cine

Andrej Štremfelj

pred računalniki, pa tudi v šoli je zdaj tega veliko manj. Saj sem tudi sam nekaj časa učil telovadbo v šoli in videl. Veliko manj je stvari, ki so malo nevarnejše, recimo skoki, drog, bradlja. Na fitnessu pa tudi ne moreš veliko doseči. Bogokletno, saj vem (smeh), ampak za moje pojme je to čista komerciala. Kjer koli v Sloveniji si lahko v petih, desetih minutah v naravi in vse, kar delaš na fitnessu, lahko narediš tudi v naravi. Tečeš, delaš sklece, se obesiš na vejo ... in si zunaj, v naravi.

Kot inštruktor pa nisi nikoli poskusil, da bi svoje znanje in izkušnje posredoval mladim?

Ob delu sem končal prvo stopnjo na Fakulteti za šport in takrat sem se znašel v dilemi, ali iti za učitelja telovadbe ali za strojevodjo. S petnajstimi leti sem namreč šel v Ljubljano, da bi postal strojevodja, potem sem pa začel plezati in je to propadlo. Ampak želja je ostala in takrat se je pojavila dilema. Potem pa v tem koncu ni bilo nobenega prostega mesta v osnovni šoli in sem šel za strojevodjo. Ni mi bilo žal, ker je lep poklic. Sem pa kasneje zraven tudi štiri leta učil telovadbo tu v domači šoli. Telovadnice nimajo in smo telovadili v malo večjem prostoru, kjer je nekaj orodja, zraven sem pa poskusil čim več stvari delati zunaj, če je bilo v redu vreme. Šli smo tu okrog na izlet, pa sproti naredili šprinte, skoke, premete, kar se je le dalo. Veliko sem tudi učil smučati, alpinistični in plezalski inštruktor pa nisem bil nikoli.

Znan si tudi po tem, da si veliko svojih vzponov soliral. Kakšen je občutek, ko kot solist prideš na vrh? Kdaj pogrešaš koga, s katerim bi lahko delil veselje ob uspehu?

Ne, jaz ne. Verjetno sem kar kakšni dve tretjini svojih vzponov v hribih opravil sam, torej mi to ustreza. Sem kar zadovoljen, če sem sam s sabo. Sicer daleč od tega, da mi je neprijetno, če sem s kom. Krasno je, ampak ni mi pa nič hudo, če sem sam. Lahko je torej eno ali drugo, oboje mi je ljubo. Seveda pa mi mora biti tisti, s katerim pridem gor, res tisti pravi prijatelj, tovariš. Razen če sem vodnik in nekoga peljem, ampak to je druga stvar.

Javnost (predvsem nealpinistična) v zadnjih časih dostikrat obtožuje alpiniste sebičnosti, ker se zavestno spuščajo v življenjsko nevarnost kljub

temu, da za seboj puščajo družine. Kako je tvoja družina sprejemala tvoje odhode v stene?

Vse stvari sem poskusil delati tako, da bi bila družina čim manj vpletena v to. Z alpinizmom sem začel, ko sem šel v Ljubljano, pri petnajstih letih, kot sem že rekel, da bi postal strojevodja. Potem sem pa zavil še k Matici in je bilo konec strojevodstva (smeh). Starši niso niti zares vedeli, s čim se ukvarjam, ker nisem pripovedoval. Kar so iz časopisov prebrali. Tudi kasneje, ko sem imel službo, niso vedeli, ali sem v službi ali sem v hribih. Vedno sem se poskusil izogibati temu, da bi rekel, grem plezat, ob sedmih bom pa doma. Ker vem iz izkušenj, da se hitro ušteješ. Tudi če si vzameš veliko rezerve, recimo pet ur več, kakor bi normalno potreboval, se včasih kaj zgodi in se zavleče na šest ur. In tista ura je verjetno res pasja, ko mora nekdo čakati.

Vidim, da imaš na polici postavljene svoje lesene skulpture. Lahko poveš kaj več o tem? O umetnosti?

Ko sem bil drugič na Makaluju, sva bila z Denom skupaj v šotoru in me je učil spoznavati resno glasbo. Takrat sem bil čisti nevednež (smeh), za glasbo se res nisem zanimal. In Den me je učil tako, da je zavrtel kakšno kaseto in mi kaj povedal. Opazoval sem ga tudi, ko je pisal, in na skrivaj kaj prebral. In ko je risal. Potem pa sem se enkrat vprašal, kaj imaš pa ti? Poglej, kako ima on bogato življenje! Ta trenutek lahko neha plezati in ima toliko stvari, da mu sploh ne bo dolgčas. Meni pa se je zdelo, da če neham plezati ... Pravzaprav sem vedel, da bom enkrat moral nehati, ker ekstremist ne moreš biti dolgo. Ampak zanimivo, mene je čustveno potešil samo ekstremizem. Zame so bili sprehodi in uživanje čisto nezanimivi (smeh). In sem razmišljal, kaj bo z mano. V službo hodim zaradi denarja, če neham plezati, pa nimam ničesar. Saj sploh ne morem nehati plezati! Vendar je, seveda, prišel tisti čas, ko sem začutil, da nisem več med najboljšimi, ni me pa zanimalo nič, kar je bilo nižje od najboljšega. Čutil sem, da je moja psiha naravnana na več, kot je še zmožno telo. In naenkrat sem se zavedel, da je to nevarno, ker bi lahko šel čez mejo. In sem nehal. Plezal sem še vedno,

Marjonove lesene skulpture

✉ Vladimir Habjan

ampak ne vrhunsko in tudi na odprave nisem več hodil. In takrat sem spoznal, da imam že od nekdaj rad les in lahko tudi v njem uživam, v oblikovanju lesa. To so te moje figurice. Odkril sem, da mi je to v veselje. Seveda pa sem zraven odkril še, da so tudi sprehodi lepi (smeh). Saj v življenju se vse stvari prej ali slej postavijo na mesto.

Pred nekaj leti si v intervjuju opisoval, kako doživljaš alpinizem, težave, adrenalin in omenil soočanje s samim sabo. Te je to od nekdaj privlačilo oziroma te še vedno?

Seveda, to je tisto. Pravijo, da je to povsem fiziološka, adrenalinska odvisnost, ki se nabira skozi leta. Ko sem prenehal z ekstremnim alpinizmom, sem še vedno soliral smeri v Špiku in jih tudi še zmeraj. Kupil sem si motor in se vozil z njim, čeprav nikoli divje, ker ga ne obvladam. Zelo rad smučam in tudi kakšno steno presmučam. Pa tudi na pistah sem se rad hitro vozil, čisto na meji, vendar vedno kontrolirano. Nikoli nisem počel stvari, ki bi bile nekontrolirane. Nekje v meni je zavest, da če že počnem stvari, ki so tvegane, jih počnem samo toliko, kolikor vem, da zmorem. Vendar brez adrenalina pri meni skoraj ne gre. Danes počnem iste stvari in prav tako na robu kot pred dvajsetimi leti, le da je ta rob malo nižje. Ampak še vedno je rob in očitno me to privlači. Tudi na tak način se soočam sam s seboj. ○

Markirane planinske poti dobivajo vse večji pomen

Planinski portret Toneta Tomšeta

✍ Slavica Tovšak

Tone Tomše, likovni tehnik in poklicni restavrator, je v planinskih krogih znan kot dolgoletni uspešni predsednik Komisije za pota. S problemi markiranja se ukvarja že od leta 1984, ko je opravil prvi tečaj za markaciste. Sam pravi, da je bil to življenjski izziv, saj so ga vedno motile pomanjkljivo označene planinske poti. Vendar ne riše samo markacij, temveč se ukvarja tudi s slikarstvom. Čopič je torej njegov stalni življenjski spremljevalec.

Delo v Komisiji za pota vam je nekako v krvi, kot se temu reče. Koliko časa pravzaprav že delujete na tem področju in kakšne so vaše druge družbene obveznosti?

Z delom v Komisiji za planinske poti sem pričel leta 1984, ko sem v Domu pod Storžičem opravil tečaj za markacista. Istega leta sem se udeležil tudi prvega seminarja za inštruktorje markaciste, ki je bil v Valvasorjevem domu pod Stolom s praktičnim delom na Ajdnu. Leta 1990 sem postal načelnik komisije, kar opravljam še danes. Poleg tega, da vodim Komisijo za planinske poti, sem aktiven tudi v Planinskem društvu Radovljica, kjer trenutno opravljam funkcijo gospodarja društva in načelnika odseka za planinske poti, sem pa tudi podpredsednik društva.

Odnos do urejenih in markiranih pohodniških poti se je v zadnjih letih močno spremenil. Kaj vse je vplivalo na to?

Markirane planinske poti dobivajo vse večji pomen tako pri nas kot v ostalih alpskih državah, in to zaradi različnih dejavnikov. Pri nas je vsekakor najpomembnejša nova družbena ureditev, ki na prvo mesto postavlja privatno lastnino, in z vidika tega je hoja kjer koli vse manj dopustna kljub zakonski osnovi

✎ Vladimir Habjan

o prostem gibanju na terenu. Drugi pomemben vidik je, da prosti čas, ki nam je na voljo, preživljamo vse bolj aktivno, in tu sta poleg drugih aktivnosti hoja in pohodništvo v zdravem naravnem okolju vse pomembnejša. Vse večja ekološka osveščenost sili ljudi, da uporabljajo urejene in označene poti, saj s tem ohranjajo znaten del ostale narave. Tudi varnostni vidik je precej pomemben, saj je vse več takih, ki jim urejena in označena pot nudi garancijo, da bodo na terenu, ki jim ni poznan, dosegli cilj, ki so si ga zastavili doma.

Zakon o planinskih poteh nekako ne more zaživeti. Kje so po vaši oceni vzroki za odklonilno stališče do zakona v parlamentarnih klopetih in kakšen je odnos do predloga zakona v planinskih vrstah?

Zakon o planinskih poteh, ki je bil prvič vložjen v državni zbor že leta 2002, je pač izpostavljen vsem tem dilemam. Vsekakor ni lahko vse problematike, ki je nastala v stoletju in več,

kar obstaja organizirano planinstvo, na hitro urediti z zakonom. Država se zaveda pomena planinstva tako z rekreacijskega kot turističnega vidika in zato je v pripravo osnutka zakona vključila vsa pristojna ministrstva. Največ težav povzroča prav legalizacija planinskih poti glede na to, da mora upoštevati pravice lastnikov, a hkrati tudi v bodoče uporabnikom poti zagotoviti nemoten prehod. Seveda so tu poleg lastnikov potrebne tudi uskladitve interesov ostalih uporabnikov prostora, kot so gozdarji, lovci, pašne skupnosti. Doreči je treba status evidence planinskih poti, potek usposabljanja markacistov, odpravljanje posledic na poteh zaradi vplivov hoje in podobno. Kljub precejšnjemu številu odprtih vprašanj zakon dobiva dokončno obliko. Najpomembnejše bo vsekakor, da bo z njegovim sprejetjem posredno zaščitena Knafelčeva markacija, kar je bila in je še vedno želja vseh planincev. Ta oznaka je skozi desetletja postala ne samo oznaka za označevanje planinskih poti, pač pa neke vrste simbol slovenskega alpskega prostora.

Na terenu se planinska društva srečujejo z raznovrstnimi problemi pri vzdrževanju planinskih poti in predvsem v zadnjih letih je bilo nekaj težav prav zaradi lastnikov. To ponavadi niso domačini, ki so planince večinoma vzeli za svoje stalne obiskovalce, pač pa predvsem novi lastniki določenih zemljišč, ki teh kontaktov in navad še niso usvojili. Zato večina planinskih društev podpira prizadevanja za sprejem tega zakona, ki bi rešil marsikatero dilemo.

Znano je stališče vaše komisije in sploh PZS o tem, da ni potrebe po odpiranju novih planinskih poti. Ali je to prava usmeritev, če jo po drugi strani povežemo z željo po razvoju planinstva v Sloveniji v najširšem smislu?

Sklep glavnega odbora PZS izpred skoraj dveh desetletij je bil, naj novih poti ne bi odpirali, kar naj bi veljalo predvsem za visokogorje. Tudi danes komisija zagovarja mnenje, da je poti, ki vodijo do planinskih koč, vrhov in drugih naravnih in kulturnih znamenitosti, dovolj in dejansko ni potrebe, da bi odpirali nove. Seveda pa se zavedamo, da je vse, kar se dogaja v prostoru, živa stvar. Tako je samoumevno, da če se zgradi nova planinska koča, je do nje treba zgraditi ali pa vsaj označiti tudi poti. Naravne sile nam lahko popolnoma uničijo del poti ali celo vso

pot kot npr. leta 2004 na Slemenu pod Skuto, in je zato potrebna predstavitev ali celo nadelava nove poti. Zaradi potreb izrabe zemljišča za kmetijske namene ali gradenj avtocest smo vse večkrat prisiljeni najti nadomestno traso. V vseh naštetih primerih seveda ne moremo trmasto vztrajati pri sprejetem sklepu. Zavzemamo se tudi, da bi z najrazličnejšo ponudbo raznih poti in organiziranjem izletov po vsej Sloveniji razbremenili predvsem v času glavne planinske sezone skrajno preobremenjeni predel Triglava in ostalih modnih vrhov. Vsekakor pa bomo tudi v bodoče nasprotovali odpiranju novih poti, kjer ni tehtnih argumentov za to, saj je prav, da nekaj predelov gorskega sveta ostane v najprvobitnejši naravni obliki.

Kako poteka izobraževalni sistem markacistov, kako so usposobljeni in kako je dejavnost financirana?

Usposabljanje markacistov in inštruktorjev markacistov poteka po programih, ki jih je potrdil in sprejel Strokovni svet za šport pri Vladi Republike Slovenije. Seveda nad izvajanjem bedi tudi Komisija za vzgojo in izobraževanje PZS kot krovna komisija za področje usposabljanj v okviru Planinske zveze. Programa sta financirana iz sredstev ministrstva za šolstvo in šport in v letošnjem letu tudi iz evropskih socialnih skladov. Seveda morajo še vedno več kot polovico sredstev zagotoviti sama planinska društva. Glede na dodeljena sredstva v prejšnjih letih in na možnosti, ki jih lahko inštruktorji kot prostovoljci vložijo v izobraževanje in pripravo učnih gradiv, mislim, da so vsi, ki uspešno opravijo tečaj, za tako delo dokaj dobro usposobljeni. Če na hitro opravimo analizo stanja na terenu pred organiziranimi tečaji (od leta 1984) in danes, je opazen znaten napredek.

Po kakšnih kriterijih načrtujete vsakoletne akcije v okviru PZS in kdo je vključen v obnovo planinskih poti?

Akcije za popravilo poti načrtujemo na podlagi sprejetih sporočil planinskih društev, vodnikov PZS, gorskih vodnikov, gorskih reševalcev in ostalih uporabnikov naših poti. Ob zaključku sezone imamo sestanek, na katerem analiziramo izvedena dela na poteh in obenem sprejemamo in potrjujemo plane za naslednjo

sezono. Prednost pri obnovi imajo poti, ki so poškodovane do te mere, da so nevarne za varno hojo. Upošteevamo tudi obiskovanost in stopnjo težavnosti glede na vgrajena varovala. Približno 60 % sredstev za obnovo take poti dobimo od ministrstva za šolstvo in šport ter športne fundacije, ostalo pa prispevajo planinska društva, ki skrbijo za določeno pot. Ob tem velja omeniti prispevek slovenske vojske, saj nam vsako leto brezplačno s pomočjo helikopterjev znosi ves potreben material in strojno opremo na delovišča in obenem odpelje vse, kar na goro ne sodi. Namenska finančna sredstva pa nam zaenkrat zagotavlja država le za zavarovane visokogorske poti. Seveda si prizadevamo, da bi dobili sredstva tudi za vzdrževanje sredogorskih in nižinskih poti, a žal tu, vsaj zaenkrat, ne beležimo posebnih uspehov.

V vrstah PZS je bilo pred letom ali dvema veliko hude krvi zaradi Vie Alpine. Lahko to komentirate?

Mednarodna pot Via Alpina, ki povezuje osem evropskih držav alpskega loka, je v planinskih vrstah res povzročila nekaj razburjenja. Že samo ime je imelo negativen predznak, predvsem na področju Primorske in predelov, ki so bili nekoč pod Italijo. Vendar ime izvira iz latinščine, kjer pomeni alpska pot. Namen te poti je predvsem popularizacija popotništva tudi pri nas. Ob tem se moramo zavedati, da tudi ideja profesorja Šumljaka o Slovenski planinski poti na začetku ni bila sprejeta z navdušenjem. Danes pa ima številne posnemovalce tako pri nas kot v ostali Evropi. Podobno se je dogajalo z evropskima pešpotema E6 in E7. Seveda vsaka taka pot lahko živi le, če se v osnovni projekt vključijo vsi, ki jo lahko na kakršen koli način naredijo privlačno in zanimivo. Komisija za planinske poti je skupaj s predstavniki podjetja Pro Plus iz Maribora pripravila gradivo o tej poti za področje Slovenije, ki ga je možno dobiti na spletnih straneh www.via-alpina.org. Seveda bo treba še precej volje in energije, da bo ta pot zaživela tako, kot je zamišljena.

Kako ste kot komisija PZS vključeni v evropohode in druge mednarodne akcije?

Po podpisu Dogovora o ustanovitvi, poslanstvu in nalogah Komisije za evropske pešpote v letu 2000, ki so ga podpisali Zavod za gozdove

Slovenije, Turistična zveza Slovenije, Zveza gozdarskih društev Slovenije in Planinska zveza Slovenije, se je prav slednja obvezala, da bo na področju označevanja evropskih pešpoti in sodelovanja pri mednarodnih aktivnostih delovala z Evropsko popotniško zvezo (EWW). V tem okviru je bil leta 2001 organiziran evropohod, ki je potekal iz 11 mest Evrope preko tridesetih držav do skupnega cilja v Strasbourgu. Podoben pohod bo izveden tudi letos, le v nekoliko drugačni, skrajšani obliki. Pohod je simbolna akcija EWW z namenom združiti pohodnike po pešpoteh Evrope in popularizirati pohodništvo. Več o aktivnostih na evropskih pešpoteh lahko preberete na spletni strani www.era-ewv-ferp.org.

Turistična in druga društva uporabljajo različne znake, ki usmerjajo planince in neplanince po poteh. Neredko se njihove označbe prepletajo s planinskimi markacijami. Kako daleč je ideja o zaščiti Knafelčeve markacije?

Glede na številne oznake raznih tematskih poti, ki se predvsem v zadnjih letih pojavljajo v sredogorju in nižinskih predelih, si naša komisija želi, da bi se to sistemsko uredilo. Obhodnice in razne tematske poti poleg planincev označ-

ujejo še Zavod za gozdove, Turistična zveza Slovenije in lokalne turistične organizacije. Ker so tudi Knafelčovo markacijo nekateri pričeli uporabljati le za svoje namene, je bilo vsekakor smiselno razmišljati o nekakšni pravni zaščiti te oznake. Ko smo iskali možnosti v okviru zaščite intelektualne lastnine ali blagovne znamke ter drugih pravnih oblik, smo vedno prišli do dejstva, da je treba za zaščito markacije in ureditev pravnega statusa poti sprejeti ustrezen zakon, ki bi urejal to problematiko. Prav zato je leta 2002 prišlo do vložitve Zakona o planinskih poteh v državni zbor. Mislim, da smo po nekaj letih na pravi poti, da bo do realizacije tega sklepa tudi prišlo in da bo na tem področju vzpostavljen red.

Ali so transverzalne poti v sedanjem času še smiselne in zanimive za planinsko pohodništvo? Koliko registriranih transverzalnih oziroma veznih poti imamo trenutno v Sloveniji?

Transverzalne poti, kot je bil prvotni izraz za današnje obhodnice, imajo vsekakor svoj smisel in pomen. Trenutno jih imamo registriranih 69. Več o njih si lahko preberete na spletni strani <http://www.graph-srv.uni-mb.si/obhodnice/>. Stran, ki je bila postavljena konec leta 2004, je bila do konca leta 2005 obiskana več kot 4.360-krat, kar potrjuje, da so te poti še vedno aktualne. Vsaka vezna, točkovna ali krožna pot s kontrolnimi točkami je zanimiva za obiskovalca določenih predelov, saj lahko tako sami, brez vodiča, obiščejo najzanimivejše točke kraja ali pokrajine. Če ima taka pot še podrobnejši opis v obliki vodnika in priložen zemljevid, je to še boljše. Seveda so vse manj popularne dolge poti, saj se nam časovno ne izide, da bi recimo Slovensko planinsko pot prehodili v enem kosu. Krajše vezne poti ali

krajši odseki daljših poti, ki ti ponudijo najrazličnejše zanimivosti in obenem tudi gostinske usluge, so vsekakor zanimivi tudi v današnjih časih. Seveda je danes bistveno več takih poti namenjenih turistom kot planincem.

Gorski vodniki ne zagovarjajo markiranja in nadelave ter varovanja najtežjih visokogorskih poti. Veliko polemik je bilo npr. v zvezi z obnovo Hanzove poti na Prisojnik. Kaj menite o tem?

Ves čas, kar delam na tem področju, v zraku visi dilema o smiselnosti označevanja planinskih poti in o sporu med nami in gorskimi vodniki. Vendar moram poudariti dve poglavitni dejstvi. Kot prvo so večino današnjih zavarovanih poti določili in tudi nadelali prav gorski vodniki. Kot drugo pa z gorskimi vodniki odlično sodelujemo in nam pri različnih dilemah pri obnovah teh poti pomagajo s svojimi izkušnjami in nasveti. Hanzova pot na Prisojnik ima velik pomen v zgodovini planinstva. Nadelana je bila zaradi krivično postavljene meje z Italijo, nadelal pa jo je eden najbolj poznanih gorskih vodnikov Ivan Vertelj – Hanza. Ko so jo pred leti hoteli nadelati po vzoru vodniških poti, ki jih poznajo npr. v Franciji, se je pokazalo, da vsej planinski javnosti ta pot ogromno pomeni in je bilo enotno mnenje, naj pot ostane taka, kot je. Sedaj je pot v celoti urejena v obliki, kot si jo je zamislil Hanza. Ob tem bi rad poudaril, da je poleg Hanzove poti na Prisojnik pri nas še ogromno poti, ki jih planinci uporabljamo in vzdržujemo in ki so še kako vezane tudi na našo narodno zgodovino, a se tega vse premalo zavedamo.

Vaši načrti za letošnjo planinsko sezono?

Program akcij na zavarovanih poteh za letošnjo sezono smo določili že lansko jesen v Kamniški Bistrici. A glede na informacije, ki pri-

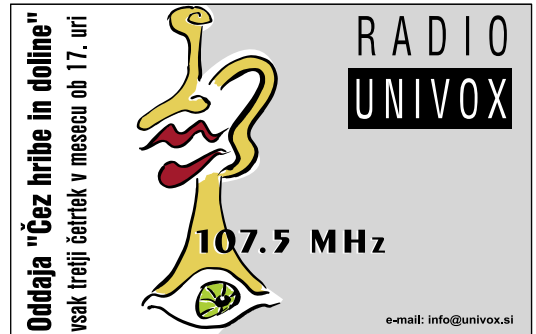

Dragi planinci in planinke,
Radio Ognjišče vas po novem razveseljuje 2x tedensko:

- ob četrtek ob 9.30 z rubriko Vabilo na pot
- ob petkih ob 17.00 prisluhnite oddaji Doživetja narave

Vabljeni k poslušanju!

RADIO OGNJIŠČE

Oddaja "Čez hribe in doline"
vsak tretji četrtek v mesecu ob 17. uri

RADIO UNIVOX

107.5 MHz

e-mail: info@univox.si

hajajo s terena, bomo morali letošnji plan najbrž prilagoditi glede na posledice zime. Tako imamo podatek, da sta močno poškodovani poti na Okrešelj in Kokrsko sedlo. Dokončno sliko bomo dobili, ko bo skopnel sneg, ki ga je predvsem v visokogorju še veliko. Tudi odbori za planinske poti in planinska društva so sprejeli svoje programe za letošnje leto in tudi tu bo treba najbrž opraviti določene korekture.

Morda še besedico ali dve o Planinskem vestniku. Je njegova vsebina takšna, kot ste jo želeli in pričakovali?

Planinski vestnik je v zadnjih letih dobil novo, sodobno obliko in mislim, da je zdaj ta naša najstarejša revija na zglednem evropskem nivoju. Tudi vsebina je taka, da pokriva vse dejavnosti planinstva. Edino pomanjkljivost vidim v tem, da je Planinski vestnik tudi strokovna revija za področje gorskega sveta in

da prav zato mogoče manjka več strokovnih člankov o tem. A to ni pomanjkljivost uredniškega odbora, pač pa predvsem pomanjkanje piscev takih člankov. ◉

ANNA PURNA
KRAKOVSKI NASIP 4
TEL.: (01) 426 34 28

**AKCIJSKE CENE GORE-TEX JAKEN IN VELURJEV DUMO
PRVIČ PRI NAS V PRODAJI ŠVICARSKÉ TURNE VEZI NAXO
TURNI ČEVLJI SCARPA PO LANSKOLETNIH CENAH
PONOVO V PRODAJI ODLIČNE PALICE KOHLA**

**10 % GOTOVINSKI POPLIST
ZA IMETNIKE POTRJEENE PLANINSKE IZKAZNICE.**

VABLJENI!

Srečanja pod Janakom

SZ steber Janak Čulija

✉ in 📷 Andrej Štremfelj

Moje prvo srečanje z Janakom je bilo leta 2000. Po Andrejevi smrti je bilo ozračje na odpravi moreče; sicer nekoliko prikrito z mladostno vulgarnim vedenjem, pa vendar. Soglasno smo se odločili za prekinitve odprave. Vsi so hoteli čim prej domov, celit krvavečo rano. Meni pa se ni mudilo. Prvič zato, ker je bil del mojega doma (Marija in Katarina) namenjen v bazo, drugič pa zato, ker zlepa ne izpustim priložnosti, da bi si ogledal še kak skrit kotiček Himalaje. Takrat sem si želel videti goro, po kateri je imela naša odprava ime – Janak. Naš prvotni načrt je bil med drugim tudi preplezati Janak, vendar takrat nepalske oblasti te gore še niso uvrstile na seznam dovoljenih vrhov.

Janak iz pomožne baze na koncu ledenika Broken

Gostišče v Lobučah sem zapustil s prvim svetom. Skozi ozko sotesko sem se prebil na ledenik Broken in po stranski moreni mimo dveh ledeniških jezer zgodaj popoldne prišel do konca. Pred mano je bil samo še kratek in precej preprost ledeniški plato, nad njim pa Janak Čuli, odet v bela jesenska oblačila, z neskončno modrino v ozadju. Južna stena je žarela v popoldanskem soncu in jugozahodni steber, ki pripelje naravnost na vrh, se je ponujal kar sam.

Sestopal sem po prijetni stezi visoko nad Gunza Kolo. V senci pod macesni, jelkami, hrasti in rododendroni je bilo hladno. Zadnjo noč sem prespal v Gjabli. Bil sem kar malo razočaran, ker Marije in Katarine še ni bilo tam. Pod košatimi krošnjami

V spodnjem delu stene

so se že začeli pojavljati šopi bambusa, ko sem ju zagledal na stezi daleč pod sabo. Nista me opazili. Marija je hodila prva, s sklonjeno glavo in pogledom usmerjenim v tla, za njo pa Katarina. Polglasno sta klepetali. Užival sem v teh trenutkih, ko sem ju lahko gledal, ne da bi to vedeli. Potem pa nisem več zdržal in sem ju na glas ogovoril. Veselje je bilo nepopisno. Veselje nad tem, da smo spet skupaj, da se imamo radi, da sploh smo, zdaj in tu. Objem, poljub, nato pa neskončen klepet. Saj se nismo videli že celo večnost (mesec in pol). Pot, po kateri sem v zadnjem mesecu hodil že dvakrat, mi je minila kot en sam dolg trenutek. Dnevi, ki so sledili, so bili nepozabni.

2005

Čomo Lenco mi je vzel tri leta, ne da bi ga sploh videl. Naslednje leto pa je pripadlo Daulagiriju in dogodkom, povezanim z njim. Enkrat vmes me je Marjan, Andrejev oče, prosil za spremstvo na poti do sinovega groba. Privolil sem. Iz tega se je rodila prva dolenska alpinistična odprava v Himalajo. Tik pred odhodom,

leta 2005, so jo zaradi zdravnikove zadržanosti odpovedali. Z Mihom sva hkrati s to odpravo načrtovala vzpon na Janak. Bila sva tako naravnana, da sva se odločila poskusiti sama.

Na svoji tretji aklimatizacijski turi sva si na koncu stranske morene postavila šotor za pomožno bazo. Stena je bila videti prav taka kot pred petimi leti. Le vreme se še ni povsem ustalilo. Pred glavnim vzponom sva potrebovala še eno spanje na višini nekje nad šest tisoč metri. Odločila sva se za vzpon na še nepreplezani Lašar I. Dostop je bil še daljši kot pod Janak. Skoraj trinajst kilometrov je bilo do prvega bivaka in kakih tisoč metrov višinske razlike. Prvič sva spala pod Lašarjem II, na razcepu ledenika Tsisima. Drugič sva šotor postavila pod SZ-greben Lašarja I; tam sva nameravala sestopiti ob vrnitvi z vrha. Naslednjega dne sva preplezala čudovito smer po južnem ozebniku gore. Sanjsko vreme in odlične razmere nama je nekoliko zagrenil le veter, ki je prinesel tak mraz, da sva se z gibanjem komaj še lahko dovolj ogrevala. Razgled je bil ves dan nor. Zdelo se mi je, kot da sem na balkonu, pred mano pa ves blišč, ki ga premore pogorje njenega veličanstva Kančendzenge. Prav vrhovi tretje najvišje gore na svetu so bili kot krona tega osupljivega stvarstva. Strmel in čudil bi se lahko dneve.

Po ogledu stene in dostopa podnjo sva se morala dokončno odločiti. Mene je neizmerno vleklo v steber, Miha pa je bil bolj zadržan in se je bolj nagibal k smeri po žlebu v desnem delu stene. Razumel sem njegovo stisko, saj je že ves čas odprave deloval samo s tričetrt svoje zmogljivosti. Z najinim medicinskim znanjem nisva bila kos njegovemu vnetju grla. Za smer, kot je steber v Janaku, pa moraš biti stoodstoten. Zato sva se odločila za žleb.

Steno sva preplezala v enem dnevu. Zadnjih pet raztežajev sva se varovala. Na robu je pihal tako močan veter, da sva hitro zavrgla prvotni načrt za nočno napredovanje na vrh. K tej odločitvi so pripomogli tudi oblaki, ki so prekrili nebo. Nisva si znala predstavljati, kako bi brez pomoči mesečine našla pot na vrh. Čim prej sva se morala zavarovati pred vetrom, saj sva bila brez šotora in spalnih vreč. Pol noči sva kopala, preostalo polovico pa predremala in se tresla v plitvi luknji. Prvi jutranji žarki so v meni prebudili žarek upanja, naraščajoča oblačnost

z juga pa me je postavila na realna tla. Moja edina misel je bila, kako čim hitreje dol. Že po prvem spustu je začelo snežiti. Snežilo je tako na gosto, da so se že po petih minutah usuli prvi plazovi. To je trajalo vse do vznožja stene. Petnajst spustov po vrvi, petnajst sidrišč; pekel, za katerega upaš, da se bo enkrat končal. Spust prek krajne počji je pomenil samo konec neposredne nevarnosti. Naponi pa so se nadaljevali vse do letališča v Suketarju, saj sva izpod stene do letališča potrebovala le dobre tri dni.

Bila je mlada, z azijsko poševnimi očmi in črnimi lasmi, z modro sponko spetimi v čop. Nosila je dolge hlače vojaško sive barve in rjavo križasto bluzo z ovratnikom. V nosu je imela zlat uhan precej grobe izdelave. Iz majhnega črnega nahrbtnika, ki je bil bolj podoben šolski torbi, je vzela ozek blok s potrdili. Med pisanjem z za te kraje zelo imenitnim svinčnikom so ji na nos stopile potne kaplje. Potrdilo mi je dala v podpis in mirno vzela štiri tisoč rupij. Potem je odšla po vasi in izginila tako, kot je prišla – Debika Kirati, maoistka.

2006

Na ponjavi pred šotorom sva izbirala opremo in hrano. Pred dnevom sva se vrnila iz pomožne baze pod Patibaro in nisva našla volje za tako pomembno opravilo. Janaka še nisva videla, saj sva imela preveč dela na Patibari. Dni, ko sva počivala v bazi, še nisva naštelja za teden. Glede na videz preostalih sten sva pričakovala precej ledu in skale. Zato sva izbrala kakih petnajst skalnih klinov, nekoliko zmanjšana kompleta zatičev in metuljev ter devet lednih vijakov, poleg tega pa še dvojno plezalno vrv in narezane pomožne vrvice za predvidene spuste, šotor za pomožno bazo in enojnega za v steno, spalni vreči, kuhalnik, posodo, nekaj hrane (še največ za v pomožno bazo) in rezervne obleke ... Nabralo se je veliko, saj si nisva smela privoščiti, da bi nama ob prihodu v pomožno bazo kaj manjkalo. Imela sva namreč natanko štiri dni časa, da se premakneva iz baze na Pangpemi v pomožno bazo pod Janakom, preplezava steno in vsaj do polovice tudi sestopiva. Za pozneje je bilo napovedano slabo vreme in nisva želela doživeti lanskega meteža v tej steni.

Zjutraj sva zaspala. V pol ure sva bila nared. Stopila sva iz varnega zavetja v ne preveč

mrzlo zvezdno noč. Nahrbtnik je bil težak, še posebno, če sem pomislil, da bom moral vse to prnesti čez steno. Spodnji del stene je bil grozen. Pričakovala sva hitro napredovanje po pobočjih in žlebovih, po katerih so se že spustili plazovi. Namesto tega sva se neenakomerno pogrezala v prhek sneg, praskala po ledu pod njim in občasno poiskala katero izmed številnih skritih razpok. Prečenje proti prvemu skalnemu otoku nad krajno počjo je bilo mučno in zamudno. Globoki ledni žlebovi, zasuti s prhkim snegom, in gola ledena rebra, včasih zelo tanka, iz krhkega ledu, so bili vaja v potrpežljivosti. Raz, nasajen na prve skale, je bil novo razočaranje. Navzdol nagnjene stopnice iz vodnega ledu, ki so v mraku strmo izginjale proti navpičnemu skalnemu rebro, so naju privedle v vznožje strmih žlebov med seraki in omenjenim stebrom. Zdanilo se je. Navezala sva se in Rok je kmalu izginil za robom seraka. Potegnila sva dolg raztežaj, v katerem sva plezala oba hkrati; varovala sta naju dva ali trije vmesni klini. Rok se je ustavil šele na široki snežni polici na vrhu serakov. Privoščila sva si kratek počitek in olajšala nahrbtnika za skromen prigrizek in nekaj pijače.

Sledilo je plezanje v strmih žlebovih z neprijetnim prehodom prek skalnega praga. V vznožju skalne stopnje sem si uredil varovališče. Rok je mojstrsko ugnal prva gladka mesta v granitni pregradi, meni pa je preostal drugi del z veliko strmega kombiniranega plezanja vse do začetka osrednjega ledišča v steni. Neskončno dolg raztežaj, v katerem sva spet plezala oba hkrati, naju je pripeljal do značilne razpoke v zgornjem delu ledišča. Tam je poskrbela za dobro razpoloženje široka in povsem ravna polica, na kateri sva si postavila šotor. Upala sva, da bova še ta dan napela dva raztežaja naravnost gor do prečke, saj bi bilo plezanje v popoldanskem soncu precej prijetnejše od jutranjega zmrzovanja. Stena nad nama je kazala precej neprijazen obraz. Bila pa sva prepozna in sva si do noči komaj za silo uredila skromno bivališče.

Večer je bil lep. Nižji vrhovi tik pred nama in tisti višji daleč na obzorju so drug za drugim izgubljali rdeče oblačilo zahajajočega sonca. Takoj zatem je kovinsko modra barva naznanila začetek mrzle noči. V šotoru je za prijetno razpoloženje poskrbel kuhalnik. Pripravila sva si

skromno ležišče brez ležalne podloge in spalnih vreč. Dokler sva kuhala, je bilo še kar znosno, potem pa naju je začel gristi mraz. Čisto počasi se je priplazil v šotor, povsem neslišno, pa vendar tako zelo občutno. Ni nama dal miru. Drgetala sva, se prestavljala z boka na hrbet, s hrbta na drugi bok in spet nazaj. Kmalu je bilo predstavljanja več kot dremanja in treba se je bilo lotiti kuhanja in s tem posredno tudi ogrevanja. Tako kot vsaka mora se je tudi ta noč iztekla. Rodilo se je sivo jutro.

Pogled iz šotoru me ni prav nič razveselil. Jutro je bilo na pogled »posceno«. Obzorje je bilo zabrisano z vlago, ki je v obliki kopren silila proti nebu, proti Janaku, proti nama. Pospešila sva priprave na odhod in ob šestih sem se že zagnal v strmo in trdo ledišče za šotorom. Raztežaj sem končal sredi skal, pod strmo počjo, ki je pomenila najkrajši pristop do zgornje prečke. Rok se je svojega raztežaja lotil optimistično. Pod navpično počjo pa je vendarle šel pogledat okoli vogala, ali je z druge strani kaj prijaznejša. Kmalu je bil nazaj. V popolnoma izpostavljenem opornem plezanju je zmožgel najtežje mesto v steni in pogumno potegnil raztežaj vse do stojišča na prečki. Za robom se je pokazalo dolgo ozko ledišče, ki je predvsem na začetku presenetilo z velikim naklonom. Led je bil slab. Veliki krožniki odkruščenega ledu so nevarno tolkli po nogah, ki so bile po večini samo s konicami derez povezane s stekleno površino. Dva raztežaja prečenja, povrhu vsega še v rahlem spustu, sta nama vzela zelo veliko časa. Ves čas sem se tolažil s tem, da bova imela nazaj grede, ko bo treba prečko spet preplezati, luknje za orodje že narejene. Pa ni bilo tako. Popoldansko sneženje nama je s tanko plastjo snega pokrilo prav vse. Še kline, ki sva jih pustila v steni, sva s težavo našla.

Ključno mesto v steni

Za prečko sva pričakovala nekakšen žleb, ki bi naju pripeljal za vršno glavo na greben. Razočaranje je bilo popolno. V zameno se je ponujala strma skalna stena, ki ni obetala skorajšnjega lažjega in hitrega napredovanja. Po treh raztežajih resnega kombiniranega plezanja pa je le popustila. Vrv sva pustila pod skalnim previsom in nenavezana dosegla greben. Medtem so naju zakrili oblaki, ki so se privalili s tibetanske strani. Občasno je rahlo snežilo in vrh, ki se je sem in tja prikazal nad nama, se je zdel še zelo daleč. Bliže sva mu bila, močnejše je snežilo. Vsak zase sva s strahom razmišljala o sestopu v takem vremenu. Zato sva se še bolj potrudila. V megli in gostem sneženju je ostra grebenska rez naenkrat postala položna in zagazila sva na precej prostoren vrh.

Šestletne sanje so se uresničile. Kako lepo je objeti prijatelja na vrhu. Kakšna solzica sreče se je skrivala za temnimi stekli očal. Rok in jaz; eden ne daleč od začetka svoje poti, drugi blizu konca. Prva Zemljana, odkar se je to mogočno gorstvo dvignilo iz povprečja neskončnih ravnin. Neskončno sama sredi himalajskega ničā. Sama samo fizično, sicer pa v srcih in mislih mnogih, ki so bili tisoč kilometrov daleč stran. S satelitskim telefonom sva določila svoj položaj in napravila nekaj posnetkov. Videlo se tako ali tako ne bo veliko. Oba sem naglas opomnil, da je konec zgodbe še daleč, dobrih tisoč metrov niže, na prostranem platoju ledenika Broken.

Do večera sva se spustila k bivaku. Že pri drugem spustu se nama je zataknila vrv. Na srečo sva zagato hitro rešila. Prečka nama je spet vzela veliko časa, čeprav sva plezala hkrati, vsak na svojem koncu vrvi. Pospravila sva šotor in se spustila v noč. Rok me je opozarjal, da grem predaleč navzdol, pa sem kar trmaril. Na robu mi je slaba svetloba z oblaki zakrite lune razkrila prepadno zahodno steno. Res sem se spustil predaleč. Vzpon ob vrvi nazaj do stojišča mi je vzel zelo veliko moči. Rok je stojišče premaknil za pol raztežaja navzgor, potem pa sem začel prečiti strme žlebove v tegu vrvi. Baterije v čelni svetilki je dokončno pobralo. Oblaki so povsem zakrili nebo in postalo je temno kot v rogu. Na pamet sem se spuščal, ves čas močno v prečko, da sem dosegel pobočja, ki so vodila proti vznožju stene. Otipal sem gladko ledno površino in na pamet zavrtal ledni vijak. Po

Prvi raztežaj v prečki

občutku je kar dobro prijel. Kljub temu sem za vsak primer zavrtal še enega.

Zadnje luknje za spust sem vrtal že v dnevni svetlobi. Velikanski oblak, ki je zrasel nekje nad indijsko ravnino, se je najprej dvignil visoko v nebo, potem pa se je počasi razlezel proti Januju. Kot da bi ga privlačila nevidna sila himalajskih velikánov. Igra narave, ki sva jo opazovala iz visoke himalajske lože, naju je tako prevzela, da sva za nekaj časa pozabila, kje sva. Prek ledenega previsa, okrašenega z velikanskimi ledenimi svečami, sva se spustila na položnejše pobočje, nevarno blizu serakov. Vznožje stene je bilo povsem blizu.

Prvi sončni žarki so naju ustavili sredi ledeniškega platoja. Stena Janaka je bila še v senci, sončne celice na telefonu pa so to čudo obudile v življenje in prek satelita so prvič odplavale domov vesti o najini srečni vrnitvi. Odrešitev za domače in začetek kalvarije za naju. Zbranost, ki je morala biti zadnja dva dni, še posebno pa zadnjo noč, popolna, je začela hitro popuščati. Obrambni zid se je nezadržno rušil

in utrujenost je vdiral v telo z vso močjo. Po ravnem in navzdol je še nekako šlo, toda zadnji vzpon do šotora pomožne baze se je zdel daljši in napornejši kot vsa stena.

Sauni. Gospodinja, tista, ki gospodari za ognjiščem, v kuhinji, pogosto pa kar v vsem lodžu. Za vse, kar želiš, se obrneš nanjo; spanje, hrano, skladišče za tovore, novice v vasi in informacije o poti. Šerpa Cering Lamu je ena izmed njih. Popolnoma obvladuje položaj v lodžu Kančendzenga v Suketarju, v katerem sva z Mihom dva dni čakala na letalo. To sta bila jesenska dneva, deževna in hladna, v kakršnih se najbolje počutiš v spalnici vreči ali pa ob ognjišču. Cering je prijazna ženska. Za vedno nasmejanim obrazom se skriva neverjetna energija. Stara brazgotina na licu, ki si jo je mogoče prislужila kot neukrotljiv otrok nekje na vasi, ne moti njenega prijaznega videza. Ne preveč bohotne črne lase vedno nosi spete v čop, tiste sprednje, ki ji silijo na oči, pa občasno odrine z roko. Njena skromna obleka, široke pikaste hlače in raztegnjena majica, je pravzaprav nenavadna za te kraje. Ima leto dni staro hčerkico, ki je izjemno prikupen in potrpežljiv otrok. Mož je šel s trebuhom za kruhom nekam v arabske dežele.

Od jutra do večera je nenehno v pogonu. Ženska stroj. Kot da bi imela deset rok. Skoraj sem začel verjeti, da ima sposobnost biti na več krajih naenkrat. Noben njen korak ni brez učinka. Vsak njen gib z roko ima določen namen. Enkrat doji, malo si kar s koleno pritiska na prsi, vmes pa urno in spretno oblikuje momote. Redki so trenutki, ko se otroku lahko vsa posveti. To stori z značilno materinsko nežnostjo. Drugič pomiva posodo, čepe ob velikem lavorju. Njeni gibi so hitri in racionalni. Vmes pomeša hrano, ki se kuha v voku, črnem od saj, pogreznjenem v prvi luknji ognjišča. Premakne polena, da ogenj zagori z večjim plamenom, posoli jed v sosednji posodi, doda na kose narezano suho meso, ki je viselo izpod stropa, začimbe, ki jih je prej trla v terilnici: česen, čebulo in ingver z malo soli in čilija; pomiva naprej, se loti kuhanja čaja z

mlekom, ki si ga je naročil mimoidoči gost, še prej se oglasi na telefon v sosednjem prostoru, spotoma pobere umazane kozarce z mize, naloži novo proso za tomba čang drugemu gostu in ga zalije z vrelo vodo, ki jo je enkrat mimogrede zavrela na ognjišču, ko je bilo nekaj trenutkov prazno, in jo nalila v termovko; s hrbitščem roke si odmakne lase, ki so ji zlezli preveč na čelo, si umije roke, spretno olupi in nareže čebulo za pripravo dala, porine mali, ki je začela sitnariti, v roke žlico, da bi jo zamotila, in kadar se ji valja pod nogami ali je le preveč sitna, si jo naloži na hrbet in nekaj časa dela sklonjena, tako da se mala sama drži za njena ramena. Če pa otrok potrebuje daljšo bližino mame, si ga s kosom blaga z dvema, tremi gibi spretno priveže na hrbet in dela naprej.

Rok na vrhu Janaka

In če medtem prideš skozi vrata in vprašaš: »Sauni, kosta ca?«¹, vedno zmigne z glavo v stran, to v Nepalju pomeni prikimavanje, in z nasmehom odgovori: »Ramro ca!«²

SZ-steber Janak Čulija (7070 m) sta Rok Zalokar in Andrej Štremfelj preplezala 5. in 6. maja 2006. To sta bila prvenstvena smer in prvi pristop na vrh; IV–V, 60°–70°/III, 45°–55°, 1150 m, 24 ur efektivnega plezanja, 14 ur sestopa (19 spustov ob vrvi po 60 m), bivak na 6800 m. ●

¹ Sauni, kako gre?

² Dobro!

V deželi najmočnejše plezalske etike

Vtisi z mednarodnega srečanja plezalcev v Walesu

in Tomaž Jakofčič

Tomaž Jakofčič v North Stack Wall

Rok Šisernik

Zelo lepa navada angleške gorniške organizacije British Mountaineering Council (BMC) je, da vsako leto organizira plezalsko srečanje. Srečanja potekajo izmenično na Škotskem in Walesu. Letos je bil na sporedu skalni del. Med 7. in 14. majem sva na njem kot poslanca PZS sodelovala Rok Šisernik (AO Slovenj Gradec) in Tomaž Jakofčič (Akademski AO, Promontana, Policija RS). V izobraževalnem gorniškem središču BMC sva se znašla med 50 tujimi plezalci in enakim številom gostiteljev. V šali smo dejali, da ima med vsemi najmočnejšo ekipo Jugoslavija s kar sedmimi plezalci. Tam smo se namreč znašli dva Slovenca, hrvaška matadorja Boris Čujič in Ivica Matkovič, Srba Stevan in Sana ter zamejski Slovenec Erik Švab, ki je bil na srečanju kot predstavnik Italije. Z njim je bil tudi guru plezanja na Sardiniji, simpatični Maurizio Oviglia, ki je angleško razumel toliko kot slovensko, zato je bil veliko z nami. Kot se spodobi za nekdanje sohrvašljane, smo se odlično razumeli in se skupaj bojevali proti anglosaškemu strahovom tradicionalnega plezanja. Z Rokom sva se kar hitro vživela v svet malih »jebic« in že drugi dan opravila s prvo smerjo z oceno E5. Pozneje tempo ni popustil in lahko rečem, da smo upravičili sloves, ki ga

imajo slovenski alpinisti in nekdanji slovenski predstavniki na srečanjih BMC v Angliji. Bivakirati brez spalnih vreč v snežnem viharju (kot se radi šalijo Angleži na naš račun) ravno ni bilo treba, smo pa preplezali dovolj dobrih smeri. Na srečanju so bile preplezane le tri z oceno E6, od tega je Erik preplezal eno in jaz dve. Rok je imel najdaljši seznam smeri z oceno E5, med njimi dve prvi ponovitvi smeri legendarnega Pata Littlejohna.

O ocenah

Z razumevanjem ocen je bil na začetku križ, a kaj kmalu nama je postala stvar jasna in dokaj logična. Večina slovenskih plezalcev misli, da je ocena E ocena kvalitete varovanja oz. nevarnosti, vendar ni tako. Ocene E sicer res upoštevajo kvaliteto varovanja, a so predvsem ocene težavnosti. Vsak E ima kratek razpon težavnosti plezanja, ki je obratno sorazmeren s kvaliteto varovanja, npr. E5 naj bi pomenila 7b po francosko ob dobrem varovanju ali 7a ob slabšem varovanju. Poleg ocen E dodajo Angleži še oceno najtežjih mest, npr. E5, 6a. Druga ocena pove le, koliko so težki detajli v smeri. Vsi pa vemo, da je položaj

povsem drugačen, če je teh mest več, kot če je samo eno, in da ni vseeno, ali so na vstopu ali na koncu smeri, vse to pa zajema ocena E. Angleške ocene mest bi ob pretvorbi v francoske lahko povečali za 1, torej 6a je enako 7a. Z Rokom sva kmalu ugotovila, da glede na to, da smo se precej obilno hranili in izkoriščali bife v Plas y Breninu, najina forma verjetno ni tako skokovito narasla, da bi lahkotno naklepala tolikšno število smeri 7b ali še več ob varovanju zgolj z zatiči in metulji. Pretvorna lestvica je torej nekoliko pomaknjena navzgor in ocena težavnosti bi, če bi bile smeri opremljene s svedrovci, gotovo zdrknila navzdol. Nekateri težje smeri ponujajo tudi zelo dolge polete prav v bližino tal. Kako uro pred mojim vzponom v smeri The Cad je to smer poskusil preplezati domačin Jordan. Glasno navijanje je v hipu utihnilo, ko je na vrhu detajla daleč nad zadnjim »runnerjem« nekaj zakvačkal z nogami in poletel več kot dvajset metrov. Z varujočim sta se srečala tri metre nad tlemi, viseč v rahičnem skalnem ušesu.

Po srečanju sva šla na dvodneven ogled slavnega gritstona na območju Sheffielda. Fru-

stracije ob nekoliko nižji ravni sva zatrla z ugotovitvijo, da grit zahteva precej več boulderske moči kot alpinistične vzdržljivosti. Sva pa preplezala smer, ki nama je dala misliti. Legendarno 14 metrov visoko smer The Rasp (E2, 5c) je prvi preplezal Joe Brown leta 1956, zdaj pa bi ji brez problema lahko pripisali francosko oceno 6c. Če pomislimo, da takrat ni bilo metuljev in podobnih varoval in kakšna je bila preostala oprema, se lahko še vedno vitalnemu in aktivnemu možakarju le globoko priklonimo.

Nostalgija

Zdaj, ko sem navdahnjen s t. i. filozofijo »trada«, nekoliko z nostalgijo gledam deset let nazaj, na Paklenico, ki je imela s svojo odlično kamnino vse možnosti za ohranitev tovrstnega načina plezanja. Nemi dokaz za to je stara smer Utopija, ki so jo prvi plezalci zmogli izključno ob uporabi zatičev. Še danes lahko poskusite in če se boste ognili vabljivemu svedrovcu v smeri Sonho Meu, boste okusili težave stopnje E4. Sicer zelo rad vpenjam svedrovce in se brezskrbno napihujem, vseeno pa

Rok Šisernik v smeri Comes the Derwish (E3)

 BMC

upam, da nam bo naše stene uspelo ohraniti brez dodajanja (in odvzemanja) svedrovcev. Kot je zapisal Stevo v diskusijah na spletni strani Gore ... Ljudje, si verjetno res nobeden izmed alpinistov ne želi, da bi se Paklenica ponovila v kateri izmed naših alpskih dolin skupaj z vsem navalom in vreščanjem, ki ga prinese »plaisir klettern«. Vsakdo, ki bo vsaj za nekaj dni prišel v kremplje angleškim plezalcem, bo to vedno zagovarjal. V angleških območjih tradicionalnega plezanja (90 % vseh plezalnih območij) ne boste videli svedrovca, le tu in tam tiči kak rjav klin. Stojišča, razen sidrišč, za spuste niso opremljena. Vendar tam pleza veliko ljudi, in to ne samo dobrih plezalcev. Veliko je rekreativnih, ki plezajo v lažjih, sebi primernih smereh, počasi nameščajo potrebna varovala in so na koncu dneva prav tako zadovoljni in srečni. Višine smeri včasih delujejo prav zabavno, a iz izkušenj lahko oba z Rokom rečeva, da sva se, ko sva preplezala 100 metrov visoko smer, počutila podobno kot na vrhu triglavske stene. Zanimiva in poučna izkušnja!

Krajši seznam najinih najboljših vzponov:
 Gogarth: The Cad E6, 6b, 37 m, Tomaž Jakofčič (Tim Neill); Blacklag E6, 6b, 48 m, Tomaž Jakofčič (Tim Neill); Seal Song E5, 50 m, Rok Šisernik (Adam Long); Energie Crisis E5, 6a, Rok Šisernik (Adam Long); Positron E5, 6a, 140 m, Rok Šisernik (Nick Bullock), Tomaž Jakofčič (Tim Neill); Blue Peter E4, 6a, 40 m, Tomaž Jakofčič (Tim Neill).

Craig Doris: Nobel Savage E5, 6b, Rok Šisernik, (Pat Littlejohn), 1. pon.; Doris Face E5, 6a, Rok Šisernik (Pat Littlejohn), 1. pon.; Baisantine E4, 6a, Rok Šisernik (Pat Littlejohn).

Slade: Nostramo E4, 6b, 40 m, Tomaž Jakofčič (Jon Ratcliff), Neimenovana E4, 6a, 40 m, Rok Šisernik (Nick Bullock).

Llanberis pass: True Grip E5, 6a, 45 m, Rok Šisernik (Nick Bullock), Tomaž Jakofčič (Jon Ratcliff).

Poleg omenjenih sva preplezala še vsak približno petnajst smeri od ocene HVS do E4. Vse sva preplezala prosto na pogled ob sprotnem nameščanju varovanja. ●

predstavljamo

Plezalni klub 6b, Ptuj

✉ Maja Trafela 📍 Stanislav Zebec - Stanč

Mina Markovič v smeri Miss Jadrana (7a), plezališče Ravna gora, Cvetlin

Letos je klub praznoval svoj rojstni dan – 2. maja smo upihnili drugo svečko, ponosni na delo preteklih dveh let. Mlad klub, mladi člani, mlado vodstvo ter veliki načrti in sanje.

Plezanje na Ptuj se je začelo razvijati okrog leta 1992, ko sta Stanislav Zebec in Niko Kokot začela s plezanjem po obzidju ptujskega gradu. Kmalu zatem so obzidje zamenjala plezališča,

kot so Kotečnik, Črni Kal itd. Zanimanje sta vzpodbudila še pri drugih nadebudnejših in kmalu se jima je pridružilo še več plezanja željnih Ptujčanov. Ker na Ptuj takrat še ni bilo umetne plezalne stene, so leta 1995 skupaj z Boštjanom Štrbalom zgradili svojo, ki je po hiši, v kateri je bila, dobila ime »bajta«. Treningi so postajali vse pogostejši, vse več pa je bilo tudi

plezalcev. Plezanje se je takrat odvijalo še pod okriljem Planinskega društva Ptuj, ki je najprej na Bregu in nato še na osnovni šoli Grajena postavilo balvansko plezalno steno. Ker je zanimanje za plezanje raslo, so se plezalci osamosvojili in rodil se je Plezalni klub 6b.

Ko se na »bajti« ni več dalo plezati, se je vse dogajanje preselilo na Breško in Grajenko plezalno steno. Začeli so se treningi osnovnošolcev, na steni je začela trenirati tudi Mina Markovič, lanska svetovna mladinska prvakinja. Vendar smo morali kaj kmalu obe steni, zaradi spremembe namembnosti prostorov, v katerih sta stali, podreti in ostala nam je le manjša, 6 metrov visoka stena, ki pa ni nudila pogojev za kakovosten trening. Tako se je začelo iskanje lokacije za novo steno. Na srečo so tedaj na osnovni šoli Olge Meglič gradili novo telovadnico in enega izmed prostorov namenili športnemu plezanju. Sledilo je risanje načrtov in tehtanje, kako v okviru možnosti zgraditi najboljšo balvansko plezalno steno. Igor Kopše je zarisal načrt in začela se je gradnja. Skoraj vsi člani kluba smo nekaj prispevali k njej, pa naj je bilo to iskanje donatorjev, žaganje, merjenje, prinašanje sendvičev ali kaj drugega. Stena je vedno bolj dobivala svojo obliko in nestrpno smo pričakovali otvoritev. En mesec pred svojim rojstnim dnevom je klub dobil najboljšo možno darilo – novo lepoticčko, 150 m² veliko balvansko plezalno steno. Stena je primerna za vse plezalce, od začetnikov, ki plezanje komaj spoznavajo, do vrhunskih plezalcev, kot je Mina. Razdeljena je po barvnih sektorjih, ki jo naredijo še bolj privlačno in zanimivo. »Privijanje« se je začelo, spet se trenira, število članov pa narašča.

Seveda pa topli dnevi vzbujajo željo po plezanju v naravnih plezališčih, kjer se vsak plezalec najbolje počuti. Ptujčanom najbližja plezališča so Ravna Gora (Hrvaška), Buncove skale, Šoder graben in Šeginov potok. Zadnji sta »najdba« enega najboljših plezalcev našega konca, Igorja Kopšeta. Ta je s predsednikom kluba, Andrejem Žitnikom, navrtal kar nekaj lepih smeri, težavnosti od 5a do 8a+; tako se najde smer tudi za najbolj zahtevne plezalce. Pozimi se ob vikendih odpravimo na Primorsko, v Črni Kal, Osp, tudi v Italijo in hrvaško Istro. Ni večjega vznemirjenja kot takrat, ko se na kakšnem parkirišču sredi Ptuja ob šestih zjutraj v snegu čakamo, naložimo v avto

Igor Kopše v smeri Super Zebec (6c+), plezališče Ravna gora, Cvetlin

in šibamo proti Primorski iskat za par stopinj toplejšo skalo. Že tri leta zapored se med prvo-majskimi prazniki odpravljamo plezat na Hvar, v Paklenico in še kam.

Čeprav smo plezalni klub, se v klubu odvija več s športom povezanih stvari. Večina nas rada tudi kolesari, zato se skupaj podajamo na kakšne daljše ture, nekaj članov pa tudi surfa. Povezuje nas športni duh, ne glede na panogo, uživamo na plezalnih žurih, odpravah, praznovanjih. Plezanje na Ptujtu ni več tuje, skoraj ni someščana, ki ne bi poznal »šestbejcev«. Trudimo se plezanje približati tudi mlajšim otrokom, nudimo tečaje za začetnike, vsakega sprejmemo in mu rade volje pokažemo, kar ga zanima. Vse, ki bi delovanje kluba radi bolje spoznali ali pa se preizkusili v plezanju, vabim, da se javijo na e-mail kluba: pk6bptuj@gmail.com, ali pa zavrtijo telefonsko številko predsednika kluba, Andreja Žitnika, 031 541 603. Več nas je, bolj je veselo! ●

Čez najvišji steber Stene

Sto let Nemške smeri

✂ Boris Strmšek ✂ Vladimir Habjan

Stena. Le kdo od alpinistov si ne želi srečanja z edino steno pri nas, ki se lahko piše z veliko začetnico. Še posebej v letih, ko si še brusimo svoje mlečne alpinistične zobe, je

Prestop z Luske

✂ Boris Strmšek

Stena pogosto plod naših želja, sanj, pogovorov ... Hodimo jo ogledovat, da bi se nekega dne tresočih kolen odpravili vanjo. Severna triglavska stena je bila nekoč eden od večjih problemov Alp, na začetku prejšnjega stoletja je bilo kar nekaj alpinističnih oči usmerjenih vanjo. Leta 1890 jo je trentarski lovec Berginc preplezal na področju današnje Slovenske smeri (morda še nekoliko bolj vzhodno), to pa je bilo do leta 1906 tudi vse, kar se je dogajalo v Steni z vidika alpinizma. Je pa bilo v tistih časih vseeno težko določiti mejo med alpinizmom in običajnim gorništvom, saj je bil skoraj vsak korak v gorski svet odkrivanje nečesa novega.

Alpinisti iz nemško govorečih področij so bili v tistih časih vodilni v osvajanju sten in vrhov v Alpah. 3. in 4. julija 1906¹ so preplezali triglavsko steno čez tako imenovani Nemški steber trije alpinisti iz Graza – dr. Franz König, Hans Reinl in Karl Domenigg. To je bila prva prava smer čez Steno, sedaj imenovana kot Dolga nemška smer, mesec kasneje pa sta Franz Zimmer in Gustav Jahn preplezala skrajšano varianto, ki jo poznamo kot Kratko nemško. Ti vzponi so seveda prizadeli slovenske alpiniste, saj je bilo takrat veliko govora o tem, da slovenske gore ostanejo slovenske, vendar pa naši alpinisti še niso bili sposobni takšnih velikih dejanj. A minevala so leta, naši alpinisti so nabirali izkušnje, plezali vedno težje smeri in počasi stopili ob bok tujcem. Leta pozneje so nastale v Steni nove smeri, slovenski alpinisti pa so kmalu prevzeli v steni vodilno vlogo. Najmlajše generacije alpinistov se s tem ne ukvarjajo. Sedaj je najpomembnejše plezati, pa naj je to v domačih ali tujih stenah, meje izginjajo tako v glavah kot v realnosti, znamenite smeri pa ostajajo in še vedno jih ljubitelji ple-

¹ Glej opombo v prispevku o 100-letnici Dolge nemške na str. 69.

Grad z Nemškega Turnca

zanja izbirajo za svoje cilje. Med njimi je tudi Nemška smer v Steni, ki obenem postaja priljubljena vodniška tura. In letos mineva 100 let od njenega nastanka.

Čez stolpe spodnjega dela Nemškega stebra

Sredi nekega dopoldneva pred skoraj sedmimi leti me koraki nosijo vse bližje steni, ki je zgoraj zavita v meglo. Konec julija je in zdi se mi, da je končno čas, da spoznam tudi Nemško smer. Preplezal sem vrsto drugih smeri v Steni, nekatere precej težje tudi večkrat, do Nemške pa še nisem prišel. Ob mojih alpinističnih začetkih me nihče od starejših alpinistov ni spoznal z njo, večina se je bolj izogibala takšnih sten, nato so bile v ospredju druge smeri. Kunaver-Drašler, Čopov steber, Helba, Skalaška-Gorenjska, Prusik-Szalay ... Tako sem jo hranil za kakšnega perspektivnega začetnika, toda po dolgih letih alpinizma še vedno nisem našel soplezalca ali časa za znamenito smer. Takrat sem se odločil, da bom odšel v Steno kar sam. Sicer je bil moj prvi namen, da

spodaj preplezam Bavarsko, vendar me je nato čemeran dan prepričal, naj raje vstopim že v spodnjem delu v originalno Nemško smer. Čez začetni skok, kjer vstopi tudi Slovenska, sem hitro na polici, nato pa krenem desno do Wagnerjeve grape. Smer poteka ves čas po stebru desno od grape. Grapo so poimenovali po mladem dunajskem alpinistu Karlu Wagnerju, ki se je tukaj ponesrečil leta 1908, ko je sam poizkušal preplezati Steno. Že zelo zgodnje opozorilo alpinistom, da tukaj ni šale.

Spodnji del smeri poteka čez steber, ki je sestavljen iz več stolpov oziroma posameznih odsekov, ločenih z večjimi policami in gredinami. Kje plezati, je seveda stvar občutka, oči in izkušenj. Izkušeni bodo po sledovih na skali zlahka našli pravi potek smeri, sicer pa se lahko hitro izgubimo v labirintih Stene. Težavnost spodnjega dela se giblje okoli tretje stopnje. Po nekaj manjših stolpih priplezam do nekoliko večjega. Gledam skico in steno pred menoj. Ne morem se prav odločiti, kam bi šel, sicer pa je možnosti več. Čeprav se odločim, da bom plezal desno, mimo stolpa, me nato skala odpelje levo navzgor. Pod vrhom stolpa

naletim celo na kline, nato pa moram splezati na drugi strani spet navzdol. Neroden kamin, skala pa seveda ni najboljša. Po nekaj obiskih smeri sedaj vem, da je vseeno tukaj bolje plezati po desni strani stolpa, kjer poteka plezanje po lepem kotu s solidno skalo. In ko sem mimo, se lahko ozrem čez ramo navzdol na še en znamenit stolp – Grad. Megla ob mojem prvem vzponu čez Nemško je naredila pogled na Grad zelo nenavaden in skrivnosten. Temna senca, ovita v plašč nežnih meglic. Pogosto so zakrile tudi pogled navzgor proti zgornjemu delu stene, ki je orientacijsko in težavnostno zahtevnejši.

Za velikim stolpom je treba čez ozek grebenček do odprte stene in nato naravnost navzgor. Nekaj zajed, kamin in kmalu sem v grapi, ki vodi desno. Tukaj se konča spodnji del smeri. Pred grapo je na vrhu stolpa, ki se imenuje Nemški turnc, vpisna knjiga. Vsaj nekoč je bila, za zdaj pa ne vem zatrdno, saj je še nikoli nisem videl ali celo iskal. Pravzaprav

se nisem spomnil nanjo in se tako tudi vpisal nisem. Sredi stene se pač ukvarjamo s povsem drugimi stvarmi, kot je iskanje vpisne knjige. Zato se zapodim navzgor po grapi, ki pripelje do polic sredi stene, kjer je še ena znana smer – Zlatorogove steze. Nemška smer preči steno v vertikali, Zlatorogove steze pa v horizontali. Na širokih gruščnatih policah je čas za počitek in večina navez si tam privošči malico. Tukaj je tudi čas za odločitev o nadaljevanju vzpona. Možnosti je kar veliko, v bistvu pa gre za čas. Če smo pozni, bomo izbrali krajši dostop do roba stene, tako imenovani izstop Zimmer-Jahn, ki nas bo odpeljal proti levi, sicer pa je treba desno okoli raza Nemškega stebra, ki se vzpenja nad nami desno od Male Črne stene. Lahko nadaljujemo tudi po policah daleč proti levi in izstopimo po varianti Slovenske smeri čez Frelihovo prečnico ali pa poiščemo kakšno drugo možnost. Raziskovalni duh in nekaj opreme nam lahko odkrije marsikatero skrivnost ali skriti kotiček stene.

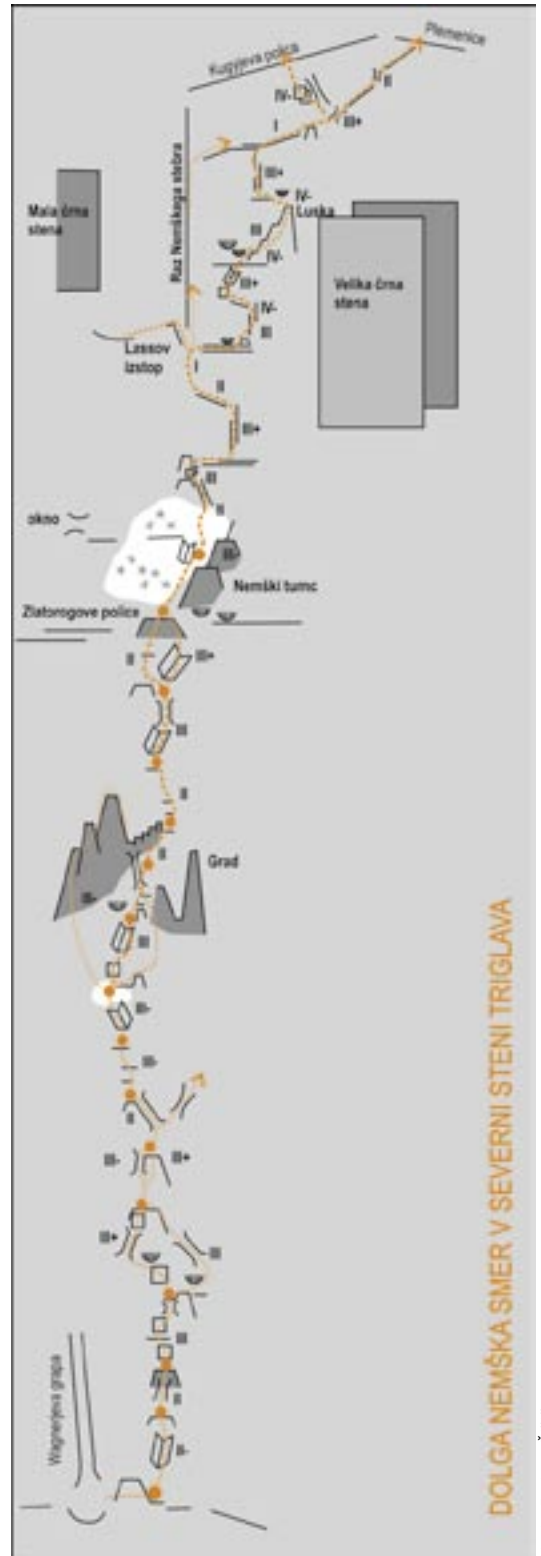
Zgornji del stebra

Srečanje pod Lusko

Originalna smer in Zimmer-Jahnov izstop gresta s polic še nekaj časa skupaj levo od grape, v kateri bomo videli nekakšno veliko votlino oziroma okno, ko pridemo bliže. Pod oknom se varianti razcepita, jaz pa poiščem prehode v grapo in nato desno do raza ter na drugo stran. V nadaljevanju me vodi predvsem občutek, saj se spusti megla in mi zakrije pogled na nadaljevanje smeri. Iščem sledove na skali in večkrat berem Miheličev opis ter poskušam razvozlati skico. Zdi se mi, da zgoraj slišim glasove. Verjetno še nekdo išče Nemško smer. Najprej me vodijo prehodi desno od raza, na polici ob stolpiču pa grem po polici proti desni, kjer kmalu naletim na razčlemba, ki vodi naravnost navzgor. Po kakšnem raztežaju me poševna polica spet odpelje proti razu. Tukaj gre iz stene še ena varianta, tako imenovani Lassov izstop, ki vodi čez gruščnate police daleč proti levi pod Malo Črno steno. Naravnost po razu prav tako vodi varianta, ki pa je nekoliko težja, tam okoli pete stopnje, kar dokazuje tudi vrsta klinov, a to možnost sem spoznal precej kasneje. Ob mojem prvem vzponu po Nemški tukaj zgoraj srečam dva plezalca. Pravzaprav enega, drugi se trudi nekje nad njim, kjer izgleda kar težko. Pozdravimo se, na vprašanje, kako bom pa jaz to splezal, pa jima pokažem polico v desno, kjer poteka original. In res, po okoli 25 metrih vodijo navzgor spet razčlemba, nad njimi pa je treba še enkrat nekoliko nazaj proti levi. Tam zakličem plezalcema spodaj, kam je treba. Prvi je tako že skoraj čez zahtevno varianto, zato nekoliko počakam. Povesta, da sta pred njima še dva plezalca in me prosita, če jima sporočim, da počakata, ker sem pač hitrejši. Od tukaj vodi nato desno navzgor zajeda, ki nas pripelje za Lusko. V tem delu se že spogledujemo s težavami okoli četrte stopnje. Za Lusko se nato pozdravim še z drugo navezo. V megli so imeli nekaj orientacijskih težav, zato združimo moči in skupaj plezamo proti robu. Za Lusko po žlebu, nato pa desno na njen raz in smo na vrhu. Tam je treba prestopiti nazaj na steno in splezati levo čez nekoliko manj razčlenjeno skalo proti levi. Še kakšnih 30 m navzgor po razčlenjeni zajedi in spet smo v lažjem svetu.

Proti desni vodijo nekakšne gruščnate police in žlebovi. Pripeljejo nas lahko vse do Plemenic,

vendar pa je najbolje izstopiti čez zadnjo gladko oviro pod robom stene. Čez plošče levo od značilnega kota in nato po zajedi, ki nas pripelje na Kugyjevo polico. Polica povezuje Plemenice in Triglavski ledenik oziroma melišča pod vršno kupolo našega očaka. Najboljši zaključek ture je vzpon po severnem grebenu do vrha Triglava, kjer pa nas ne čaka prav prijetna skala. S Plemenic lahko sestopimo po Bambergovi poti v Vrata. Na drugi strani lahko krenemo naravnost do Kredarice ali pa v jugovzhodni smeri čez »ledenik« do markirane poti, ki nas vodi v Vrata, izberemo lahko možnost čez Prag ali nekoliko manj ugodno Tominškovo. Zaključek ali nadaljevanje ture je odvisen predvsem od časa, utrujenosti in seveda želja. Naša naključno zbrana skupinica se je zaradi megle in pozne ure odločila za sestop čez Prag. Pet nas je nato z dvema svetilkama tipalo navzdol proti dolini, za nami pa je ostala ena najdaljših smeri v Steni. In prav gotovo smer, s katero se je treba srečati še večkrat.

Tik pod Lusko

Dostop: Od Aljaževega doma v Vratih po markirani poti, nato pa čez prvi strmi del poti čez Prag, ki je zavarovan s klini. Kmalu po dobro vidni stezici, ki se odcepi v desno in po njej do vstopa v Slovensko in Nemško smer. Od planinskega doma do vstopa je uro in pol.

Sestop: Kakor je že omenjeno v opisu smeri imamo možnosti za sestop po Bambergovi poti (do Aljaževega doma 2 uri in pol) ali pa bolj ugodno čez Prag (2 uri).

Potrebna oprema: Za plezanje po Nemški smeri bo primerna tudi krajša vrv (npr. 40 m), za vzpon pa bo dovolj 5-6 kompletov, nekaj zatičev, 2-3 metulji in 4-5 različnih klinov. Če ste nagnjeni k raziskovalnim podvigom, pa raje vzemite še nekaj rezerve.

Literatura:

Mihelič, Zaman: Slovenske stene (Didakta, 2003).

Kajzelj, Drofenk: Naš alpinizem (TK Skala, 1932 oziroma DZS, 1982).

Planinska karta Triglav 1 : 25 000 ◉

Ob stoletnici Dolge nemške

✎ Tone Škarja

Triglav »jezen dviga svojo trojno glavo. Naj ga le imenujejo najvišjo slovensko goro, tokrat je nemška sila premagala njen najbolj strašni bok in se pribojevala skozi mrke megle, ki se, gnane od viharja, spuščajo prek sivega ledu z roba stene v globino«. Tako je po vzponu v nacionalističnem duhu zapisal Hans Reinl, ko je v navezi s Franzom Königom in Karlom Domeniggom prvi preplezal smer, ki je zdaj znana kot Dolga nemška. Vsi trije so bili Avstrijci, tretji – po materi – napol Slovenec, a tiste čase je bil nemški nacionalizem posebno močan in hkrati v vse hujšem – čeprav izgubljenem – spopadu s slovenskim za »značaj« naših gora. Prav lahko, da zato tej smeri in njenemu pomenu ni bila posvečena tolikšna pozornost, kot bi si jo zaslužila. Zamisliti si je treba trojico plezalcev, ki hodijo proti tri kilometre širokemu in kilometer visokemu obzidju, sicer prvovrstni arhitekturi narave, a hkrati zelo zapletene zgradbe. In v vsej tej širjavi in višini še ni nobene smeri (če ne štejeemo do gamsov prijaznega obrobja na skrajni levi, še bolj vzhodno od sedanje Slovenske smeri). In kje so se lotili stene? Po sredini, proti vrhu, torej res tako, da je bil »problem stene rešen«, kot se reče v alpinističnem besedišču. Morda je že čas, da damo tej nemški vztrajnosti in premočrtnosti tudi priznanje. Bika so zgrabili za roge, ne pa cukali za rep. Ne odločata le bogastvo in revščina, morda gre še večkrat po reku »Kjer je volja, tam je pot.« V Alpah in v Himalaji so bili mnogokrat zgled drugim.

Morda se imamo Slovenci tudi njim zahvaliti za nekaj boljših potez v svojem značaju, čeprav jih ne gojimo prav skrbno. Leta 1983 je Herman Warth »oblegal« Kangčendzengo: »Do 15. maja bomo delali čim bolje, potem pa moram zaradi dela nazaj.« Vreme je bilo slabo, možnosti za uspeh prav tako, a držali so se načrta in voznega reda. Čez najstrmejši del stene so »potegnili« smer (ki smo jo mi dve leti pozneje podaljšali do vrha Jalung Kanga), na vrh Kanča pa niso prišli. Za nas pa je že dva dni sneženja katastrofa, ki nas spravlja ob živce, čeprav gre za navaden naravni pojav.

Kakor koli že, Dolga nemška smer je veliko dejanje, prva prava smer v severni steni Triglava, in tudi danes zasluži pozornost plezalcev, tako glede vremena kot orientacije. Po njej sem plezal štirikrat, dvakrat v navezi in dvakrat sam, vsakič nekoliko drugače in nikoli povsem brez skrbi. Ob spoštljivem priznanju prvenstva trojni navezi pred sto leti bi bilo prav, da popravimo napako, ki se vleče že od priročnika Naš alpinizem: plezala je 9. in 10. julija 1906 in ne 3. in 4. julija, kot še kar naprej trdimo. Oboje, površnost in trmasto vztrajanje pri njej, nam je preveč domače. Kot je zapisal že Stanko Hribar v knjigi Triglav, gora in simbol, »je treba dejstva natančno ugotavljati, to pa seveda vpliva tudi na vsebinsko plat takih opisov«. Lepote in mogočnosti severne stene slovenske svete gore verjetno ni nikjer drugje mogoče tako močno doživeti kot v Dolgi nemški. ●

Dolge smeri v Ospu

V hladni prvi polovici junija je bila spet aktualna velika stena v Ospu. Precej obiskan je bil zaprti desni del, plezalo pa se je tudi v osrednjem. Erik Švab in Igor Žerjal sta preplezala Gobo (7c, 140 m); Erik je padel le v najtežjem raztežaju. Predtem sta plezala tudi v dveh novejših smereh v območju Cergolovih verig, Svinjam diamante (3, 6b, 7b, 6c) in Špargelj direkt (3, 7a+, 7b+, 7b). Smeri je pred leti opremil in Svinje tudi prosto preplezal Klemen Mali, Špargelj direkt pa je lani prvi prosto preplezal Miha Praprotnik. Erik je prosto na pogled preplezal Svinjam diamante in ocenil, da si zadnji raztežaj zasluži za plus višjo oceno. Sledil je še Špargelj

direkt. Tam ga je pri plezanju na pogled »odvrigel« šele zadnji raztežaj. Isti smeri sta preplezala tudi Tomaž Jakofčič (Policija RS, Promontana) in Igor Puhar (oba AAO), prvo oba prosto na pogled, drugo samo Tomaž z rdečo piko. Špargelj premore še nekaj miniranih stopov in oprimkov, tako da čelada, posebno za varujočega, ne bo odveč. Dan prej je Jakofčič z Gregorjem Mikličem (AAO) prosto preplezal Zimsko simfonijo (7b+, 6R). Smer ima na skici v vodnikih vrisan neobstoječi (četrti) raztežaj. Teden dni zatem sta Jakofčič in Matjaž Jeran (Promontana, AO Lj. Matica) plezala v Gobi. Jeranu jo je uspelo preplezati prosto, Jakofčič pa je v najtežjem raztežaju padel. Čez nekaj dni je napako popravil v navezi z Igorjem Puhanom. T. D. B.

Paklenica

Plezalsko vedno zanimiva Pakla je bila v zadnjem času precej obiskana. Matjaž Jeran (Promontana, AO Lj. Matica) in Aleš Česen (AO Kranj) sta preplezala dve novejši smeri v Anića kuku. Prvi dan prosto Ultimate Fight (7b, 300 m), ki se v večjem delu stene opriema starejše smeri Sulica, zgoraj pa zavije po svoje na levo. Najtežji raztežaj se jima je zdel precenjen in pravita, da mu ocena 7a+ bolj pristoji. Naslednji dan je bil na vrsti Zenit (7a+, 300 m), ki poteka levo od Klina. Spodnji del se jima je zdel malce posiljen, zgornji zelo lep, najtežji raztežaj pa težji od smeri Ultimate Fight. Matjaž je plezal na pogled, Aleš pa si je dvakrat malce oddahnil. Tomaž Jakofčič (Promontana) je s Tino Di Batista (oba Policija RS) prosto preplezal Vilo Velebita (7b+). Opozoril je, da v raztežaju nad značilno kotanjo (6c+) v zgornjem delu smeri, prav na detajlu, manjka svedrovec; to skupaj s položnimi platmi pod njim nekoliko zasoli položaj. Za sicer krasno smer do nadaljnjega ne bo odveč ploščica in matica M10. Z Borisom Lorenčičem (AAO Kozjak) sta naslednji dan prosto preplezala Jenjavo (7a+). Ta se zdaj bohota s prevelikim številom svedrovcev, ki so jo močno degradirali. Marko Lukič (AAO Kozjak) in Silvo Karo (AO Domžale) sta dobila napad nostalgije in v zadnjem času v Anića kuku plezala v starih smereh, ki jih mojstri z vrtalniki še niso opazili. Preplezala sta Bukovo, Vražjo (VII+) in Cvrčev steber (VIII-/VI). Pravita, da je bilo prav zabavno, posebno v zelo lepih Vražji smeri in Cvrču. Marko je z Nastjo Davidovo preplezal še Fanikino in Propeler, z Juretom Niedorferjem pa Ultimate Fight in Ljubljansko. Moči je združil tudi z Andrejem Grmovškom (AAO Kozjak), s katerim sta prosto preplezala kombinacijo Michelinini shortcut (7b+) in Amici Mieji (7a+). Pripomnila sta, da je najtežji raztežaj kar težak in se spogleduje s 7c. Tanja Grmovšek (AAO Kozjak) in Silvo Karo sta medtem uživala v Albatrosu. Grmovšku je že pred časom uspelo opraviti odličен tretji prosti vzpon v smeri Cupido (8a) v Anića kuku. Pravi, da bi ocena brez problema vzdržala težnjo po zbijanju, tudi v plezališču. T. J.

Povezovalni vzponi v Paklenici

Akademski AO je v začetku poletja priredil skupno turo v kanjon Velike Paklenice. Izlet je lepo uspel in dvajset tečajnikov je dobilo svoj prvi odmerek pravega »lufta« pod nogami. Vodji šole Miha Habjan (Mammut) in Janez Peterlin sta krenila v plezalski raj že nekaj dni prej in se do prihoda preostalih že dodobra razmigala. V steni Anića kuka sta opravila dober povezovalni vzpon in v enem dnevu preplezala štiri smeri. Začela sta

s Klinom, nadaljevala z Albatrosom in Velebitaško in končala z Mosoraško smerjo. Zatemw sta se povsem mirno prepustila tečajnikom.

Brata Aleš in Nejc Česen (AO Kranj) imata letos drzne načrte v Karakorumu. Že v minulih letih sta presenečala s ciljnimi treningi pred vsako odpravo. Lani sta imela snežne cilje, zato sta delala predvsem za kondicijo – npr. s hitrim vzponom na Mt. Blanc (peš iz doline). Letos je na vrsti skala in temu primerno veliko visita po stenah. Pred kratkim sta bila v Paklenici in tam v enem dnevu prosto preplezala Klin, Šubaro, Funkcijo, Nostalgijo in Velebitaško. T. J.

Odlični spusti v Zahodnih Alpah

Ob množici alpinističnih spustov v naših gorah in ob obilno zasneženih Alpah je bilo pričakovati, da bo več slovenskih alpinističnih smučarjev odšlo pogledat, kako in kje to počnejo zunaj. Odšlo pa jih je le nekaj in ti so dodobra preizkusili svoje znanje strmega smučanja in deskanja. Samo Krmelj in Borut Rus z deskama ter Borut Kozlevčar - Borči (AO Lj. Matica) so izbrali cilje na območju Mt. Blanc du Tacula. Za ogrevanje so se po Gervasuttijevem ozebniku odpeljali v Tour Ronde. Mali Gervasutti, kakor ga imenujejo, ima povprečno naklonino 48°. Okoli leta 1990 se je po njem spustila takrat udarna slovenska ženska smučarska naveza dveh Katarin (Trontelj in Černe). Navedli sta oceno IV+, ki se našim zadnjim smučarjem zdi prenizka. Pravijo, da si sicer le 300 m visoki žleb vsekakor zasluži oceno V. Šotor so si postavili pod Grand Capucinom; naslednji dan so začeli z vzponom na Col du Diable (3955 m) in se z njega odpeljali čez sedlo Carabinieri. Ocena 550 m visokega spusta je V+, S6. S tem je bilo »ogrevanja« konec in na vrsti je bil legendarni Gervasuttijev ozebnik v vzhodni steni Mt. Blanc du Tacula (VI-, 45-55°, 700 m). Smer, ki jo je prvi presmučal slavni Sylvain Sudan konec šestdesetih, je obvezna za vsakogar, ki se resno ukvarja z alpinističnim smučanjem. Skupaj z Marinellijevim ozebnikom v Monte Rosi, Couturierjem v Aig. Verte in podobnimi sodi v žlahtni izbor najbolj zelenih, strmih in dolgih alpinističnih spustov. Po ozebniku sta se spustila le Samo in Borči; zaradi sumljivega seraka nad smerjo sta se raje povzpela na vrh po desnem, Jaegerjevem ozebniku. Po naključju je isti dan presmučal smer še en Slovenec, in sicer Primož Vrhovnik, ki je bil predtem tudi priča nesreče francoske naveze zaradi padajočega kamenja. Gervasuttijev ozebnik je zaradi ugodnega dostopa z vrha lagodnega Tacula in omenjene privlačnosti dokaj visoko na »smrtonosni lestvici« in skoraj ne mine leto brez nesreče. T. J.

Dvojna zmaga

Na uho mi je prišla novica o dvojni zmagi Tadeja Debeveca (AO Rašica). Uspelo mu je diplomirati na Fakulteti za šport s temo korelacija srčnega utripa in aklimatizacije na višino; to je verjetno zanimiva tema za vse, ki so že kdaj sopli v redkem zraku. To mu je očitno dalo dodatnega poleta in v Retovju mu je uspelo preplezati svojo prvo smer z oceno 8a – Pokrajculjo.

T. J.

Najvišji skok BASE

Leta 1992 sta Glenn Singlemann in Nic Fetris priplezala na Great Trango Tower (6258 m), skočila z njega s padalom in s tem postavila višinski rekord v skakanju BASE. Leta 1999 sta se Glenn in njegova žena Heather, uradnica brez gorniških izkušenj, lotila podiranja rekorda. Odločila sta se za Trango Tower, na katerem naj bi izboljšala znamko za pičlih nekaj metrov. Na vrh sta priplezala, a z njega nista skočila. Vsa leta zatem so bila posvečena iskanju primerne gore za dosego novega rekorda. Lani sta se odpravila na izvidnico v Indijo in tam našla goro, ki je ustrezala vsem pogojem za izvedbo najvišjega skoka BASE na svetu – Meru (6604 m) z navpično vzhodno steno. Letos sta se z nekaj prijatelji spet odpravila tja in uspela. V dvajsetih dneh so opremili goro s fiksnimi vrvmi ter znosili gor vso potrebno fotografsko in snemalno opremo. Glenn in Heather sta nato skočila prek vzhodne stene z wing suitom, posebno obleko, ki je omogočila jadranje in s tem odklik od stene, ter postavila nov svetovni višinski rekord.

T. J.

Pogrešani na Mt. Forakerju

Sue Nott in Karen McNeill sta 12. maja zapustili bazni tabor in se odpravili v steno Mt. Forakerja z namenom preplezati legendarno smer Infinite Spur. Napovedali sta, da bosta za dostop, plezanje in sestop porabili 10 do 14 dni. Konec maja so skrbi njunih prijateljev v bazi sprožile akcijo tamkajšnje reševalne službe. Odkrili so sledi visoko na grebenu, alpinistk pa niso videli. 2. junija so naposled našli stvari in nahrbtnik Sue Nott. Vreme se je zatem poslabšalo in dovolilo nadaljnje reševalne akcije šele 5. junija. Reševalcem doslej ni uspelo najti ničesar več in upanje, da bi bili alpinistki po tolikem času še živi, je ugasnilo. Sue in Karen sta bili odlični alpinistki, ki sta si pridobili izkušnje v vseh gorstvih sveta. Skupaj sta se v alpskem slogu povzpeli na Shivling, potem ko sta pet dni vztrajali v njegovem J-grebenu. V Andih sta preplezali Taulliraju in Chacaraju. Pred dvema letoma sta kot prva ženska naveza preplezali Cassinov raz v Denaliju. Posebno Sue je bila dobra znanka sloven-

skih alpinistov, saj jih je srečevala in tudi plezala z njimi v Zahodnih Alpah, v katerih je zadnjih nekaj let preživljala zime. Ukvarjala se je z vsemi vrstami alpinizma, najljubše pa so ji bile visoke ledne in kombinirane stene. Vsakdo, ki jo je imel priliko srečati, je bil presenečen in navdušen nad njenim neomajnim, pozitivnim pristopom do alpinizma.

T. J.

Rušica

Jugovzhodna stena Rušice v trenutni vročini ni ravno najboljša izbira, a ko se bo poletje prevesilo v drugo polovico, bo čudovita stena nad pravljico krnico Pod srcem spet idealen plezalski cilj. Ravno

pred začetkom topske vročine sta Tomaž Jakofčič in Miha Valič (AO Rašica) dodala še eno smer v sicer že dobro obdelani steni. Plezati sta začela desno od Črnega kamina in levo od Čingulmakija, speljala smer čez črno steno in izstopila po levem delu velikega previsa na vrhu stene. Nizka težavnost (VII/VI+, V) 250 m visoke smeri je presenetljiva. Poglavitni razlog za to je odlična, od vode razjedena skala, ki omogoča plezanje skoraj povsod. Smer, ki se imenuje Živela klasika, po njenem mnenju sodi med tri najlepše v steni in ponovitev zahteva tri do štiri ure in povsem standarden izbor opreme. V smeri ni nobenega svedrovca, pustila pa sta tri kline.

V Rušici sta plezala tudi Dejan Koren in Jernej Arčon (oba AO Vipava) in bila navdušena nad kakovostjo plezanja in lepoto okolice. Najprej sta se lotila smeri Z ognjem in mečem (VIII-/VII, 200 m). Prosto sta priplezala vse razen zadnjega raztežaja, ki je bil še moker. Zatem sta se lotila smeri Za pr'jatlice (VIII+/VII-, 200 m), jo uspešno preplezala, za plezanje na pogled pa sta bila v najtežjem raztežaju nekoliko prekratka.

T. J.

Popravek

V junijski številki PV smo pri novici Smučarski niz Maje Lobnik spregledali napako. Maja Lobnik ni članica AAO Kozjak, kot je bilo navedeno, temveč AO TAM. Prizadetim se za napako opravičujemo.

M. P.

Dobri vzponi Davida Stepanjana

Zadnje čase gre Davidu (AO Kranj, Rock Pillar, Ocun) odlično od rok tudi plezanje. Pozimi je treniral in preplezal težke balvanske probleme, zdaj pa se je spet navezal na vrv in 8a-ji ter 8b-ji kar fičijo na njegov seznam uspešnih vzponov. V avstrijskem plezališču Goltschach pri Celovcu je pred kratkim z Me Schomee (8b), Rudolfom (8a+) ter dolgo kombinacijo več smeri (8a+) odključal vse smeri in končal obdelavo plezališča. Potikal pa se je tudi po Sloveniji. V Kotečniku je v enem dnevu preplezal Nebo nad Berlinom (8a) in Tamavčka

pisma bralcev

PZS – GRS – plačilo reševanj v gorah

Glede na to, da se je v zadnjem času v različnih medijih pojavilo kar nekaj člankov in diskusij na temo plačila reševanj v slovenskih gorah, predvsem o izstavitvi računa leta 2005 za reševanje dveh alpinistov v Špiku, na dejstvo, da je dostikrat slišati, da račune izstavlja GRS, dejstvo, da nam članom krovna organizacija PZS ni rešila tega problema in dejstvo, da ta problematika zadeva vse obiskovalce gora, menim, da je prav, da se tudi na tem mestu (uradno glasilo članov PZS) napiše nekaj dejstev. Kot mi je znano, alpinistoma iz Špika računa ni izstavila GRS, temveč Ministrstvo za notranje zadeve (»država«). Račun ni bil izdan »po merilih GRS«, temveč na osnovi 118. člena Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami /ZVNDN/(Ur.l. RS, št. 64/1994, 33/2000 Odl.US: U-I-313/98, 87/2001-ZMatD, 41/2004-ZVO-1, 28/2006), katerega ni sprejela GRS temveč Državni zbor (»država«).

Državni zbor sprejema zakone, PZS pa naj bi si prizadevala, da so zakoni, ki se neposredno dotičejo njenih članov, jasni in nedvomni, dokler pa niso (118. člen ZVNDN), naj bi delovala v interesu in v zaščito svojih članov. V primeru Špik žal ni bilo tako. Mogoče je tudi to eden od razlogov za upadanje članstva.

Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami v 118. členu pravi¹:

118. člen (pokrivanje stroškov)

(1) Fizična ali pravna oseba, ki je namenoma ali iz velike malomarnosti povzročila ogroženost, zaradi katere so nastali stroški nujnega ukrepanja, oziroma povzročila nesrečo, mora pokriti:

- stroške zaščitnih in reševalnih intervencij;
- stroške sanacije in vzpostavitve v prejšnje stanje;
- stroške odškodnin fizičnim in pravnim osebam.

(2) Če je povzročitelj ogroženosti oziroma nesreče iz prejšnjega odstavka več in se ne da ugotoviti delež posameznega povzročitelja, krijejo nastale stroške solidarno.

(3) Ne glede na prvi odstavek tega člena mora fizična oseba, ki je zaradi malomarnosti, neusposobljenosti ali neustrezne opremljenosti povzročila ogroženost ali nesrečo oziroma stanje, zaradi katerega so nastali stroški nujnega ukrepanja, povrniti sorazmeren delež stroškov intervencije, ki jih določi vlada.

(4) Vlada določi dejavnosti, pri katerih morajo udeleženci pokriti sorazmeren delež stroškov intervencije ne glede na vzrok in odgovornost za nesrečo in pri katerih morajo biti udeleženci zavarovani za primer nesreče. Sorazmeren delež stroškov intervencije krije zavarovalnica oziroma udeleženci sami, če niso zavarovani.

(5) Sredstva, pridobljena iz naslova vrnitve stroškov nujnega ukrepanja oziroma sorazmernega deleža stroškov intervencij, so namenski prihodki tiste reševalne službe ali sestave, ki je nujno ukrepanje oziroma intervencijo izvršila, in jih lahko uporabi le za svojo dejavnost v skladu s tem zakonom.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami /ZVNDN-A/(Ur.l. RS, št. 28/2006) v 59. členu pravi: 59. člen (uskladitev predpisov in priprav)

(1) Izvršilni predpisi morajo biti s tem zakonom usklajeni v roku dveh let po uveljavitvi tega zakona.

(2) Do uskladitve oziroma izdaje novih izvršilnih predpisov iz prejšnjega odstavka se uporabljajo predpisi, ki so veljali na dan uveljavitve tega zakona.

(3) Organizacijske in druge priprave za zaščito, reševanje in pomoč je treba uskladiti s tem zakonom v treh letih po uveljavitvi tega zakona, razen prevzema siren za javno alarmiranje iz prejšnjega člena.

PZS naj se čim prej aktivno vključi v pripravo izvršilnih predpisov Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, predvsem pa meril in kriterijev za določitev in opredelitev pojmov iz 118. člena tega zakona, dokler pa so merila in kriteriji neopredeljena, naj se postavi v bran svojega članstva in ostro nasprotuje izstavitvi računov v primerih, kot je bil v Špiku.

Toliko v pojasnilo, da ne bo dvomov, kdo in zakaj izstavlja račune in v vednost, kaj nas čaka, če v gorah zaidemo v stisko.

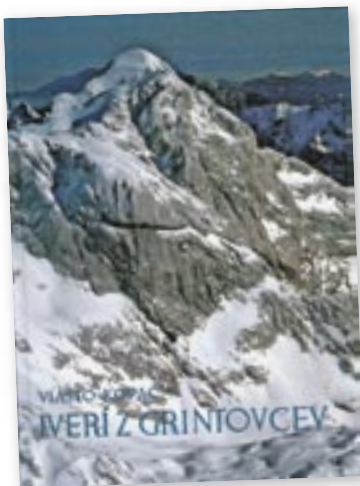
Franc Miš

¹ Dopolnitev zakona marec 2006.

Iveri

Iveri z Grintovcev, Vlasto Kopač, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2006

V poglavju Manj znani izrazi in besede knjige Iveri z Grintovcev avtorja Vlasta Kopača piše, da so iveri trščice. Trščice, ki so nastale v dolgih letih »žaganja« in »obtesovanja« gora nad Kamnikom, še posebej pa Velike planine, ki ji je Vlasto Kopač vtisnil neizbrisen pečat. Izida svoje knjige ni dočkal, v spoštljivi starosti je

malo pred tem zaspal - arhitekt, planinec in častni član Gorske reševalne službe (knjiga je izšla kot šesta v zbirki Med gorskimi reševalci). Zdi se, kot da se je svet pod Kamniško-Savinjskimi Alpami prebudil, saj je v zadnjih leti izšlo kar nekaj knjig, ki posegajo v preteklost življenja v gorah nad Kamnikom, še posebej pri tem izstopa trud Franceta Malešiča, ki je uredil tudi Kopačevo knjigo. Vlasto Kopač se v njej spominja prijateljev in znancev, zanimivih osebnosti iz preteklosti Konca, Velike planine in drugih območij pod vencem kamniških gora. Z njimi je gradil Zavetišče (bivak) pod Skuto, z njimi plezal, smučal, obnavljal Veliko planino in ohranjal dediščino, ki ji je po medvojnem požigu grozilo izginotje. Arhitekturna ureditev

velikoplaninskih naselij je vsekakor najvidnejši dosežek Vlasta Kopača v kamniškem koncu, v knjigi pa izstopajo številne njegove skice – pastirskih bajt, predmetov, lesenih pisav za okraševanje tradicionalnih trničev, dimljenih sirčkov in podobno. Večina prispevkov je bila že objavljena v preteklosti v Planinskem Vestniku, vendar jih je avtor na novo obdelal in dopolnil, tako da zdaj strnjeni v knjigi ostanejo v spominu za vedno. Avtor, ki je bil po vojni žrtev dachauskih procesov, opisuje nove začetke, ko je znova zašel v svet gora, med stene in grape, med pastirje na Veliki planini, opiše nekaj zanimiv tur v snegu, jedro knjige pa je vendarle dediščina Velike planine in njenih ljudi. Ob opisu bajte in predmetov, kot je torila (kalup in cedilo za sirjenje), bralec resnično razširi svoje poznavanje, saj je razlaga jasna in celovita. Dodatno vrednost knjigi daje tudi seznam manj znanih izrazov (z nekaterimi krajšimi razlagami), ki ga je iz svoje zbirke prispeval France Malešič. Vsekakor pa ne moremo mimo poglavja Krajevna imena na prisojni strani Grintovcev, ki v fonetičnem zapisu ponuja neizčrpen seznam imen za domala vsak skalni izrastek, grapo, dolinico ali drugo krajevno značilnost, kot so jih uporabljali v starih časih. Seznamu sta priloženi dve skici (zakaj ne več?) in znana perorisba Razgled z Grintovca, ki jo je leta 1940 narisal avtor sam (žal je objavljen le vzhodni del razgleda). Vlasto Kopač je po vojni risal tudi planinske karte, vsekakor pa si ga bomo zapomnili kot človeka, ki je dokazal, da se staro lahko nekako zlije z novim – sodobne turistične bajte na Veliki planini so vendarle ohranile podobo, ki je blizu izvorni ovalni pastirski bajti. Kakšna stara iver verjetno še leži pod nastreškom. Te iveri, drobne umetnine iz čistega veselja, kot v uvodu pravi France Malešič, bodo ostale. Za nas jih je pobral Vlasto Kopač. Da bodo vedeli tudi zanamci.

Marjan Bradeško

Četrta izdaja vodnika

Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije, vodnik, Jože Dobnik, Društvo Domicilnega odbora kurirjev in vezistov NOV Slovenije, Ljubljana 2006

Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije, imenovana tudi Domo-vinska pot ali kar Pot, je najdaljša transverzala v Sloveniji in ni jih malo, ki mislijo, da tudi najlepša. Prvi vodnik po njej je izšel leta 1969. Zdaj je pred nami že četrta (popravljen in dopolnjen) izdaja na 500 straneh. Kot že prve tri jo je pripravil Jože Dobnik; to je storil skrbno in temeljito, saj je pot že trikrat prehodil v celoti, posamezne odseke, ki so se tako ali drugače spremenili, pa še večkrat.

V uvodnem delu izvemo nekaj o zgodovini službe za zveze in kurirske službe med drugo svetovno vojno in po njej ter o nastanku in spreminjanju poti, posvečene žrtvam druge svetovne vojne, predvsem partizanskim kurirjem in vezistom. Na več kot tisoč kilometrih z rumeno-modrimi markacijami označenih poti (ponekod so tudi še stare oznake TV) se srečujejo stari in mladi, da se družijo, sprostijo v naravi in spoznavajo Slovenijo. Že skoraj 1500 pohodnikov, ki so prehodili vso pot, je dobilo spominske značke. Da je

primerno vzdrževana in označena, skrbijo Pošta Slovenije in Telekom Slovenije, naslednika Združenih PTT-organizacij Slovenije, ki so pred skoraj 40 leti kurirjem in vezistom NOV Slovenije podelile domicil, ter Društvo Domicilnega odbora kurirjev in vezistov NOV Slovenije in Odbor za Pot.

Domovinska pot je opisana v 22 poglavjih po slovenskih pokrajinah. Vsaka je predstavljena z zemljepisno lego, večjimi ali zanimivejšimi kraji, gospodarskim pomenom, naravnimi značilnostmi, zgodovinskimi in kulturnimi posebnostmi ter seveda kurirskimi potmi in dogodki med drugo svetovno vojno. Na poti je 88 postojank – vrhov in naselij. Poleg osnovnih podatkov (nadmorske višine, števila prebivalcev) spoznamo njihovo zgodovino, dejavnosti prebivalcev, zgodovinske, kulturne, umetnostne in etnološke spomenike, rastlinstvo, živalstvo in še kaj. Izvemo, kaj piše na spomenikih, kaj je videti v muzejih, gradovih, cerkvah, kakšni razgledi se nam ponujajo z vrhov (41 jih sega nad 1000 m). Opisani so planinski domovi, kočje in zavetišča: kje so, kako so nastali

in se spreminjali, kdo jih upravlja, kdaj so odprti, kaj ponujajo. Bralcu bodo gotovo koristili tudi nekateri naslovi in telefonske številke. Seveda nikjer ne manjka podatkov, kje najdete žig za svoj dnevnik.

Prebrala sem opise nekaterih odsekov, na katerih sem že bila, in lahko rečem, da so zelo natančni, vendar brez odvečnih podrobnosti. Podrobnosti, ki niso nujno potrebne, da se pohodnik ne izgubi, je seveda veliko, a vodnik ni namenjen tistim, ki dirjajo do cilja, pogledajo na uro in oddirjajo domov. Namenjen je radovednim, vedoželjnim, takim, ki uživajo v naravi in hodijo po svetu z odprtimi očmi. Tudi časi so kar pravnj: za zmerne hodce.

Vodnik malo večjega žepnega formata (11,5 cm × 16 cm) je urejen in natisnjen zelo pregledno. Bogati ga več kot 100 barvnih fotografij, ki so tudi avtorjevo delo, in nekaj perorisb Cirila Štembala. Na koncu je na 37 delov razdeljen zemljevid Slovenije v merilu 1 : 125.000 z vrisanimi 88 postojankami in potjo, ki jih povezuje. Seznan knjig in vodnikov bi bil morebiti lahko nekoliko daljši, gotovo pa poleg (ne namesto) starega vodnika Kam-

niške in Savinjske Alpe (Ficko 1993) pogrešam novega Kamniško-Savinjske Alpe (Habjan in soavtorji 2004). Navedenih je tudi 18 zemljevidov.

Ker to ni knjiga, ki bi jo brali »v kosu«, na dušek, se utegne sčasoma, z rabo, najti še kaka pripomba (k temu nas spodbuja tudi avtor). Moje lektorsko oko je opazilo nekaj pravopisnih in/ali tiskarskih napak, pa nič »strašnega«. Edina res omembe vredna pomanjkljivost se mi zdi, da v knjigi ni abecednega kazala (vsaj zemljepisnih imen). Vodnik je zelo obsežen, zato je kljub preglednosti ter kazalu opisov poti po pokrajinah in pregledu poti po krajih/postojankah/vrhovih (s številkami kontrolnih točk, nadmorskimi višinami, časi hoje in stranmi) želeno marsikdaj težko, gotovo pa zamudno najti.

Knjigo boste zaman iskali v knjigarnah. Tako kot dnevnik jo je mogoče kupiti le na poštah v krajih ob Poti, v Planinskem društvu Pošte in Telekoma Ljubljana, v Društvu prijateljev Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije ter v Telekomovih trgovinah.

Mojca Luštrek

**Iz Mladinske knjige Trgovine,
KNJIGARNE KONZORCIJ,
Slovenska 29, Ljubljana**

Kev Reynolds
100 HUT WALKS IN THE ALPS
Cicerone Press, december 2005

Colin Saunders, Renata Nározná
THE HIGH TATRAS
Cicerone Press, junij 2006

(256 strani, mehka vezava,
barvne fotografije, cena
5.240,00 sit)

Lepo opisane poti po najvišjih
vrhovih Evrope.
Od južne Francije, preko Švice,
Avstrije, Italije do Slovenije.

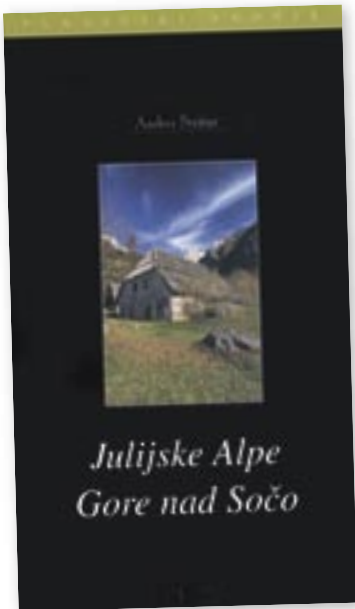
(320 strani, mehka vezava,
barvne fotografije, cena
6.560,00 sit)

Eno področje, dva različna
svetova: na eni strani
Poljska na drugi Slovaška.
Odličen vodnik po Tatrah,
edini v angleškem jeziku.

Gore nad Sočo – ponovno

Julijske Alpe – Gore nad Sočo (2. dopolnjena izdaja), Andrej Stritar, Sidarta, Ljubljana, 2006

Ko Stritarjevih Gore nad Sočo pred nekaj leti ni bilo več najti na knjigarniških policah, je domneva, da slovenska gorniška srenja postaja vse zahtevnejša in vse bolj v širši gorski prostor zagledana (in po njem razgledana), postala dejstvo. Ta srenja »modne trende« tako ali drugače znamenitih božjepotnih vrhov pušča zgolj sezonsko naravnanim množicam, zase pa išče svojemu osebnostnemu okusu primerne cilje. In prav

takšnih je v gorah nad Sočo več kot dovolj, saj gre za sklenjeno gorsko pokrajino, ki se ji še najbolj prilaga ljubezenska izpoved o čarobnem prostoru, kjer s slovenskim gorniškim pisateljem Francetom Avčinom (in ruskim pesnikom Turgenjevim) le tišina šepeta.

Od takrat, ko so Gore nad Sočo izšle prvič (leta 1997), je v njihovi reki preteklo že veliko vode in se je v njenih nedrjih zgodilo veliko pomembnega, celo usodnega. Od grozljivega zemeljskega plazua pod

Stožjem nad Logom pod Mangartom do potresov in drugih naravnih ujm. Vse to je pustilo težko izbrisljive posledice tudi na licih gora, ki jih obravnava naša vodniška knjiga. Tudi od tod avtorjev namen in dobra volja za ložbe, že napisanemu dodati najaktualnejše spremembe na poteh in brezpotjih, tako da zdaj jemljemo v roke s številnimi drobnimi, večsih komaj opaznimi popravki spremenjeno knjigo, zato pa je opaznejša, »posodobljena« fotografska spremljava, ki po svoji kakovosti vztraja v maniri Sidartinih izdaj.

Mitja Košir

Pohodništvo v Sloveniji

Pohodništvo v Sloveniji, Slovenska turistična organizacija, Ljubljana, 2006

Propagandna brošura, ki jo je izdala Slovenska turistična organizacija v slovenskem, angleškem, nemškem, francoskem in italijanskem jeziku, v uvodu vsebuje kratke opise Slovenske planinske poti (transverzale), našega dela Vie Alpine ter evropskih pešpoti E-6 in E-7. Predstavi tudi Planinsko zvezo Slovenije, Združenje gorskih vodnikov in Knafelčevo markacijo kot vodilo turistom na pohodniških poteh. Podrobneje je opisanih 33 planinskih poti, večinoma krožnih in z izhodiščem v kakem turističnem kraju. Poti so vseh težavnosti od vzponov na Triglav, poti skozi Prisojnikovi okni, prečenja Grintovcev do pohoda čez Pohorje in prehodov skozi vinorodne griče ter po Kraškem robu. Še najmanj je zastopana Notranjska. Od članic PZS je to odlično reklamno priložnost za planinske kočice izkoristilo le PD Ljubljana – Matica. Ker izdajamo planinsko vodniško literaturo samo v slovenščini, bi brošura v kakem drugem jeziku prišla prav vsaj pri tistih planinskih društvih (in PZS), kamor prihaja-

jo tujci po informacije in zemljevide. Brezplačno se jo lahko naroči pri Slovenski turistični organizaciji (Distribucijski center, Parmova 53, Ljubljana; boza.suljgic@slovenia.info; faks: 01/28 08 872). Brošura je lepa, formata A4, opremljena z odličnimi posnetki, preglednimi zemljevidi in jedrnatimi opisi, kar vse bi bilo lahko zgled tudi našim piscem vodnikov.

Tone Škarja

Terska dolina

Terska dolina – Alta Val Torre – Val Tor, uredila Milena Kožuh, Društvo Mohorjeva družba, Celjska Mohorjeva družba, Goriška Mohorjeva družba, Celje, Gorica, 2006

Čeravno knjiga Terska dolina o gorah onkraj meje ne govori kaj dosti, vendarle predstavlja svet, ki je za slovenske ljubitelje gora, ko ga odkrijejo, silno privlačen. Nekako med Matajurjem in grebeni Muzcev leže ti skrivnostni kraji, tam, kjer se Julijske Alpe počasi spuščajo v beneško ravan. Knjiga, ki jo je uredila Milena Kožuh, je zanimiva že sama po sebi – je trijezična (slovensko, italijansko, furlansko), ponekod pa celo štirijezična, če tersko narečje štejemo kot jezik. Številni avtorji govore predvsem o geografskih, zgodovinskih, etnografskih, jezikovnih, kulturnih in umetnostnih vidikih krajev v terskih dolinah, Jurij Kunaver pa

na kratko predstavi tudi pohodniške in planinske poti po terskem delu Beneške Slovenije. Med avtorji prispevkov vsekakor velja omeniti domačina, Viljema Černa, saj so na koncu knjige objavljene tudi njegove pesmi o krajih in življenju v Terski dolini (v vseh štirih

jezikih). Pesmi govorijo o izginjanju, odhajanju, umiranju – o pomikanju kazalcev časa nazaj. Izseljevanje, vojne, dokončni udarec pa še potres leta 1976. A vendarle zadnje pesmi v knjigi dajejo slutiti prebujenje – njihova religiozna motivika govori o božiču, veliki noči, o upanju. Nekatere pobude podobnih zagnancev (kot je denimo župnik dr. Renzo Calligaro v Zavarhu) k sreči prinašajo svežega diha v kraje.

Jedro knjige so jezikovne razprave. Slovenščina je bila nekoč tam enakopravna z drugimi jeziki (znani Černjejski rokopis), kraji pa so enakomerno sprejemali tako slovenske kot furlanske izraze, saj so ljudje živeli odmaknjeno od italijanščine, uradnega jezika cerkve in države. Da so bili kraji nekoč močno poseljeni, govore številni navedki iz zgodovine, denimo v znani monografiji Simona Rutarja Beneška Slovenija (iz leta 1899): »Na vseh rtih, kucljih in osamljenih gričih najjužnejših obronkov beneških in julijskih Alp, zlasti po prihodu rek izmed gorovja

in gričev, stali so ti gradovi kakor slanina v nabodljani zajčji pečenki.« O gorski naravi terskih krajev z vso silovitostjo spregovori naslednji stavek: »Veliko novorojencev je med potjo v Čento, kjer naj bi bili krščeni, umrlo, ker so starši zdrsnili in z otrokom vred zgrmeli v ledenomrzle vode Tera.« O umiranju govorijo tudi legende, zgodbe o bajeslovnih bitjih. Tako denimo o gozdnem škratu škaričicu in terskih ljudeh beremo: »Njihovi otroci ga ne bojo več poznali, se ga ne bojo bali, jih ne bo odnašal v hosto, zanje ne bojo zvonili več rešno zvonovi. Adio, škaričic!« Ker pa so kraji lepi, samotni, starožitni, predvsem pa ponujajo čudovite gorske poti, morda z obiskom kakšno legendo uspemo tudi oživiti. Po prebiranju knjige se bo poti v Tersko dolino težko upreti.

Marjan Bradeško

100 let koč na Kamniškem sedlu

Propagandni odsek PD Kamnik je ob stoletnici koč na Kamniškem sedlu izdal lično brošuro, v kateri bralec predstavi zanimivo zgodovinsko pot znane planinske koč. Najprej se vrnemo na konec leta 1899, ko je Miha Kos, učitelj na Homcu in član Kamniške podružnice SPD, napisal prvemu predsedniku Kamniške podružnice SPD Josipu Močniku dva predloga oz. nasveta: naj podružnica postavi koč na Jermanovih vratih in najame »turistovsko koč« v Kamniški Bistrici. Dopis učitelja Kosa je ohranjen, prav tako pa tudi dopis, s katerim je Meščanska korporacija prepustila Kamniški podružnici prostor oz.

Dotik praznine (Joe Simpson)

Mlada, a izkušena angleška plezalca Simon Yates in Joe Simpson v perujskih Andih opravita prvenstveni vzpon v zahodni steni 6356 metrov visoke Siule Grande. Zahtevnemu vzponu sledi sestop po izredno nevarnem grebenu ... Zgodí se nesreča, ki se konča z grdo zlo-

mljeno Joejevo nogo. Plezalca izmučena in v vedno slabših razmerah nadaljujeta sestop. Med spuščanjem čez steno se znajdetaj v položaju, ki grozi, da se bo končal s padcem naveze čez steno. Simon se odloči in prereže vrvi, tukaj pa se prava drama in zgodba šele začne ...

Vsak izmed plezalcev začenja doživljati svoj pekel – Simon s svojim občutkom krivde v spustu čez steno in v samotni baznega tabora, Joe pa v enem najbolj neverjetnih bojev za preživetje v zgodovini alpinizma. Simpsonova knjiga (naslov izvirnika »Touching the void«) je izredno spretno napisana in pretresljiva, kot taka je kmalu po izidu postala svetovna uspešnica. Po knjižni predlogi je večkratni oskarjevec Kevin MacDonald pred kratkim posnel dokumentarec, ki tako kot knjiga pobira nagrade na vseh pomembnih festivalih.

Knjiga je izšla pri založbi Sidarta (www.sidarta.si) in stane 4200 SIT.

zemljišče za postavitev planinske kočice. Kamniško kočo so tako začeli graditi leta 1902, odprtje pa je bilo 12. 8. 1906. Kamniško kočo, kot jo poznamo danes, pa so na kraju, na katerem je stala

prva, slavnostno odprli 23. 7. 1983. Knjižica prinaša še nekaj drugih zanimivih člankov. Preberemo lahko spomine na začetek graditve kočice dr. Milana Orožna iz leta 1974. Sledi ponatis članka iz Planinskega vestnika, ki opisuje odprtje (1906). Seveda marljivi Kamničani v svoji brošuri niso pozabili objaviti vabila na odprtje kočice, ki je izšlo v glasilu Kamničan. Morda pa je še zanimivejša upodobitev Kamniške kočice, kot si jo je po pripovedovanju predstavljaval slikar Maksim Gaspari. V članku, ki je bil natisnjen v Planinskem vestniku l. 1953, je takratni glavni urednik prof. Tine Orel opozoril na povečanje Kamniške kočice. Zanimivo branje nam postreže tudi s tem odstavkom: ... Prvotno so mislili na novo gradnjo v Klinu, potem zraven stare kočice, nazadnje pa jih je pomanjkanje denarnih sredstev prisililo, da so se odločili adaptirati staro kočo ... V nadaljevanju preberemo še nekaj o graditvi popolnoma nove Kamniške kočice, ki je »zrasla« sredi osemdesetih let. Knjižico krasi precej dokumentarnih fotografij. Emil Pevec

Franci Ekar pri ministru Janezu Podobniku

Minister Janez Podobnik je 13. junija 2006 sprejel predsednika PZS Francija Ekarja. Predsednik PZS je seznanil ministra in njegove za to odgovorne sodelavce s hudimi posledicami, ki jih je povzročila snežena in nevarno plazovita zima. Ena najhujših je opustošenje, ki so ga plazovi naredili na Okrešlju; med drugim so povsem uničili čistilno napravo ter poškodovali elektrovod in planinsko pot do Frischaufovega doma. Predsednik je ministru oddal tudi seznam za letos predvidenih ekoloških sanacij in investicij v planinske kočice. PZS in planinska društva glede na ministrove dosežke obljube pričakujejo, da bodo nekatere izmed teh graditev upoštevane v razpisih MOP. Glede vprašanja o navzočnosti PZS v skupini za pripravo novega zakona o Triglavskem narodnem parku pa je bilo oblikovano stališče, da bo PZS delovala v izvedenski delovni skupini skupaj z zavodom TNP. To je zanesljivo najboljša oblika. Treba pa bo rešiti nekaj ključnih strateških ekoloških vprašanj glede nameravane elektrifikacije planinskih koč in tega, koliko še pospeševati množičnost in kdaj bomo začeli posledno upoštevati alpske protokole s področja alpske konvencije, ki je bila podpisana tudi v naši državi.

Indok PZS

Tiskovna konferenca PZS

Planinska zveza Slovenije je 30. maja 2006 organizirala novinarsko konferenco. Po kratkem uvodu predsednika PZS Francija Ekarja je načelnica KVG N Rozalija Skobe predstavila novosti v KVG N. Predstavila je novo knjigo Narava v gorskem svetu, pripravi katere je sodelovalo več imenitnih sodelavcev, ki so bili ali so še člani KVG N, ter učbenik za

varuhe gorske narave in ponatis nekdanj zelo popularnega plakata Zavarovane rastline. Podrobno je predstavila tudi delo KVG N, ki je usmerjeno predvsem na izobraževanje novih kadrov – varuhov gorske narave – in ozaveščanje planincev po Sloveniji o pomenu varovanja narave. Komisija pospešeno izobražuje nove varuhe in jih seznanja tudi z Naturo 2000. Brošuro Obiskovalci gora spoštujemo Alpsko konvencijo je predstavil Milan Naprudnik. Nastala je v sodelovanju s preostalimi državami članicami CAA in je natisnjena v štirih jezikih članic; Alpsko konvencijo predstavlja na vsem razumljiv način. Idejo za to izdajo je dal Milan Naprudnik, financiranje pa je omogočila Republika Avstrija. Božidar Lavrič je predstavil sodelovanje Planinske založbe pri izdaji strokovne literature PZS. V pripravi in tisku so zemljevidi in vodniki za Tržič, Bled, Bohinj, Dovje, Mojstrano in Predvdor, že natisnjenih ali v pripravi pa je še nekaj drugih. Delo Mladinske komisije PZS, ki letos praznuje 50 let, je predstavil v. d. načelnika Iztok Rojč, ki je opisal dosedanje delo MK. Več o zaznamovanju 50-letnice pa je povedal Dušan Prašnikar; omenil je srečanje, ki je potekalo 13. maja, in napovedal nove dogodke. Med njimi je posebno poudaril letošnje srečanje treh dežel, katerega osrednja tema bo delo z mladimi; to je v PZS nekaj posebnega, saj ga v nasprotju z razmerami v sosednjih državah vodijo mladi. O delu Vodniške komisije in vodnikov PZS je spregovoril načelnik VK Franc Gričar. VK zdaj združuje nekdanje mladinske vodnike in planinske vodnike PZS. Programi so enotni in obsegajo delo v vrteih, šolah in z odraslimi. Posebno je poudaril, naj pohodniki v gore, predvsem organizatorji izletov, angažirajo vodnike PZS, saj je dokazano, da je na izletih pod vodstvom izkušenih vodnikov varnost udeležencev veliko večja. Rudi Skobe pa je predstavil vzgojno-izobraževalno delo komisij PZS,

združenih v okviru KVIZ. PZS ima tako državno koncesijo za izvajanje 18 programov. Informacija o Gorskem reševalni službi je podal v. d. GS PZS Danilo Sbrizaj. Zanimal je, da bi se GRS izločila iz PZS, saj nobeno izmed društev GRS ni podalo zahteve za izstop iz PZS. Predvsem pa je poudaril, da odločitev o prenehanju GRS lahko sprejme le PZS in nihče drug. Danilo Sbrizaj je predstavil tudi predvidene akcije Komisije za pota v letu 2006. Predvidenih je 12 akcij s 74 udeleženci, ki naj bi trajale 40 dni. Poudaril je, da je izvedba načrta vprašljiva, saj kaže, da bo letos zaradi obilice snega in plazov veliko nepredvidenih popravil; od teh je omenil dve poti na Okrešelj in na Kokrsko sedlo. V nadaljevanju je predstavil še seznam odprtih planinskih koč, ki so letos začele obratovati malo pozneje kot po navadi.

Indok PZS

Podpis pogodbe o sodelovanju

20. junija 2006 sta predsednik Planinske zveze Slovenije Franci Ekar in predsednik Slovenskega gorniškega kluba Skala France Ševšek na sedežu Planinske zveze Slovenije v Ljubljani podpisala pogodbo o medsebojnem sodelovanju. Ob podpisu so bili navzoči še načelnik GK PZS in pravni zastopnik PZS Metod Kovač, v. d. generalnega sekretarja PZS Danilo Sbrizaj, Tone Jeglič, prvi predsednik Skale, in Aljoša Belingar, tajnik Skale. V nagovoru pred podpisom pogodbe sta oba predsednika poudarila, da med organizacija ni nikakršne konkurence – tako kot je ni bilo pred drugo svetovno vojno med SPD in Skalo – in podpis pogodbe o sodelovanju dejansko pomeni sodelovanje in dopolnjevanje med organizacijama. Njuna skupna želja je, da bi razvoj planinske in gorniške dejavnosti v Sloveniji dobil čim večjo podporo.

V. d. generalnega sekretarja PZS
Danilo Sbrizaj

36. tabor MDO PD Ljubljane

Letos je bil že 36. tabor planincev z ljubljanskega območja. Potekal je v sklopu akcij z geslom »Za življenje zdravo v gorsko naravo«. Priredili smo ga na Kamen griču nad Loškim Potokom. Organizator je bilo planinsko društvo Loški Potok, MDO PD Ljubljane je prevzel le skrb za tiskanje plakatov in objavo v javnih občilih. Že ob cesti, ki povezuje Sodražico z Loškim Potokom, so bile prve napisne table, ki so udeležence usmerjale na parkirna mesta. Poti, ki so vodile na Kamen grič, je bilo več. Najdaljša je vodila iz Žlebiča prek Nove Štifte in Travnne gore, druga iz Nove Štifte prek Travnne gore in tretja iz Loškega Potoka. Na prireditvenem prostoru je bilo vse: urejen oder, zastave, hrana in pijača in tudi razstava predmetov, ki jih v Loški dolini uporabljajo pri spravi sena. Ob dvanajstih se je začel kratek kulturni program, ki ga je povezovala mlada planinka Marjanca. Nastopili so: mešani pevski zbor PD Loški Potok pod vodstvom Štefke Debeljak, mladi z osnovne šole dr. Antona Debeljaka pod vodstvom Marije Montanič in komaj 12-letni harmonikar Tadej Košmerl. Simona Ruparčič, tajnica PD Loški Potok, je na kratko orisala 10-letno delovanje PD. Posebno je poudarila, koliko truda je bilo vložene v graditev koč na Kamen griču. Upajo, da jo bodo dokončali do prihodnjega leta in jo slovesno izročili namenu. Tabor so pozdravili tudi Franci Ekar, predsednik PZS, Marinka Koželj Stepic, predsednica MDO PD Ljubljane, in Janez Novak, župan občine Loški Potok. Sledil je družabni del 36. tabora. Potočani, tako se imenujejo prebivalci potočanske planote Loški Potok, so pripravili odlični golaž, pasulj in klobase. Tabora se je udeležilo kakšnih 320 planincev, od najmlajših, ki so zvedavo kukali iz otroških nahrbtnikov na hrbtih očetov, do najstarejšega, že 85-letnega Jožeta Dobnika. V vsej množici

so bili posebno prepoznavni člani PD Loški Potok v živo rdečih majicah z natisnjenim spominskim emblemom. Ob zvokih ansambla Ribniški pušeljce so plesali in prijateljevali člani društev Kočevje, Medvode, Železničar, Ribnica, Velike Lašče, A banka, Obrtnik, Ljubljana Matica, Saturnus, Integral, Draga Bregarja, Viharnik, Postaje GRS Ljubljana in morda še katerega PD. Planinci so na Kamen griču preživeli čudovit dan. Hvala vsem iz Loškega Potoka, ki so v organizacijo vložili nemalo truda. In vabilo za naprej: 37. tabor ljubljanskih planincev bo 26. 5. 2007. Na svidenje v dolini Kosce!

Marinka Koželj Stepic

Bilten MDO PD Ljubljane

Maja 2006 je izšel bilten Meddruštvenega odbora planinskih društev Ljubljane, ki ga je uredil Zvone Šere. V njem se lahko seznanimo z delovanjem odborov v ljubljanskem MDO v letu 2005 in s podatki o številu članov (markacistov, vodnikov) v letu 2006, podana sta seznam nagrajencev PZS za leto 2005 in seznam planinskih poti, za katere skrbijo planinska društva, ki so člani MDO Ljubljana. Omenjena sta tudi dva jubileja, in sicer 30 let PD Avto-tehna in 10 let PD Loški Potok. Nekatera društva, na primer

Mladinski odsek PD Ljubljana Matica, predstavljajo svoje delovanje v obliki kratkih prispevkov, PD Pošte in Telekom Ljubljana predstavlja Pot slovenskih legend (PSL) in Poštarske jamarske poti (PJP), PD Šmarna Gora tabor v vasi Sele Šajda na Koroškem ipd. Bilten je dobrodošel vir numeričnih podatkov (različni sezname), s pregledom aktivnosti članic MDO pa lahko pripomore tudi k njihovemu medsebojnemu spoznavanju. Več na spletni strani MDO PD Ljubljane: www.mdo-ljubljana.net.

Irena Mušič

Markacisti na Golteh in na Jančah

V maju (21. 5.) se je končal tečaj markacistov v Mozirski koči na Golteh. V dveletnem obdobju so končali pripravništvo in s tem izpolnili pogoje za naziv markacista PZS. Opravilo so še ta dan določena dela na planinskih poteh. Značke jim je podelil načelnik KPP UO PZS Tone Tomše (od št. 862 do št. 885). Novi markacisti PZS so postali: Vinko Martinovič, PD Šoštanj; Ivan Drozg, Cvetko in Gregor Mlakar, PD Pristava; Jože Orož, Martin Pšeničnik in Črtomir Koren, PD Slovenske Konjice; Boltežar Orličnik, PD Dobrna; Zvonko Posilovič in Boris Kotnik, PD Zreče; Slavko Kumprej in Matija Nerad, PD Ljubno; Martina Sedovšek in Brane Fakin, PD Grmada; Peter Marko, PD Tabor; Jožef in Janez Semprimožnik, PD Vransko; Alajš Kitak, PD Sloga Rogatec; Zlatko Lešek in Zdrvako Rajgl, PD Železničar; Silvo Stermšek, PD Loče; Franc Polanšek, PD Mozirje; Franc Kmetec in Franci Korošec, PD Vitanje. V maju je bil izveden še tečaj za markaciste na Jančah. Prijavljenih je bilo 29 kandidatov, udeležilo pa se ga je le 22 tečajnikov iz 13 planinskih društev, ki so bila zelo razpršena po krajih. Prvi del tečaja je bil

13.–14. in drugi 27.–28. maja. Vsi so ga uspešno opravili in dosegli 96-odstoten uspeh. Polovica tečajnikov je pravilno odgovorila na vsa vprašanja. Tečaj je vodil mag. Uroš Vidovič ob sodelovanju inštruktorjev markacistov Stanka Gašpariča, Boža Jordana in Florjana Nunčiča. Zadnji konec tedna sta bila navzoča še Gorazd Hace in Tone Tomše, načelnik KPP. Za priprave, namestitvev in prehrano je vzorno poskrbel Aleš Mohar. Vsem pripravnikom želimo veliko uspeha pri delu na planinskih poteh in da bi uspešno opravili obvezno pripravništvo. Na svidenje čez dve leti

na obveznem petem dnevu tečaja s slovesno podelitvijo izkaznic in značk markacistov PZS!

Božo Jordan

Petindvajset let planinskega doma

V soboto, 3. junija 2006, je planinsko društvo HPD Dugi vrh iz Varaždina organiziralo slovesnost ob 25-letnici planinskega doma na Dugem vrhu v bližini Varaždina, ki je nastal v podarjenem železniškem tovornem vagonu. Kot gostje so prišli predstavniki

IN MEMORIAM

Marjan Šavelj

Tiho je odšel še eden izmed veteranov slovenskega alpinizma. V izolski bolnišnici je 23. 1. 2006 v osemindesetletnem letu starosti umrl Marjan Šavelj. Le nekaj dni prej, ob mojem zadnjem obisku, je bil lep sončen dan. Skozi okno njegove sobe so se videli obilno zasneženi vrhovi Kanina in Krna ter drugih gora v nepretrgani verigi, ki je segala do Triglava in navzdol v italijanske Alpe in Dolomite. Že sedemnajstleten je odšel v partizane. Po koncu vojne je dokončal šolanje na gimnaziji in nadaljeval študij na fakulteti za gozdarstvo v Zagrebu. Leta 1946 se je pridružil alpinistom PD Ljubljana, leta 1948 pa je bil med soustanovitelji novega PD Univerza v Ljubljani. V skupini mladih ljubljanskih alpinistov je bil med najbolj aktivnimi. V Kamniško-Savinjskih in Julijskih Alpah je opravil številne vzpone v zimskem in letnem času. Med njimi so še posebno pomembni prvenstveni zimski vzpon po Dibonovi smeri v Špiku in nova plezalna smer v severni triglavski steni, oba iz leta 1947, ter

prva ponovitev Comicijeve smeri v severovzhodnem razu Jalovca leta 1948. Po diplomi so ga službene obveznosti zanesle na Primorsko. V Postojni je več let učil mlade gozdarje in skrbel za gozdove na Tolminskem. Po poškodbi kolena je moral alpinizem opustiti. Ostal pa je povezan z naravo in je aktivno sodeloval v družbenem življenju v Kopru, v katerega se je tačas preselil. Starih gorskih prijateljev ni pozabil. Redno se je udeleževal vsakoletnih srečanj alpinistov veteranov. Žal se jih ne bo več.

Sandi Blažina

iz Zagreba, Maribora in društev, ki delujejo v Hrvaškem Zagorju. Lepo vreme je pripomoglo k veselju in sproščenemu druženju. V nagovorih in pozdravnih besedah so bili omenjeni donatorji, sponzorji in prijatelji iz železničarskih in drugih društev. Kot gostitelji so se posebno izkazali Dragan Dorđević, Ivo Šoltić in drugi. Društvo si danes prizadeva zgraditi novo planinsko kočo, dosedanja vagon pa bi rado ohranilo kot zgodovinsko in muzejsko vrednost ter spomin na ŽTP Zagreb, Ivana Horvata, Josipa Sakomana in druge, ki so bili zaslužni za petindvajsetletno delo.

Josip Sakoman

4. mednarodni sejem Lov 2006

Od 21. do 23. aprila je na radgonskem sejmišču potekal 4. mednarodni sejem lova, ribištva, turizma in aktivnosti v naravi. Tudi letos sta se na njem predstavila Planinska zveza Slovenije in Meddruštveni odbor planinskih društev za Pomurje. Posebej je bila predstavljena Mladinska komisija ob svoji 50-letnici z geslom »Gremo skupaj varno v gore«. Del programa je bil s prikazom zavarovanih gorskih rastlin v skladu z geslom sejma »Sejem Lov – naravnost k naravi«

posvečen varstvu gorske narave. Predstavil se je tudi Mladinski odsek PD Gornja Radgona z utrinki s Tabora 2005 in z orientacijskih tekmovanj.

Jože Ružič

Kako poznamo naše gore?

Katera gora je na sliki?

Tokrat bo za nagrado nova knjiga Karnijska potepanja, ki jo ponuja spletna trgovina z gorniško opremo www.kibuba.com.

Pravila naše igre smo objavili v januarski številki. Odgovore sprejemamo do 25. 7. 2006.

Rešitev iz prejšnje številke:

V junijski številki smo objavili sliko Kladiva v grebenu Košute, slikanega z zavarovane poti na Veliki vrh s Hajnževega sedla. Prejeli smo 34 pravih odgovorov. Tisti, ki ste se zmotili, ste na sliki prepoznali Košutnikov Turn, Veliko in Malo Jezersko Babo in Krofičko. Izžrebana je bila Danica Janež iz Tolmina, ki ji bo spletna trgovina www.kibuba.com podarila vetrovko Solo.

Andrej Stritar

spletna trgovina z gorniško opremo

Tone Škarja

Še enkrat vam sporočamo, da bo letos Planinski vestnik izšel tudi avgusta! V počitniškem času vam želimo veliko lepih tur po gorah in seveda prijetno branje.

Uredništvo

planinska koledarja 2007

Za leto 2007 sta v prodaji dve izvedbi tradicionalnega planinskega koledarja:

SLOVENSKE GORE

Slovenske gore so v vsakem letnem času drugačne in z vsake strani lepe. Tako nam jih kaže tudi koledar za leto 2007. Glavnim posnetkom, namenjenim novim pogledom iz znanih in manj znanih predelov, so dodani manjši z živalmi, cvetjem, plezanjem in podobnimi drobci iz življenja v gorah. Koledarski listi so obogateni z izreki o gorah in življenju, hrbtna stran pa prinaša pravljico o Srebrnokrilcu, kot jo je zapisal pisatelj Josip Vandot (Kekec) po pripovedih domačinov. Tekst je v slovenščini in angleščini.

Koledar je pokončen, meri 33 x 48 cm + 5 cm (za dotisk) in je vložen v papirnato vrečko.

Cena za izvod je 818,00 SIT (3,41 EUR).*

GORE, REKE, CVETJE

(Mountains, rivers, flowers 2007)

Ta koledar že desetletja opremlja s fotografijami priznani planinski fotograf Peter Janežič. Zaradi širokoformatnega filma so panoramski posnetki izjemno lepi. Dodane manjše slike prikazujejo planinske koč, vode in cvetje iz gorske narave. Na hrbtni strani je seznam vseh planinskih koč po gorskih skupinah z nadmorsko višino in telefonskimi številkami.

Format je dvojen, 42 x 30 cm, v visečem položaju 42 x 60 cm + 5 cm (za dotisk).

Cena za izvod je 830,00 SIT (3,46 EUR).*

* DDV v ceni ni upoštevan.

Vabimo vas, da se za nakup obrnete na nas, saj že vrsto let pripravljamo značilne, vedno lepe ter z informacijami in kulturo obogatene koledarje. Vrhunsko oblikovanje je delo Jurija Kocbeka. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri ga. Hedviki Petkovšek oz. Planinski zalo žbi na sedežu Planinske zveze Slovenije, Dvoržakova 9, 1000 Ljubljana (tel.: 01/43-45-690, fax: 01/43-45-691, el. pošta: hedvika@pzs.si).

HIGH PERFORMANCE

Proizvajalci opreme pogosto uporabljajo besede kvaliteta, izkušnje, tehnologija... Ko pri Ferrinu uporabimo te besede, mislimo resno!
Naši izdelki to dokazujejo! Že od leta 1870.

Expè

Australis

Stardust Syncro 3

Lightent

FERRINO

CONTEMPORARY OUTDOOR SINCE 1870

www.ferrino.it